

Dr. Nadir Adilov

GƏNC SƏN? Başla!

*Azərbaycan Universitetinin Elmi Şurasının
14 sentyabr 2017-ci il tarixli (01 №-li protokol) qərarı ilə
çap olunmaq üçün tövsiyə edilib.*

Bakı-2017

Rəyçi:

Aygün Musayeva

Azərbaycan Universitetinin Sosial iş fakültəsinin dekanı

Redaktor:

Elvin Paşayev

*AMEA A.A.Bakıxanov adına
Tarix İnstitutunun doktorantı*

Məsləhətçi:

Sahil Məmmədli

“ASAN Könüllüləri” Təşkilatının Baş katibi

Müəllif assistentləri:

Maral Süleymanlı – “ASAN xidmət”in əməkdaşı

Əsli İbrahimli – “ASAN könüllüləri” üzrə məsul şəxs

Cavid Hüseyinli – Bakı Dövlət Universitetinin tələbəsi

Azər Hüseynzadə – Azərbaycan Dövlət Neft və Sənaye Universitetinin
tələbəsi

Nəşrə məsul şəxs:

Bəxtiyar İslamov – “ASAN Könüllüləri” Təşkilatının sədri

Rəssam:

İsa Quliyev - Azərbaycan Memarlıq və İnşaat Universitetinin tələbəsi

Bu kitab bir yolun başlanğıcı haqqındadır. O yol ki, onu sən özün çəkəcəksən. O yol dağı-düzü, enişi-yoxuşu ilə sənin yolun olacaq. Yolun sonunda, bəlkə elə ortasında, hansısa döngəsində saysız-hesabsız uğurlar səni gözləyir. Yoxuşlarda yorulmasan, zirvələrdə fəth kimi qürurla dayana biləcəksən. Bu kitab həyatını fəth etməyə hazırlaşanlar üçündür.

9 789952 832822

© Adilov Nadir Adil oğlu

BAKI – 2017

MÜNDƏRİCAT

■ Uğur qazanmaq istəyən gəncliyin kitabı	4
■ “Gəncsən? Başla!” gənclərin bütün suallarına cavab verir...7	
■ Bacaranlara salam olsun!	9
■ Öyrənməyə hazırsan?	11
■ Haradan və necə başlamalı	12
■ Özünə inan	15
■ İdeya sərhəd tanımayan qanadsız quşdur!	23
■ Planlaşdırma	30
■ Məşhur tələbə səhvləri	43
■ Xaricdə təhsil	53
■ Beynəlxalq sertifikatlaşdırma proqramları	69
■ İş	73
■ Uğurlu CV – uğurlu gələcək	82
■ Sahibkara tövsiyələr	92
■ Qırıxdilli ol!	95
■ Milli və beynəlxalq tədbirlərdə iştirak	113
■ Peşəkar çevrə - uğurlu vərdişlər	115
■ Maliyyə savadlılığı	119
■ Asudə vaxt	126
■ Könüllü ol!	129
■ Sosial işlərdə iştirak	135
■ Hərbi xidmət	156
■ Valideynlərə sözüm var	158
■ Bu, hələ son deyil	162

Uğur qazanmaq istəyən gəncliyin kitabı

Əziz gənclər!

Bu gün Azərbaycanın dünyanın siyasi xəritəsində müstəqil dövlət olaraq yer alması millətimizin böyük uğurudur. Azərbaycanın müstəqillik qazanması, yenidən bərpası və qorunub saxlanması sözsüz ki, gənclərin rolu əvəzsizdir. Ulu öndər, Ümummilli Lider Heydər Əliyevin söylədiyi “müstəqilliyi qoruyub saxlamaq bizim üçün ən başlıca vəzifədir” sözlərini gənclər hər zaman fəaliyyətlərində rəhbər tutublar.

Gənclərimiz bu vəzifələrin öhdəsindən gəlmək üçün öz şəxsi inkişafında ən yüksək səviyyədə olmağa borcludurlar. Bəs biz özümüzü inkişaf etdirmək üçün nə etməliyik? Ən əsas məsələ bu suala hər bir gəncin özünün cavab tapmasıdır. Lakin uğura aparan yolda ümumi meyarlar var ki, bunu tətbiq etməklə gələcəkdə çoxlu nailiyyətlər qazana bilərik.

Uğur dedikdə əmək fəaliyyətində hansısa vəzifə tutmaq deyil, bacardığın işi ən yüksək səviyyədə həyata keçirməyi öyrənməkdir. Çünki yalnız özünü təkmilləşdirmək və seçdiyin sahənin incəliklərini dərinlən mənimsəmək şəxsi inkişafın qarantıdır.

Şəxsi inkişaf üçün ən uğurlu zaman isə tələbəklik illəridir. Uğurlu olmaq arzusu və istəyi gəncin asudə vaxtdan səmərəli istifadəsini şərtləndirir. Tələbəklikdə təhsildən əlavə olaraq müxtəlif kurslar, ictimai həyatda fəaliyyət, könüllülük fəaliyyəti hər bir gəncin həyat təcrübəsi toplanması üçün mühüm amillərdəndir.

Çətin sahə yoxdur, sadəcə öyrənmək istəməyən fərdlər var. Əgər bir gənc “mən bunu bacaracağam” prinsipini əsas tutaraq öz həyat yolunda irəliləsə, mütləq uğura imza atacaqdır. Ən əsası haradansa başlamaqdır. “Bu iş mənə görə deyil” prinsipi ilə hərəkət etmək uğurlu karyeranı başlamadan bitirmək deməkdir.

Məqsədə çatmağın üç mərhələsi vardır. Nə istədiyini bilmək, istədiyini əldə etməyə çalışmaq və əldə edəcəyinə inanmaq uğurun formuludur.

Qeyd etdiyimiz kimi, uğura gedən yolu bizim üçün işıqlandıracaq, ümumi meyarları özündə əks etdirən bir kitabın olması gənclər üçün əlavə üstünlük və güc mənbəyidir.

Əziz gənc oxucular!

Əlinizdə tutduğunuz bu kitabın digərlərindən yazı üslubu, içindəki mövzular baxımından çox fərqləndiyini görəcəksiniz. Təbii ki, uğur əldə etmək üçün təkəcə bu kiçik kitabla kifayətlənmək səhv olardı. Müəllifin də bu kitabda qeyd etdiyi kimi, digər kitab və resurslardan da çox öyrənmək, öyrəndiklərinizi isə həyatda tətbiq etmək çox vacibdir. Çünki yuxarıda da qeyd etdiyim kimi bir istiqaməti mükəmməl öyrənmək üçün ona daha geniş aspektdən baxmaq lazımdır.

Çox sevindirici haldır ki, bu kitabı əldə edən, içindəkilərə vaqif olmaqla yanaşı, önəmli bir işə, aksiyaya da dəstək vermiş olur. Belə ki, bu kitabın satışından əldə edilən vəsait şəffaf qaydada müsabiqə əsasında seçiləcək bir neçə tələbənin təhsil haqqının ödənilməsinə sərf ediləcəkdir. Belə bir təşəbbüs gənclərimiz üçün gözəl nümunə olmaqla bərabər, istedadlı gənclərin inkişafına da böyük dəstək sayıla bilər.

■ Gəncsən? Başla!

Deyərdim ki, bu, elə özünə dəstəkdir. Tələbələr “Gəncsən? Başla!” oxumaqla yaş ıd olduqları bir tələbəyə kömək etmiş olacaqlar. Çalışmaq lazımdır ki, bu cür təşəbbüslərin sayı daha da çox olsun. Dövlətimizin gənclər siyasətini dəstəkləyən vətəndaş təşəbbüsləri nə qədər çox olarsa, bundan yararlanan vətəndaşların sayı, bir o qədər çox olar.

Hər birinizə gələcək həyatınızda uğurlar arzu edirəm.

Hörmətlə,

Dr. Fuad Muradov

***Millət vəkili, Azərbaycan Respublikası Mill Məclisinin
Gənclər və İdman Komitəsinin sədri***

“Gəncsən? Başla!” gənclərin bütün suallarına cavab verir

Dəyərli gənclər, əziz tələbələr!

Hər birinizə məlum olduğu kimi, Azərbaycan Universitetinin ilk özəl universitet olaraq fəaliyyətə başlaması ümummillilik lider Heydər Əliyevin, bu günkü inkişafı, elmi və maddi-texniki bazasının günü-gündən təkmilləşməsi isə cənab Prezident İlham Əliyevin adı ilə bağlıdır. Bu gün universitetimizdəki şəffaf mühit onu deməyə əsas verir ki, bu universitet dövlətin təhsil siyasətinin həyata keçirilməsində çox önəmli yer tutur.

Azərbaycan Universitetinin elmi şurasının tövsiyəsi ilə nəşr edilən “Gəncsən? Başla!” kitabı gənclər üçün şəxsi inkişaf sahəsində yazılan ədəbiyyat nümunələri siyahısına daxil olur. Bildiyiniz kimi bizim universitetimizdə də tələbələrin karyera mərkəzi fəaliyyət göstərir, universitetimiz məzun yarmarkalarında fəal iştirak edir, məzun günlərimiz keçirilir.

Bir sözlə, gənclərimizin, tələbələrimizin elmi və şəxsi inkişafı üçün əlimizdən gələni əsirgəməməyə çalışırıq. Şəxsi inkişaf sahəsi bir çox ölkələrdə bir elm kimi öyrənilir və tətbiq edilir. Bizim universitetimizin məzunu olmuş Dr. Nadir Adilovun bütün gənclər və tələbələr üçün önəmli əhəmiyyət daşıyan bu kitabını hər bir tələbəyə elə ilk kurslardan oxuyub, yararlanmalarını tövsiyə edirəm.

“Gəncsən? Başla!” kitabı ilə yaxından tanış olduqda şahid oluruq ki, bu əsər gənclərin şəxsi və karyera sahəsində inkişafı üçün çox gözəl əyani vəsaitdir. Kitabı oxuduqda görəcəksiniz ki, bu kitabın dil üslubu da çox sadə və digərlərindən fərqlənir.

Müəllif sanki çox yaxın dostlarına müraciət edirmişcəsinə öz məsləhətlərini siz dəyərli gənclərə çatdırmağa çalışır. Bu isə kitabın daha asan və sürətlə oxunmasını təmin edir.

Hər birinizin bildiyi kimi, kitabın satışından əldə ediləcək vəsait, universitetimiz və ASAN Könüllüləri Təşkilatı tərəfindən keçiriləcək müsabiqədə qalib olacaq istedadlı tələbənin təhsil haqqının ödənilməsinə yönləndiriləcək. Əslində bu çox gözəl bir təşəbbüsdür. Xüsusən nəzərə alsaq ki, “ASAN xidmət” kimi şəffaf bir qurumun Könüllülər Təşkilatı bu prosesi müəyyən edilmiş meyarlar əsasında həyata keçirəcək, o zaman bu müsabiqədə özünə güvənən tələbələrin iştirak etməsini arzu edirik. Təbii ki, biz də istərdik, bütün tələbələrimiz təqaüd ala bilsin. Lakin aşkar reallıqdır ki, hələ bunu tam təmin edə bilmirik. Mən əminəm ki, gələcəkdə müxtəlif aksiyalar vasitəsilə bu formada təqaüd proqramlarının sayı artmaqda davam edəcək və tələbələrimiz bu cür təşəbbüslərdən daha çox faydalanacaq.

Azərbaycan Universiteti də daxil olmaqla bütün universitet tələbələrinin bu kitabı oxuyacaqlarına və şəxsi inkişaflarında göstərilən tövsiyələrdən faydalanacaqlarına ümid edirəm.

Səadət Əliyeva
Azərbaycan Universitetinin rektoru

Bacaranlara salam olsun!

Əziz dost!

Bu kitabı oxuyursansa, demək, artıq tələbəsən! Xatırlayırsanmı, necə arzulamışdın bu günü?! Gecə-gündüz oxuyur, heç bir əziyyətdən çəkinmirdin. Kitabların, testlərin, sınaq imtahanlarının içində itib-batmışdın. Valideynlər, müəllimlər narahat, sən həyəcanlı - əllərin tərləyir, yuxunu qarışdırırdın. Amma bütün çətinliklərə rəğmən, qəlbin İNAM və ÜMİD dolu idi.

Və sən bacardın! O imtahanı sən ÖZÜN verdin! Bu kiçik yaşında qazandığın ən böyük uğurun altında sənin ÖZ imzan var! ÖZÜNLƏ qürur duy, dostum! Səni ürəkdən təbrik edirəm!

Ona görə bacardın ki, sən azad, müstəqil bir ölkədə yaşayırsan. Bu ölkədə sənin və yaşlılarının inkişafı üçün münbit şərait yaradan gənclərin yaxın dostu, daxili və xarici siyasətində gəncləri həmişə diqqətdə saxlayan cənab Prezident İlham Əliyevdir.

Amma unutma ki, bu, hələ başlanğıcdır. Yaşadığın sevincin ömrünü uzatmaq, bu uğura uğur qatmaq, tələbəlilik illərini qaynar, məhsuldar yaşamaq və 4 il sonra parlaq bir məzun kimi universitetə əlvida deyə bilmək üçün əvvəlkindən daha çox çalışmalı olacaqsan. Buna hazırsanmı?

Mən və dostlarım bu həyəcanlı, məsuliyyətli yolda sənə kömək etmək üçün əlimizdən gələni edəcəyik. İndi oxumağa başladığın kitab həm şəxsi təcrübələrimizə, həm də müvafiq sahələrdə beynəlxalq standartlara əsaslanır. Sən bu kitabı oxumaqla vaxtından, enerjindən və biliyindən düzgün istifadə etməyi, maddi və mənəvi resurslarını düzgün istiqamətə yönləndirməyi öyrənə bilərsən. Bu kitab vasitəsilə uğurlu bir gələcəyə sahib ola bilmək üçün ölkəmizdə yaradılmış imkanlarla tanış olacaqsan. Dövlət qurumlarının, özəl sektorun gənclərə verdiyi fürsətləri vaxtında və uğurla dəyərləndirə bilmək sənin əlindədir. Biz sənə inanırıq! Sən bacaracaqsan!

Gənc dost!

Bu kitabı özün də oxu, dostuna da ver. Ata-ananı da unutma. Onlar da sənə düzgün seçim etməkdə yardımçı olacaqlar. Universitetdə müəllimlərinlə paylaş, qrup yoldaşlarının fikirlərini öyrən. Doğru nəticələrə gedən yol müzakirələrdən keçir.

Hə, üzün gülsün! Gəncsən? Başla! Xeyallarından daha böyük uğurlar səni gözləyir!

***Həmişə xoş soruşmanı eşitmək istəyən dostun,
hüquq üzrə fəlsəfə doktoru, dosent Nadir Adilov***

Öyrənməyə hazırsan?

Gənc dost, həyat səndən güclü olmağı tələb edir. Hədəfə çatmağın ilk şərti yorulmadan irəli getməkdir. Bunun üçün də güc lazımdır. Həm fiziki, həm mənəvi. Güclü olmaq çox vaxt həm də psixoloji cəhətdən hazır olmaq deməkdir. Həyatın yolları həmişə dümdüz deyil, qarşına eniş-yoxuşlar, sərt döngələr də çıxacaq. Bu maneələri, sadəcə, iradə göstərərək dəf edə bilərsən. Psixoloji hazırlığa diqqət etmədən problemləri həll etmək isə mümkün deyil.

Bir müddət əvvəli xatırlasana. Səni imtahana psixoloji olaraq hazırlamaq üçün valideynlərin, müəllimlərin nələr etmədilər. İmtahanda biliyini layiqincə nümayiş etdirmək üçün sənə həyəcanlanmamağı tapşırırlar, konsentrasiyanı pozacaq şeylərdən uzaq durmağı tövsiyə edirdilər. Bu məsləhətlər işinə yaradı, deyilmi? Sən artıq psixoloji hazırlığın nə qədər önəmli olduğunu bilirsən. Belə bir hazırlıq daha da gücləndirilmiş şəkildə bundan sonra da həmişə sənə lazım olacaq.

Düzdür, kənardan motivasiya psixoloji dəstək kimi olduqca qiymətlidir. Amma heç kim və heç nə səni səndən daha yaxşı motivasiya edə bilməz. Özünün müəllimi olmağı öyrən.

Hazırsanmı? Kitab başlayır! Həm də “Haradan və necə başlamalı?” sualına cavab axtararaq.

Haradan və necə başlamalı

Universitet, yeni dərslər, yeni dostlar. Müəllimlər sanki məktəbdəki müəllimlərdən daha sərt dirlər. Auditoriyalar, dəhlizlər, universitet kafesi sənin səs-küylü yeni dünyanın əsas məkanlarıdır. İstəməsən belə, kitabxananın və oxu zalının da yerini öyrənməli olacaqsan. Kafedralar hansı korpusda, neçənci mərtəbədə yerləşir, hansı müəllimin dərsinə bir az gecikmək olar, hansının yox. Bir sözlə, yeni məkana uyğunlaşmağa çalışırsan.

Bu dəqiqə ağılından keçirirsən ki, mən bütün bunları - sənə danışacağlarımı haradan bilirəm. Axı, mən də tələbə olmuşam, çoxlu kitab oxumuşam, çoxlu ölkələr gəzmişəm, kitablar yazmışam. Müəyyən həyat təcrübəm var. Bəlkə mənim bildiklərimin sənə də faydası oldu. Odur ki, heç çəkinmə. Əvvəlcə bu kitabı oxu, bir sualın, təklifin, tənqidin olsa, kitabın müvafiq fəslində nümunə olaraq yazdığım e-poçtuma öz fikirlərini yaz. Dünyanı monoloqlar deyil, dialoqlar xilas edəcək.

Sənin yeni həyatının konturlarını müəyyənləşdirmək üçün əvvəlcə görək günün necə başlayır. Səhər yuxudan durursan, idman edirsən... yaxşı, zarafat edirəm, bilirəm, tənbəlsən, idmanla elə də aran yoxdur. Amma səhərlər mütləq kiçik

idman hərəkətləri et, bunu vərmiş halına sal. Gərilmə hərəkətləri əzələlərin açılması, qan dövranının sürətlənməsi üçün çox vacibdir. Həm də yuxun dağılar. 3-4 hərəkəti 10-15 dəfə təkrar etdikdən sonra səhər yeməyi yeyirsən, geyinib evdən çıxırsan və gəlib çatırsan universitetə!

Dərs, tənəffüs, kafe, söhbət, zarafat və evə qayıtmaq vaxtı. Bəlkə dərstdən sonra şəhərə çıxırsan, dostlarla görüşürsən, bəlkə alış-veriş edirsən. Gündüz hər nə etsən də, axşama doğru evdəsən. Ailənlə yaşayırsansa, yemək sarıdan işin asandır – hazır bir şey tapacaqsan. Dostlarınla qalırsansa, onda, bir zəhmət çək, keç mətbəxə. Ac qalmaq olmaz! Yeməkdən sonra bəlkə kitab, bəlkə ingilis dilində internetdə serial, ya futbol. Gecə 12 rədlərində yatmaq vaxtı. Bəlkə bir az tez, bəlkə bir az gec...

Gördüyün kimi, çoxlu-çoxlu “bəlkə” yazdım. Çünki sən necə yaşayacağını mən müəyyənləşdirə bilmərəm. Sadəcə, təcrübəyə əsaslanan bəzi məsləhətlər vermək olar. İxtiyarın-

da olan zamandan necə istifadə etmək sənin əlindədir. Buna əmin ol ki, həyatı monoton deyil, al-əlvan yaşamaq heç də çətin deyil. Sən həm oxumağa, həm əylənməyə, həm gəzməyə, həm də sevməyə vaxt tapa bilərsən. Sonuncu haqqında bu kitabda danışmayacağıq – incə məsələdir, hansısa təlimçini deyil, sadəcə, qəlbini dinləyəcəksən.

Deməyim odur ki, bu gənc, enerjili, xəyalpərvər vaxtında heç nədən imtina etmə! Əylənmək haqqını öyrənmək haqqına yedirtmə. Ya da tərsinə. Biri o birini əvəz edə bilməz. Həyatında hər şeyi öz yerinə qoya bilsən, heç nə bir-birinə mane olmayacaq. Əlbəttə, ilk vaxtlar çətin olacaq. Eyni vaxtda çox işlə məşğul olmaq, həm də uğur qazanmaq asan deyil. Amma sən də güclüsən axı. Unutma ki, bu dünyada heç bir iş sənin iradəndən güclü deyil.

Bu kitabdən sən vaxtdan istifadə, iş tapmaq, beynəlxalq təhsil proqramlarından yararlanmaq, asudə vaxtıdan səmərəli, öyrədici istifadə etmək haqqında real insanların tövsiyələrini oxuyacaqsan. Bəyəndiyin yerlərin altından xətt çək ki, unutmuyasan. Kitabı karandaşla oxuyanlardan olsan, hesab et ki, işin yarısını görmüsən. Ümumiyyətlə, mütləq vərdişi yarat özündə. Elə bu barədə də danışacağıq səninlə. Sənə deyəcək sözüm çoxdur. Amma tələsmə. Hər şeyi bir gündə öyrənil bitirmək mümkün deyil. Nəinki tələbəlik illərində, bütün ömrün boyu oxumağa, öyrənməyə məhkumsan. Bu “məhkumluq”un səni doğrudan da “islah edəcək”. Sən ən kiçik biliyin də, necə iş yaradığını görəcəksən. İstər məişətdə, istər peşəkar iş həyatında, istərsə də universitetdə. Məişət biliklərindən ixtisas məlumatlarına qədər öyrəndiyin hər şeyi ən yüksək səviyyədə mənimsəməyə çalış.

Başlıgımız necə idi? “Haradan və necə başlamalı”. Getdik!

Özünə inan!

Hər şey inamdan başlayır. Ən birinci də özünə inamdan. Ömrün boyu sənə məsləhət verənlər olacaq. Hamını dinlə. Amma unutma ki, hər bir adam öz həqiqətindən çıxış edir. Sən heç kimin təcrübəsini öyrənmə bilməzsən. Sənə düşən bu təcrübələrdən düzgün nəticə çıxarmaqdır. Çalış peşəkarların məsləhətlərini dinləyəsən.

Deyirlər, qədimlərdə bir rəssam təhsilini başa vurmuş şagirdinə son dərslərini vermək istəyir. Ona deyir ki, axırıncı rəsmlərindən birini şəhər mərkəzinə as, yanına da bir qırmızı qələm qoy. Rəsmi yanında bir qeyd yaz ki, kim rəsmi harasını bəyənmirsə, qırmızı qələmlə işarələsin. Şagird ustanın dediyini edir və bir neçə gündən sonra rəsmi götürür. Rəsmi hər yerində qırmızı işarələr vardı. Şagird məyus halda ustanın yanına gəlir. Usta bu dəfə deyir ki, rəsmi yenidən çəksin və yenə meydana assın. Bu dəfə rəsmi yanına fırça və müxtəlif rəngdə boyalar qoysun. Yanında da yazsın ki, kim istəsə, bəyənmədiyi yerləri yenidən çəkə bilər. Şagird ustanın dediyi kimi də edir və bir neçə gündən sonra gedib görür ki, əsərə heç kim düzəliş etməyib. Şagird sevincək halda ustanın yanına gəlib bunun səbəbini soruşur. Usta deyir ki, sən birinci dəfə insanların əlinə fər-

sət düşəndə necə qəddarlıqla hər şeyin üstündən xətt çəkdiklərini gördün. Ömrü boyu bircə dənə rəsm çəkməmiş adamlar gəlib rəsmi hər yerinə irad tutdular. İkinci dəfə isə insanlardan yaradıcılıq tələb edildi. Bu səfər heç kimin bilmədiyi bir mövzuda düzəliş etməyə cəsarəti çatmadı.

Gəl, bu yerdə amerikalı yazıçı və biznes-təlimçi Julyen Smiti dinləyək. Cənab Smit çoxillik araşdırmalardan sonra uğurlu və zəngin olmaq üçün 20 qayda müəyyənləşdirib:

1. Dünya səni kütbeyin etməyə çalışır. Bank ödənişləri, faizlərdən tutmuş, möcüzəvi pəhrizlərə qədər diqqət edin. Savadsız insanlardan pul qoparmaq daha asandır, elə onları idarə etmək də bir çətinlik törətmir. Mümkün qədər özünüzü inkişaf etdirməyə, bacardığınız qədər savadlanmağa və öyrənməyə çalışın. Varlı, müstəqil və xoşbəxt olmaq üçün bu, mütləqdir.

2. Tədris müəssisələrinə kor-koranə etibar etməyin. Onlar təhsil planını hazırlayana qədər sistem köhnəlir və ya ümumiyyətlə, sıradan çıxır. Öyrənməyin və insanların hörmətini qazanmağın ən yaxşı üsulu nəyisə izləmək və riayət etmək yox, liderlik və yaradıcılıqdır.
3. Bacardığınızı qədər, əlinizdən gələn qədər çox oxuyun. Sürətli mütaliə və yüksək səviyyədə qavrama və yaddaxsaxlama texnikasını mənimsəyin. Siz istəsəniz, çox rahatlıqla bir kitabı bir həftəyə oxuya bilərsiniz.
4. Həmişə hamı ilə ünsiyyət qurmağa çalışın. Ünsiyyət ustasına çevrilin. İnsanlarda sizin xoşunuza gələcək müsbət bir xüsusiyyət tapmağa çalışın. Sonra isə insanın məhz bu tərəfinə istinad edərək ona müraciət edin.
5. Utancaqlığa vaxt itirməyin. Utancaqlıq sizin emosiyalarınızın qərar qəbuletmə prosesinə hakim kəsiləcəyinizə olan inamdır, amma əslində gerçəklik tamamilə buna ziddir.
6. Əgər sizi kiminləsə münasibət zamanı nəsə olduqca pis təəccübləndirirsə, onda çox güman ki, siz bu hissədən yalnız münasibətlərin qırılması ilə qurtula biləcəksiniz.
7. Mümkün qədər daha çox sizdən böyük insanlarla ünsiyyət qurmağa çalışın. Yaşlılarla olan söhbətin dəyəri ondadır ki, sizinlə yaşlı olanların qərar qəbuletmə sistemi sizə o qədər də kömək edə bilməyəcək. Yaşlılar isə sizin hələ öyrənəcəyiniz çox şeyi artıq bilirlər. Ona görə də, onlardan soruşmağa dəyər.
8. Sizi maraqlandıran sahədə özünüzdən daha güclü adamlar axtarın və onlarla vaxt keçirin. Bu amil özlüyündə çox vacibdir, amma nəticə də az əhəmiyyətli deyil. Öz qrupu-

nuzda orta bir mövqe tutmağa, adi bir əməkdaş olmağa çalışmayın, maraqlı şeylər edin, təşəbbüskar, tez götürən, inadcıl olun, inamlı davranın.

9. Zaman keçdikcə siz daha konservativ olacaqsınız. Bu, sadəcə, faktdır. Sizin ətrafınızda olanlar sanki bir qabarcıq yaradırlar, bu isə “status kvo”nu - hadisələrin mövcud vəziyyətini saxlamağa xidmət edir. Ona görə də ən dəlisov və ağılasıgmaz ideyaları məhz indi reallaşdırmaq lazımdır. Sonra siz daha qorxaq olacaqsınız. İnanın mənə.
10. Xərclərinizi maksimum azaldın. Bu, sizə yuxarıda söylədiyimiz həmin dəlisov arzunu gerçəkləşdirmək üçün ehtiyat toplamağa imkan verəcək.
11. Müxtəlif əşyalarla statusunuzu qaldırmaq əvəzinə, çünki onların sizə verdiyi üstünlük müvəqqəti xarakter daşıyır, onu təcrübə ilə yüksəldin. Başqa sözlə, Parisə səyahət etmək, daha yaxşı seçimdir, nəinki yeni bir masa və ya dolab almaq. Araşdırmalar göstərir ki, belə bir seçim həyatdan əldə etdiyiniz məmnuniyyətin səviyyəsini artırır.
12. Əgər siz ehtiyac içində yaşayırsınızsa, pul problemini həll edin. İnternetdən istifadə edin, çünki o, sizə auksionlarda daha ucuz alış-veriş etmək imkanı verəcək. Əgər siz indi maaşdan-maaşa yaşayırsınızsa, planlaşdırma müddətini iki həftə əvəzinə üç həftəyə qədər uzadın. Sonra işlər daha yaxşı gedəndə, bir aylıq, daha sonra isə üç aylıq planlar qurmaq olar. Daha sonra planların müddəti altı aya və nəhayət bir ilə çatacaq. Məqsəd beş il sonraya plan qura bilmək məqamına yetişməkdir.
13. Layihələndirməyi öyrənin. Bu, məntiq, yaddaş və təxəyy-

- yünlü inkişaf etdirmənizə səbəb olacaq.
14. Gənclikdə əlavə çəki yığmayın. Sizin hormonlarınız öncə sizə bu məsələdə kömək edəcək, amma bu imkanı itirmək olmaz, inanın mənə.
 15. Yemək hazırlamağı öyrənin. Bu, sizin həyatınızı çox-çox asanlaşdıracaq, qidalanma daha sizin üçün yorucu və ya üzücü bir iş olmayacaq, o, sizin üçün bahalı ehtiyacdən sevimli bir məşğuliyyətə çevriləcək. Bu zaman vəsaitlərə qənaət etmək imkanınız da olacaq.
 16. Doyunca yatın. Yatmaq və yeməyin sərbəst şəkildə hazırlanması sizə əlavə çəki yığmamağa kömək edəcək. Əgər “öləndə kifayət qədər yatmağa vaxtım olacaq”, “mən hələ çox şey etməliyəm, yatsam, bunların heç birini çatdırma bilməyəcəyəm” düşüncəsindəsinizsə, onda qoyun sizə bir şey deyim: yuxunuzu yaxşı almamış siz yetərincə effektiv ola bilməyəcəksiniz, yuxu vaxtının ixtisar edilməsi sizə kömək etməyəcək.
 17. Özünüz üçün gündəlik – yaddaş kitabçası tutun. Beyninizə qurulmuş yaddaşa kifayətlənməyin, təkcə ona arxayın olmayın. Situasiyanı o həddə gətirməyin ki, edilməsi vacib olan işləri gecikdirərək yerinə yetirəsiniz. Nə yazmırsınızsa, onu da edin, diqqətinizi başqa işlər görməyə yönəltməyin. Yalnız qeydlərinizə etibar edin.
 18. Özünüze böyük hədəflər qoyun və təsadüflərin sizə

kömək etməsinə də imkan verin. Hədəfsiz də, əlbəttə ki, şanslar olacaq, amma hədəf müəyyənləşdirsəniz, əmin olun ki, gözlədiyinizdən daha çox alınacaq.

19. Hər hansı bir işdə peşəkar olun. Beş ilinizi əsl mənada işə həsr edin, onun ətrafında dolaşmayın, o tərəf-bu tərəfə çox vurnuxmayın. Sonra peşənizi dəyişmək istəsəniz, bu yurun yol açıqdır, amma konkret bir seçim edin.
20. İnsanları düzəltməyə çalışmayın. Ən yaxşısı hələ korlanmamış insanlar tapmaqdır.

Gördüyün kimi, Julyen bəy bütün həyatını bu 20 qaydaya sığdırıb. İlk baxışda çox asan görünür. Amma bu, doğrudan bir insan ömrüdür. Bütün bu vərdislərə sahib olmaq, tətbiq etmək, özünə müəyyən çərçivələr qoymaq insandan böyük güc istəyir. Amma həyat bunun əvəzində səni mükafatlandırmağı unutmur. Düzdür, həmişə dümdüz yol göstərmir sənə. Enişli-yoxuşlu, dolanbac, dalan... Heç düzəlməyəcək saydığı problemlər, qayğılar. Sən bu problemləri yerindəcə həll etməsən, onlar üst-üstə yığılıb səni depressiyaya salar, özünə inamını məhv edər, səni həyatın dibinə yuvarlayar. Heç qorxma. Problem, bu, həyatda insanı gücləndirən amillərdəndir. Çox cəhd edə bilərsən, hər dəfə alınmaz, hər dəfəsində də geri

çəkilib yenidən meydana çıxarsan. Önemli olan heç vaxt təslim olmamaqdır. Heç kimin sənə inanmadığı vaxt sən özünə inamı itirmə. Pozitiv köklən. Qarşılaşdığın çətinliklər qarşısında nikbinliyini itirmə. Ümid etmək, inanmaq və bacarmaqla sənə inanmayanları “cəzalandıra” bilərsən. Sənin pozitivliyini qoruyub saxlayan mühiti tapmaq da sənin işindir. Səni ruhdan salan, yolundan döndərmək istəyən, sənin gördüyün işləri mənasız, gərəksiz sayan adamlardan uzaq dur. Ola bilər ki, hətta ailə üzvlərin sənin gələcək planlarına şübhə ilə yanaşsınlar. Onları kiçik uğurlar əldə edə-edə inandır. Onların sənə inamı sənin kiçik addımlarından başlayacaq. Hər hansı bir seminardan aldığın ilk diplomunu, sertifikatını, medalını otağının divarından as. Bu, onlara ən yaxşı cavab olacaq və eyni zamanda, səninlə fəxr etdiklərini gizlətməyəcəklər. Uğur qazanmağı bacar ki, hamının şübhəsini yox edə biləsən.

Bəzən valideynlər övladları ilə fəxr etdiklərini söyləməkdə xəsislik edirlər. Amma sən onların sənə qarşı dəyişən münasibətlərindən, sənə şərait yaradılmasından, maddi və mənəvi dəstək olmalarından hər şeyin qaydasında olduğunu hiss edəcəksən.

Sənə öz təcrübəmdən kiçik bir misal çəkmək istəyirəm. İctimai işlərdə çalışdığım vaxtlarda müxtəlif sertifikatlar alır, müxtəlif ölkələrdə səfərdə olurdum. Bu fəaliyyətimi valideynlərimlə müzakirə etməyi sevirdim. Onlar, məni həmişə dəstəkləyirdi. Amma onlardan bir dəfə də olsun tərif eşitməmişdim. Di gəl hər kiçik uğurumda doğulduğum rayonda məni tanıyan insanlardan təbrik mesajları alırdım. Bu, məni çox təəccübləndirdi. Sonra məlum olurdu ki, atam öz dostlarına, məni tanıyanlara mənim uğurlarım haqqında danışır.

■ Gəncsən? Başla!

Hətta bir müddət sonra sertifikat almaq mənim üçün o qədər də önəmli olmamağa başlamışdı. Atam və anam üçün isə bu sertifikatlar öz yüksək dəyərini saxlayırdı. Bu sənədləri almaq onları sevindirmək məsələsinə çevrilmişdi. Hüquq üzrə fəlsəfə doktoru olduqda və illər sonra dosent olduqda da rayondan çoxlu zənglər gəlməyə başladı. Baxmayaraq ki, atam və anam məni, az qala, yad bir adam kimi sakitcə təbrik etmişdilər. Mənə bildirməsələr də, bütün sevinclərini öz qohumları, tanışları ilə böyük qürur hissi ilə bölüşmüşdülər.

Əmin ol ki, hər bir valideyn, qardaş, bacı – səni sevən hamı - sənin həmişə uğur qazanmağın istəyir. Öz planlarını onlarla cəsarətlə paylaşa bilərsən.

İdeya sərhəd tanımayan qanadsız quşdur!

Böyük rus yazıçısı, insan ruhunun bilicisi Tolstoy nə deyirdi? Deyirdi ki, fikir hər şeyin başlanğıcıdır. Fikirləri də idarə etmək mümkündür. Ona görə də mükəmməlliyyənin başlıca şərti fikirlər üzərində işləməkdir. Hər halda Tolstoyla mübahisə etməyəcəksən.

Özünə inamla bərabər irəli getmək üçün sənin həmişə öz ideyan olmalıdır. Düşüncənin sərhədsizliyindən istifadə et. Hətta səfeh görünməkdən qorxma. Bəlkə də növbəti kəşfin müəllifi elə sənənsən? Görkəmli amerikan filosofu Rolf Valdo Emerson (1803-1882) deyirdi ki, yol sizi hara aparırsa ora getməyin, yol olmayan yerlə gedin ki, iziniz qalsın. İdeyalarını paylaş. Sən mütləq özünə həmfikir tapacaqsan və bir də görəəcəksən ki, sən demə, sən kimi çılğın xəyalpərvərlərə maddi dəstək verən təşkilatlar mövcudmuş! Gəl, gənclərlə bağlı bəzi layihələri həyata keçirən təşkilatları və onların fəaliyyətini nəzərdən keçirək.

“Azercell Telecom” MMC-nin “Barama” İnnovasiya və Sahibkarlıq Mərkəzi haqqında məlumatın varmı? Ola bilər ki, haradasa qarşına çıxıb. Amma yaxından tanış deyilsən. Bu mərkəz hədəflərinə çatmaq üçün sənə çox kömək edə bilər.

Mərkəzin direktoru İmran Bağirovun verdiyi məlumatlara görə, “Azercell Telecom” MMC-nin Korporativ Sosial Məsuliyyət (KSM) çərçivəsində həyata keçirdiyi “Barama” İnnovasiya və Sahibkarlıq Mərkəzi 2009-cu ildə yerli sahibkarlara və yaranmaqda olan şirkətlərə dəstək məqsədilə qurulub. Fəaliyyətdə olduğu 8 il ərzində bir çox uğurlara imza atan “Barama” əsasən startap ekosisteminin üzvlərinin sevimli məkanına çevrilib. Hazırda fəaliyyətini uğurla davam etdirən “Barama” yerli startapçılara dəstək məqsədilə yeni informasiya texnologiyaları sahəsində fəaliyyət göstərən layihələri və yaranmaqda olan şirkətləri dəstəkləyir. Onların şirkətləşməsinə yardımçı olur və rezidentlərinə ideyalarını biznesə çevirmək üçün xüsusi tərtib edilmiş inkubasiya proqramı təqdim edir.

“Barama” İnnovasiya və Sahibkarlıq Mərkəzinin əsas üstünlükləri Azərbaycanda yaradılmış ilk Inkubasiya Mərkəzi olması, “Azercell Telecom” MMC-nin dəstəyi ilə fəaliyyət göstərməsi və “PAŞA Bank” kimi nüfuzlu tərəfdaşa malik olmasıdır. Bununla yanaşı, “Barama” Mərkəzi Bakı Dövlət Universiteti, Azərbaycan Neft və Sənaye Universiteti və Gəncədə yerləşən Azərbaycan Texnologiya Universiteti ilə əməkdaşlıq etməkdədir.

Bir biznesi formalaşdırmaq üçün vaxt, xüsusi imkanlar və ən əsası, əlverişli şərait tələb olunur. “Barama” gənc istedadlara, sahibkarlara dəstək üçün xüsusi yaradılmış individual inkubasiya proqramı, 7/24 saat fəaliyyətdə olan innovativ ofis, “Azercell Telecom” MMC tərəfindən telekommunikasiya dəstəyi, korporativ əlaqələr, strategiya və məsləhətlər kimi ehtiyaclarını qarşılamaq üçün şərait yaradır.

Gənc yaşda şirkət rəhbəri olmuş adamlar sənin qəhrəmanlarındır, elə deyil? Belə qəhrəmanlar, sadəcə, uzaq ölkələrdə və ya filmlərdə olurlar. Onları elə Azərbaycanın özündə də tapmaq mümkündür. Bu gənclər “Barama” İnnovasiya və Sahibkarlıq Mərkəzinin dəstəyi ilə öz bizneslərində böyük uğur qazanıblar. Məsələn, 2009-cu ildə “Barama”ya təqdim edilən “MySIM” ideyasını götürək. “MySIM” “Azercell Telekom” MMC-nin rəsmi dilerlərində satışda olan nömrələr üzrə vahid axtarış xidmətidir. Bu saytda dilerlərin elektron mağazası yaradılıb. Proqramın ideya müəllifi Zaur Rahimov “Rahimoff studio”nun sahibidir. “Rahimoff studio” artıq 10 ildir ki, müxtəlif sahələrdə fəaliyyət göstərən özəl şirkətlər və dövlət qurumlarının, həmçinin müxtəlif sənət adamlarının şəxsi internet səhifələrinin yaradılması ilə məşğuldur. Biznes və İT texnologiyasının vəhdətinə çevrilmiş www.rahimoff.az saytında da qeyd edildiyi kimi, şirkətin əsas məqsədi müştərilərin inkişafını sürətləndirməkdə önəmli yer tutan saytları kreativ ideyalarla zənginləşdirmək və keyfiyyətli məhsullar hazırlayıb internet istifadəçilərinə təqdim etməkdir. Şirkət, eyni zamanda, iPhone, Android tətbiqetmələrinin yaradılması xidmətləri də göstərir. Daha ətraflı məlumat almaq istəsən, www.rahimoff.az saytına baş çək.

Yaxud “Sumaks” layihəsi. Ölkəmizdə istifadə edilən texnoloji cihazların istehsalı ilə məşğul olan “Sumaks” müştərilərə təhlükəsizlik xidmətlərini yüksək texnologiyalar vasitəsilə çatdırmaqla, onların təhlükəsizliyini və rahatlığını təmin etmiş olur. Vaxtilə layihə olub, hazırda şirkətə çevrilmiş “Sumaks” hədəflərini böyüdərək “Avtomaks” və “Fitmaks” kimi

layihələri artıq istehlakçılara təqdim edib. Şirkətin rəhbəri 1988-ci il təvəllüdlü Cavid Məmmədovdur. Bu uğurlu gənc biznesmen www.bizplus.az saytına verdiyi müsahibədə qeyd edir ki, hələ hədəflərinə çatmadığı üçün özünü uğurlu biznesmen hesab etmir: “Düşünürəm ki, uğur hekayəmi danışmaq üçün olduqca tezdir. Az sayda uğurları, ilk növbədə, “Sumaks” kollektivinə və uğursuzluqlarıma borcluyam. Gənclər bir işə başladıda uğursuzluqlara daim hazır olmalıdırlar. Riskdən ehtiyatlanan və uğursuzluğu qəbul etməyən insanlar bizsədən uzaq dursalar yaxşı olar”. Cavid bəyin fikirlərindən nə nəticəyə gəlmək olar, sizcə? Demək, iş həyatında hər şeyə hazır olacaqsan və uğursuzluqlarından nəticə çıxaracaqsan. Eyni zamanda, peşəkarlarla işləyəcəksən.

“Technote” layihəsi – “Technote Media” Azərbaycanda və dünyada texnologiya, sosial media, elektron ticarət, rəqəmsal marketinq və startap sahələrində baş verən ən son yenilikləri doğma dildə öz istifadəçilərinə çatdıran yerli informasiya agentliyidir. “Technote”, eyni zamanda, rəqəmsal marketinq şirkəti olaraq, korporativ şirkətlərin öz məhsullarını yerli bazarda tanımasına və internetdə reklamının yayılmasına kömək edir.

2016-cı ilin mart ayından başlayaraq həyata keçirilən ASAN könüllülərinin Biznes İnkubatoru “BAŞLA” layihəsi də biznes ideyalarını dəstəkləyir. “Biznesin ASAN, Şəffaf, Leqal Açı”nın qısaltması olan “BAŞLA” bütün “ASAN xidmət” mərkəzlərində könüllü fəaliyyəti göstərən cari və məzun könüllülərin biznes ideyalarının dəstəklənməsi üçün həyata keçirilir. Layihənin əsas məqsədi gənclərin öz bizneslərini qurmaqla iqtisadiyata töhfə verməsinə kömək etmək, həmçinin

bazarı ancaq idxal hesabına formalaşan məhsulların yerli istehsalına nail olmaqdır. Bu layihə, eyni zamanda, özəl sektorun inkişaf etdirilməsi və innovativ məhsulların istehsalının təşviq edilməsi məqsədilə investorlarla ideya müəlliflərini vahid mühitdə toplanılmasına xidmət edir. Fərdi brendlərin formalaşdırılması, hazırlanan məhsulların ölkə xaricinə çıxarılması üçün xarici satış kanallarının tapılması, bizneslərin gəlirliliyinin artırılması üçün reklam və marketing işlərində dəstək göstərilməsi də layihənin məqsədləri sırasındadır.

Hazırda dörd pilot layihənin reallaşdırılması istiqamətində işlər görülür. Layihə çərçivəsində könüllülərin biznes mühitinə adaptasiyası məqsədilə mütəmadi təlimlər keçirilir. Gənc sahibkarlar, biznes məsləhətçiləri, böyük şirkətlərin ayrı-ayrı departamentlərinin rəhbər şəxsləri sahibkar kimi formalaşmaq, biznesdə risklərin qarşısının alınması, uğurlu iş adamı olmaq üçün tələb olunan bilik və təcrübələrini gənclərlə bölüşürlər. Bu günə qədər 500-dən çox nəfərə biznes təlimi keçirilib. Ətraflı məlumat üçün www.asanschool.az/az/bashla ünvanına baxa bilərsiniz.

“ASAN xidmət”in özünün də ideyalara dəstək verən 2012-ci ildə yaradılmış “İdeya Bankı” var. www.ideyabanki.com rahat interfeysi ilə istifadəçilərin ideyalarını toplamağa və onlarla birlikdə ideyaları reallaşdırmağa hazırdır. Bankın yaradılmasında ilkin məqsəd “ASAN xidmət” mərkəzlərinin fəaliyyətinin təkmilləşdirilməsi üçün vətəndaşlardan ideyaların toplanması idi. Beləliklə, vətəndaşlar yeni ideyalarla dövlət orqanının qərar qəbul etməsi prosesində bilavasitə iştirak etmiş olur. Eyni zamanda, vətəndaşlar xidmətlərin özləri üçün

daha rahat, arzuolunan və daha innovativ formada təqdim olunması istiqamətində öz fikir və baxışlarını ideya bankı ilə paylaşirlar.

2015-ci ilin mart ayından etibarən Təhsil Nazirliyi və Tələbə Qəbulu üzrə Dövlət Komissiyası da (indiki Dövlət İmtahan Mərkəzi) “İdeya Bankı”na qoşulub. “İdeya Bankı” vasitəsilə bu orqanların müəyyən etdiyi istiqamətlər üzrə də ideyalar qəbul edilir. Hər bir vətəndaş qeyd edilən dövlət orqanlarının fəaliyyətinin təkmilləşdirilməsi istiqamətində öz ideya və təkliflərini elektron qaydada ideya bankına göndərir. Komissiya tərəfindən qalib seçilən ideyalar mükafatlandırılır. Dostum, bəlkə sən də özünü sınayasan? Niyə də maraqlı bir ideyanla fərqlənməyəsən?

Ölkəmizin sosial-iqtisadi inkişafında vətəndaşların fəal iştirakına, kiçik və orta sahibkarlığın inkişafına, əhalinin məşğulluq səviyyəsinin artırılmasına və rəqabətqabiliyyətli ailə təsərrüfatlarının formalaşdırılmasına dəstək vermək məqsədi ilə sosialyönümlü layihələr həyata keçirən “ABAD” (Ailə Biznesinə Asan Dəstək) mərkəzləri də mövcuddur. Qeyd edirəm ki, xüsusilə də regionlardan olan gənclər üçün bu ələ düşməz fürsətdir ki, ailələri ilə birlikdə fərdi bizneslərini formalaşdırıb, özlərində olan sahibkarlıq ruhunu ortaya çıxarsınlar. ABAD sizə biznes planların hazırlanması, marketing, brendinq və dizayn, maliyyə-mühasibat, hüquqi yardım xidmətlərinin icrası üzrə də dəstək verməyə hazırdır. Ətraflı məlumat üçün: www.abad.gov.az

Bununla yanaşı, İqtisadiyyat Nazirliyinin Sahibkarlığa Kömək Milli Fondunun da elektron resursu olan www.anfes.

gov.az-da mütləq baş çəkib, müvafiq biznes ideyan üçün maliyyə resursu tapa bilərsən. Fondun məqsədi Azərbaycanda sahibkarlığın, xüsusilə kiçik və orta sahibkarlığın inkişafına və əhalinin işgüzarlıq fəaliyyətinin artırılmasına kömək göstərməkdən, onlara maliyyə dəstəyi verməkdən ibarətdir.

Sənə tövsiyəm odur ki, yuxarıda oxuduğun və oxumadığın maraqlı layihələrdə iştirak etmək, öz ideyalarına münbit mühit tapmaq və xeyallarını reallaşdırmaq üçün iki əsas qaynağı diqqətdən qaçırmayasın: oxuduğun universitetin sosial həyatı və internet. Sonrakı səhifələrdə bu qaynaqlardan daha faydalı istifadə etmək haqqında məsləhətlərim olacaq. Diqqətin məndə olsun.

Planlaşdırma

Qədim yunan filosofu Seneka çox haqlıdır. O əmin idi ki, hara üzəcəyini bilməyəne səmt küləyi əsməz. Odur ki, planlı yaşamağı vərmiş halına salmağı öyrən. Mən demirəm ki, gənc ömrünü robot kimi keçir. Sən canlı, enerjisi aşib-daşan, həyatda öz yerini axtaran gəncsən. Lap əvvəldə dedim: “Bir şeyi digərinə qurban vermə!” Amma “hələ vaxta çox var” da deyib, fəaliyyətsiz oturma. Gəl, hələ bir dəqiqələşdirək. Hansı vaxta? O vaxt nə vaxt gələcək? O vaxtın gəlişini necə biləcəksən? Əziz dost! İnan ki, vaxt yoxdur! Hər iş öz vaxtında gözəldir. Bunu öz təcrübəndə yaşayıb pəşman olmaqdan, məsləhət almağın yaxşıdır. Öz planlarını gerçəkləşdirmək üçün ideal zamanın və şəraitin yaranmasını gözləyərək, sonda heç nəsiz qala bilərsən. Amma bu dəqiqələrdə bu sətirləri oxuyursansa, demək, tələbə adını qazanmaqla kifayətlənmək fikrində deyilsən, uğurlarını davam etdirmək istəyirsən. Bu istəyin özü çox gözəl başlanğıcdır, işin yarisidir. Qalır ikinci yarını etmək – çalışmaq, çalışmaq, çalışmaq.

İstəyirəm, biləsən ki, planlaşdırma həyatını asanlaşdıracaq. Nəyi nə vaxt etmək, nə vaxt harada olmaq – bunlar çox vacibdir. Normal planlaşdırma ilə sən 10-12 il içində, hətta

doktoranturanı belə bitirmiş, bir neçə dil öyrənmiş, özünə karyera qurmuş ola bilərsən. Sənə xəyal kimi görünməsin. Bütün bunları etmək sənin üçün çox asan olacaq. Əgər işlərini planlaşdırmağa bilsən. Hətta planlaşdırma özü də vaxta tabedir, onu da vaxtında planlaşdırmaq lazımdır.

Gəl sənənlə kiçik bir eksperiment aparaq. Əlində mütləq bir “ağıllı” telefon var. O telefondan heç ata-ananda yoxdur, sən onlarla müqayisədə əsl texnologiya canavarısan. Demək, elə indi-cə universitet tələbəsi olan sən bu telefonu açırsan və “Qeydlər” bölməsinə girirsən. Girdin? Nə görürsən? Çox böyük ehtimalla heç nə görmürsən. Oraya heç nə yazmamısan. Niyə? Çünki görülməyəcək bir işin yoxdur. Ən yaxşı halda, dərs cədvəlinin şəklini çəkib saxlamısan, vəssalam. Dərsdən sonra dil kursuna qaçmırsan, könüllü kimi hansısa təşkilata tələsmirsən, heç bir vacib görüşün yoxdur. Ağılında bir kafe var, ora da həmişə açıqdır, həmişə də boş masa tapa bilirsən. Demək, planlaşdırma üçün əvvəlcə məşğuliyyət tapmaq lazımdır. Həm də faydalı məşğuliyyət. Ümumiyyətlə, əlimizdəki müasir texnologiyanın - istər telefon, istər planşet və ya internet imkanlarından səmərəli istifadə etməyi öyrənməyin əsl vaxtıdır. Onların nə qədər böyük fayda verə biləcəyini kəşf etmək üçün gecikmə.

Ola bilər ki, telefonun “ağıllı” deyil. Belə bir telefon almaq üçün hələlik maddi imkanın da yoxdur. Onda nə dayanmısan, gələcəkdə hər şeyin ən yaxşısına nail olmaq üçün elə indidən bir qələm və bir qeyd dəftəri götürüb plan tut. İstəyənlə çarə hər zaman var, istəməyən üçün detallar bəhanədir. Bu gün hər kəsin əlində gördüyün müasir cihazların ideyası elə kağız daşıyıcılar üzərində yaranıb.

PLANLAŞDIRMANIN ÇOX SADƏ, ƏNƏNƏVİ BÖLGÜSÜ VAR:

✓ Gündəlik	✓ Rüblik
✓ Həftəlik	✓ illik
✓ Aylıq	✓ Ömürlük

Ömür plana sığmaz, ona tələsmə. Hələlik, gündəlikdən başlayaq. Əvvəlcə təxmini saatlar qur. Dərs səhər 8:30-da başlayır, 14:00-da bitir. Günorta saat 2-dən sonra edəcəyin işlərin siyahısını tut və telefonuna qeyd et. Əlbəttə, güclü yaddaşa sahib olmaq əvəzolunmaz bir şeydir. Yenə də qeyd etməyə ərinmə. Ən azından, həmişə “unudan”, “iş çıxan”, “xəbəri olmayan” dostlara göstərmək üçün. Axşama qədər sən dil kursuna gedə, kitabxanada otura, idman zalında tər tökə, hansısa sərğidə, təqdimatda iştirak edə bilərsən. Arada vaxtın olsa, dostlarını topla, birbaşa kinoteatra – maraqlı bir filmin gündüz seansını niyə qaçırasan ki? Teatr tamaşaları isə adətən axşam 7-də başlayır. Belə gec saatda şəhərdə olacağın haqqında ailəni əvvəlcədən xəbərdar etməyi unutma.

Axı, tamaşa 2-3 saat çəkə bilər. Teatrda isə telefonla danışmaq olmaz!

Həftəlik plan? Bu, daha asan olacaq. Gündəlik qəfil çıxan biləcək işlərin əvəzinə həftəboyu və həftəsonu işləri əvvəlcədən planlaşdırmaq səni qaçacaqdan, ge-

cikmədən və buna görə danlanmadan qurtara bilər. Yuxarıda qeyd etdiyim fəaliyyətləri həftənin günlərinə paylaşdıra bilərsiniz. Məsələn, həftədə iki dəfə dil kursu, iki dəfə idman zalı, bir tamaşa, bir film, bir-iki tədbir, bəlkə ad günü şənliyinə dəvət, bəlkə şəhərdə hansısa bayram şənliyi. Həftəsonu ailə qonaqlıqları və ya tələbə yoldaşlarıyla bərabər dərs oxuma saatları. Bir də görəcəksən ki, dopdolu bir həftə keçirmisən. Bütün işlərini çatdırıb görmüsən və heç kimə: “Vaxtım yoxdur!” – deyib, şikayətlənməmişən!

Aylıq və rüblük planlar üçün daha geniş düşünə bilərsiniz. Amma bir məsələni unutma. Planlaşdırman hər hansı müddətlik olursa-olsun, əsas işin olan universitet təhsilini həmişə birinci yerə qoymalısən. Yaxşı, səninlə razıyam, heç də bütün müəllimlər müasir tələblərə cavab vermirlər. Bəziləri dərsdə cansıxıcı danışır, imtahan vaxtı sanki başqa adama çevrilirlər, hətta tələbə ilə kobud rəftar edəni də var. Belə müəllimlərə fikir vermə! Onların mövcudluğu səni öyrənməkdən soyutmasın. Axı, sən onlar üçün deyil, özün üçün öyrənirsən. Yoldaşlarıyla bərabər müəllimə təkliflər verməkdən çəkinmə. Sən necə daha asan qavrayardın, hansı mənbələr haqqında bilmək istərdin, dünyadakı müasir təhsil tendensiyalarından hansının tətbiqini istərdin – bütün bunlar haqqında müəllimlər, dekanlıq və hətta rektorluqla görüşlər keçirmək bütün tərəflərə faydalı ola bilər. Necə deyərlər, təşəbbüskar olmalısən. Sənə verilən az və ya yarımqıq biliklə həyatına məna qata bilməzsən. Aza qane olma. Daha çox istə, yenilik istə, keyfiyyət istə universitetdən. Bu, sənə haqqındır, dostum.

Hə, harada qalmışdıq? İllik planda. Belə bir planlaşdırma birillik ömrünə ümumi baxış etməyə imkan verir. Sən dəqiq bilməlisən, bir ilin sonunda hansı hədəflərinə çatacaqsan. Universitet təhsilini çıxıram. Bu işdə sən uğurlu olmağa borclusan. Bütün administrativ öhdəliklərin yerinə yetirilmiş olmalıdır. Semestrlər uğurla başa vurulmalı, kəsir saxlanılmamalı, qiymətlər də nə qədər bacarsan yüksək olmalıdır. İmtahanlardan vaxtında keçmək hər şeydən əvvəl vaxta qənaət etmək deməkdir. Sən bilirsənmi ki, kəsirləri vermək sənə həm maddi itki, həm də qiyməti olmayan əlavə zaman hesabına başa gələcək? Odur ki, pulunla bərabər vaxtınla da qənaətli davranmağa vərmiş et.

Bir də, əlbəttə, dördillik tələbəlik həyatınla bağlı bir planın olmalıdır. Bu dördillik planın yerinə yetirilməsi bu gün gündəlik planda “sonra edərəm, vaxt var” deyib, təxirə saldıığın işlərdən asılıdır. İndi sənin o qədər boş vaxtın var ki, sənin yerində olmaq istərdim! Bilməlisən ki, hər yaş, insan ömrünün hər dövrü özünəməxsus qayğılar və problemlərlə gəlir. Bu gün guya tapmadığın vaxt sabah heç üzünə baxmayacaq. Böyük bir bina hər gün bir kərpic qoymaqla başa gəlir. Hələ yüz il əvvəl fransız yazıçı Jül Renar (1864-1910) deyirdi ki, bəxtəvər o insandır ki, başqalarının etməyə hazırlaşdığı işi, o, artıq həyata keçirib. Sən 4 ilini planlı şəkildə keçirsən, diplomunu aldıqda tələbə yoldaşlarından nə qədər öndə olduğunu görəcəksən. 21-22 yaşında eyni gücdə, eyni istedadla, eyni fakültəni bitirmiş gənclərin fərqli yerlərdə olması artıq zəhmətkeşliyin nəticəsidir. Vaxt səni gözləmir, vaxt uçar. Məşhur amerikalı biznesmen Maykl Altsulerin

təbirincə desək, bəd xəbər odur ki, vaxt uçur, şad xəbər odur ki, pilot sizsiniz! İndi ki, pilot sənsən, bütün təşəbbüsü əlinə al, vaxtını düzgün istiqamətə və doğru planlaşdır. Rəhmətlik nənəm demiş, bekarın vaxtı olmaz. Əgər vaxt qıtlığından şikayətçisənsə, həyatda hamıya eyni vaxtdan istifadə şansını verildiyini tez-tez xatırla. Heç kim 1 sutkanın 25 saat, 1 saatın 70 dəqiqə olduğunu iddia edə bilməz. Heç kimə bir saat əskik, yaxud da bir saat artıq bonus vaxt verilmir.

Bu yerdə, görək peşəkarlar nə fikirdədirlər. “Hümel” Psixologiya Mərkəzinin direktoru, psixoloq Ülvüyyə Hümətova deyir ki, hər birimizin ixtiyarında olan zaman eynidir. Bu vaxtı düzgün dəyərləndirmək lazımdır. Nəinki tələbə, hər bir insan öncə nə istədiyini müəyyən etməli, sonra vaxtını bölməlidir. Hər günün öz planı olsa, vaxt itkisi yaşanmaz və günün səmərəliliyi artar. Sabah nə işlə məşğul olacağınızı bu gündən müəyyən etmək lazımdır.

Burada amerikalı yazıçı Lilian Cekson Braunu da (1913-2011) xatırlamaq yerinə düşərdi: “Mənə deməyin ki, vaxtınız yoxdur. Sizin vaxtınız Mikelancelo, Leonardo da Vinçi, Tomas Cefferson, Paster Helen Keller, Albert Eynşteyndə olduğu qədərdir”.

Xatırladım ki, vaxtın idarə edilməsi artıq menecmentin bir sahəsi hesab edilir. “Vaxt menecmenti” (“Time management”) anlayışı vaxtın səmərəli bölüşdürülməsi vasitəsilə düzgün fəaliyyətin həyata keçirilməsi deməkdir. “Vaxt menecmenti” - zamanın idarəedilməsi kimi məşhurlaşan bu sahə təlim və seminar bazarında hökmran bir mövzuya çevrilməkdədir.

**Bu prosesi mərhələli şəkildə
aşağıdakı kimi ifadə etmək mümkündür:**

- *Effektiv planlaşdırma;*
- *Məqsədlərin müəyyən edilməsi;*
- *Fəaliyyətin öz əhəmiyyətinə görə bölüşdürülməsi;*
- *Məsuliyyət.*

Bu kriteriyalarla planlı həyat qurmaq üçün sənə yalnız sən özün mane ola bilərsən. Özünə düşmən kəsilməyəcəksən ki?! Odur ki, heç vaxt itirmə. Elə bu sətirləri oxuyarkən qeyd dəftərçəni, planşetini və ya telefonunun qeydlər bölməsini aç... qeyd dəftərçənə uzaqdadır, durmağa ərinirsən, onda əlinin altında olan telefonun “Qeydlər” bölməsini aç, sabahkı günü planlaşdırmağa başla. Bu dəfə sənənin köməyinə Azərbaycan Turizm və Menecment Universitetinin müəllimi Elməddin Hacıyev gəlir. Pedaqoq məşhur amerikalı diplomat Benjamin Franklinin (1706-1790) həyatını nümunə göstərir. Benjamin Franklini tanımalısan. ABŞ dolları banknotlarının üzərində şəkli var. Böyük adam olmasa, ölkənin simvoluna çevrilməzdi, deyilmi? Demək, Amerika tarixinin önəmli fiqurlarından olan Benjamin Franklin öz fantastik işləmə qabiliyyəti və özünəməxsus məqsədyönlülüüyü ilə digərlərindən fərqlənirmiş. O, hələ 20 yaşında gələcək üçün “məqsədə çatmaq” planı hazırlamışdı. Bütün ömrü boyu hər gün dəqiqliklə bu plana riayət edib. Onun “məqsədə çatmaq” planı “Franklin piramidası” adlanır. Piramidanın bünövrəsini əsas həyatı dəyərlər təşkil edir. O, “Bu dünyaya hansı missiya üçün gəlmisiniz? Özünüzdən sonra dünyada nə kimi iz qoymaq istəyirsi-

niz?” suallarına cavab verməyə çalışır. Lakin bu həyat planının baş tutmayacağı və dünyada yalnız 1% insanın özünə bu sualları verdiyi təxmin edilir. Həyatı dəyərlər əsas götürülərsə, hər bir insan qarşısına bəşəri məqsəd qoymalıdır. O, bu həyatda kim olmaq istəyir, nəyə nail olmağı planlaşdırır? Məqsədlərə nail olmağın əsas planı bəşəri məqsədə doğru gedən yolda müəyyən kiçik məqsədləri birləşdirməkdir. Cənab Franklinə görə, 1, 3, 5 il üçün nəzərdə tutulmuş plan uzunmüddətli plan hesab olunur. Burada məqsədin dəqiq reallaşma müddətini müəyyən etmək vacibdir. Bir ay, yaxud bir həftəlik plan isə qısamüddətli plan adlanır. Plan nə qədər yaxşı düşünülmüş olsa daha yaxşı təhlil və düzəliş etmək mümkündür. Bu, işin daha effektiv alınması deməkdir. “Məqsədə çatmaq” planında sonuncu pillə hər gün üçün nəzərdə tutulmuş planlardır.

Vaxtın idarə edilməsi məsələsində “Rabitəbank” ASC sədrinin müşaviri Elşən Bədirxanov məşhur amerikalı təlimçi Stiven Kivin (1932-2012) təcrübəsini nümunə göstərir: “Təsəvvür edin ki, bir vedrəniz var. Əvvəlcə onu iri daşlarla doldurursunuz. İlk baxışda boş yer qalmır. Sonra boşluqları xırda daşlarla doldurursunuz. Bundan sonra qum tökürsünüz, lap sonda isə su. Vedrə indi doğrudan da doludur. İri daşlar ən vacib işləri təcəssüm etdirir. Əvvəl vedrənizi (yəni vaxtınızı) su və ya qumla (lazımsız işlərlə) doldursanız önəmli işlərə vaxtınız qalmayacaq”.

Məşhur menecment mütəxəssisi Peter Drukerin (1909-2005) də qaydaları ilə tanış olmaq istəyirsənmi? Buyur:

1. *Vaxtınızı nəyə sərf etdiyinizi dərk edin və onu dəqiq olaraq reqlamentləşdirin.*
2. *Məqsədə çatmaq üçün istifadə etməli olduğunuz alət, səbəb və vasitələri nəzərə alaraq həmişə nəticəyə hədəflənin.*
3. *Həm başqalarının, həm də özünüzün güclü tərəflərinizdən istifadə etməkdən çəkinməyin.*
4. *Yaxşı nəticə əldə etmək üçün göstərişlərin dəqiq şəkildə yerinə yetirilməsinə çalışın.*
5. *Prioritet hesab etdiyiniz işlə məşğul olun və effektiv qərarlar qəbul edin.*

“Müştəri məmnuniyyəti” kitabının müəllifi, marketoloq Arzu Qafarlı hesab edir ki, saata bağlı olmağı bacarmalıyıq: “Saata görə telefona baxmaq fikri yayındırır. Buna görə də, qolumuzda həmişə saat olmalıdır. Vaxtımıza hörmətlə yanaşmalıyıq. Hər günümüz ömürdən gedir”. Arzu bəy vaxtla bağlı təlimlərin müsbət nəticələr verməsini də vurğulayır: “Təlimlərdən bir neçə il sonra iştirakçı gənclər arasında kiçik bir sorğu keçirdim. Onlar təşkilatçılıq bacarıqlarının yüksəldiyini, vaxtlarına düzgün nəzarət etdiklərini, işlərini asan cədvəllərə böldüklərini, üzərlərinə düşən fəaliyyəti zamanında bitirdiklərini, inkişafa aparan yolları seçə bildiklərini dedilər”.

Gəl, planlaşdırma ilə bağlı bir cədvəl quraq. Bu nümunə əsasında sən öz gündəlik, həftəlik, aylıq planlarını yaza bilərsən. Əgər universitetdə ikinci növbədə oxuyursansa, onda sənənin gündəlik planın da fərqli olacaq.

	Görüləcək iş 	Saat 	Fəaliyyətin təsviri
	<p>Oyanmaq, səhər idmanı, səhər yeməyi, günün planlaşdırılması evdən yola düşmək, dərs müddəti və nahar etmək</p>	<p>06:30-14:00</p>	<p>Oyandıqdan sonra kiçik idman hərəkətləri edə və ya 15-20 dəqiqəlik qaça bilər, ya da velosiped sürə bilərsiniz. Səhər yeməyini mütləq yeməlisən. Səhər yeməyini isə daha çox zülalla zəngin qidalar ilə etmək vacibdir. Yeməkdən sonra dişlərin fırçalanmasını da unutmaq olmaz. Evdən çıxmağa hazırlaşdığın vaxt bugünkü planlarına göz atmağın da yaddan çıxarmayasan. İctimai və ya fərdi nəqliyyat vasitəsində yol gedərkən vaxtdan səmərəli istifadə etmək hər zaman ağılda olsun. Müxtəlif dillərdə fərdi inkişaf sahəsi və ya ixtisas istiqaməti üzrə audiokitablara qulaq asmaq asudə vaxtını səmərəli istifadə etməyinlə nəticələncək. Dərsə çatdın və bəyəndin ya bəyənmədin, fərqi yoxdur, dərslərdə iştirak etmək, intizamlı və diqqətli olmaq bu əslində, sənin gələcək karyeranda əsasını qoyacağın vərdişləri formalaşdırır. Aktiv həyat tərzinə keçdiyən üçün məsafədən, növbəti planlarından asılı olaraq, ya universitet kafesində, ya da evdə yemək yeməlisən.</p>

	<p>“ASAN xidmət” mərkəzinə getmək və könüllülük fəaliyyətinə başlamaq</p>	<p>14:00-16:30</p>	<p>Bu xidmət mərkəzlərində təşkil olunan üç növbəli könüllülük fəaliyyəti sənin üçün idealdır. Burada sən ilkin əmək vərdişlərinə və vətəndaşlar ilə iş təcrübəsinə sahib olacaqsan. Müraciət etmək də, seçilmək də asandır. “ASAN xidmət”də təcrübə topladıqdan sonra ölkəmizdə keçirilən böyük idman tədbirlərinə qoşul, könüllü kimi çıxış et və bu tədbirlərin əsas təşkilatçısına çevril.</p>
	<p>İlham Osmanov Dance & Art Studio adlı rəqs studiyasına gedib rəqs etmək</p>	<p>16:45-17:30</p>	<p>Rəqs sadəcə əl-qol hərəkəti etmək deyil, eyni zamanda insanın musiqini, ritmləri duyması və hər bir hərəkətinin ritmlə harmoniyada olmasıdır. Onu da demək lazımdır ki, peşəkar rəqqas İlham Osmanov sənə orada həm milli rəqsləri, həmçinin salsa və tanqonu da öyrədən bilər. Rəqs yorğunluğunu da rahatlıqla götürəcəkdir.</p>
	<p>Sürücülük kursuna yazılmaq</p>	<p>17:45-18:15</p>	<p>Adətən nəqliyyat vasitələrinin idarə olunması ilə bağlı belə deyirlər ki, insan əgər metal parçasını düzgün idarə edə bilmirsə, o zaman bu onun bütün həyat fəaliyyətinə siraət edir. Odur ki, həm qanunlara hörmət etmək, həm də gələcəkdə avto-nəqliyyat hadisələrindən sığortalanmaq üçün bu kurslara get. Gənclik metrosu ərazisindəki məkanda onlarla sürücü-təlimçi sənə gözləyir. Ya da Google sənini ixtiyarındadır.</p>

	<p>Fiziki sağlamlıq üçün Cross & Gym idman zalına getmək</p>	<p>18:30-19:00</p>	<p>Sağlam ruhun sağlam bədəndə olduğunu eşitməmiş olmarsan. Düzü fiziki ağır idman məşqləri bəzən sıxıcı gələ bilər, buna görə də "CrossFit" bu gün sənin fiziki sağlamlığın üzrə çağırışlara cavab verəcək.</p>
	<p>Şəxsi inkişaf kursu və ya danışiq klubu üçün GR8-ə getmək (www.gr8club.net)</p>	<p>19:00-19:30</p>	<p>Şəxsi inkişaf kursu bu gün sənə mentorluq edəcək şəxsləri tapmağında kömək edəcək. Burada eyni zamanda müvafiq olaraq öyrənmək və təkmilləşdirmək istədiyiniz dillər üzrə danışiq klublarına da qoşula bilərsiniz. Onu da qeyd etmək lazımdır ki, internetin, o cümlədən sosial şəbəkələrin rolunu nəzərə alaraq dil biliklərini və danışiq vərdişlərini daha rahat formada təkmilləşdirə bilərsiniz.</p>
	<p>ASAN könüllülərinin mədəniyyət çarçılarının hazırladığı tamaşaya baxmaq</p>	<p>19:30-20:30</p>	<p>ASAN könüllüləri Bakıda və regionlarda ödənişsiz tamaşalar təşkil edir. Bir məsələni də qeyd etmək lazımdır ki, Youtube video paylaşma sistemində tamaşaya baxmaqla, Azərbaycan Dövlət Gənc Tamaşaçıları Teatrında Mirzə Fətəli Axundzadənin "Sərgüzeşti-vəzir-xani Lənkəran" tamaşasını izləmək tamamilə ayrı hisslərdir. Mütəmadi olaraq Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin veb-səhifəsini, www.iticket.az və www.events.az səhifələrini izləyib, teatrlar, tamaşalar və digər mədəni istirahətin üçün faydalı olacaq fəaliyyətləri rahatlıqla tapa bilərsiniz.</p>

■ Gəncsən? Başla!

	<p>Evə qayıtmaq və şam yeməyində iştirak etmək</p>	<p>20:30-21:00</p>	<p>Ailənlə birlikdə vaxt keçirmək də planlarına daxil olmalıdır. Bir yerdə yemək yemək, gündəlik qayğılardan, uğurlardan danışmaq əsl istirahətdir. Əlbəttə, yeməkdən sonra bir az dincəlmək də sənin üçün pis olmaz.</p>
	<p>Dərslərə hazırlaşmaq və asudə vaxtdan səmərəli istifadə etmək</p>	<p>21:00-23:00</p>	<p>Ya universitetdə, ya da kurslarda verilmiş ev tapşırıqlarını yerinə yetirmək üçün bu zaman kifayətdir. Unutma, səmərəli oxumağı da öyrənməlisən. Bir mövzu üzərində saatlarla çalışırsansa, qeyri- effektiv oxuduğunu bil. Tapşırıqları və ya dərsləri bitirdikdən sonra isə ingilis dilində film izləmək, kitab oxumaq və sabahkı işlərin planını tutmaq sənin öhdəliyindədir.</p>
	<p>Yatmaq</p>	<p>24:00</p>	<p>Bu saatdan gec yatmamağa çalış. Enerjili olmaq və bütün işləri çatdırmaq üçün vaxtında yatıb, səhər tezdən durmaq lazımdır.</p>

Məşhur tələbə səhvləri

Səhvsiz insan yoxdur. Sən də mükəmməl deyilsən. Əlbəttə ki, yaşadıqca, oxuduqca, işlədikcə səhvlər edəcəksən. Öz səhvlərinə əsəbiləşəcəksən. Ruhdan düşəcəksən. Amma ümidsizləşmədən öncə bir az düşün. Dəyərimi? Bir uğursuz layihə dünyanın sonu deməkdirmi? Yox! Yox! Yox! Gənclik elə səhv edib düzəltmək üçündür də. Səndən mükəmməl olmağı tələb edən də yoxdur. Sakit ol. Özünü ələ al. Tələbə səhvləri tələbəliyin tarixi ilə yaşıddır. Bundan qaça bilməzsən, amma bunu azalda bilərsən.

Gəl, əvvəlcə baxaq görək sən nələrini səhv edirsən.

1. Vaxtını düzgün bölmürsən.
2. Dərslərə ciddi hazırlaşmırsan, yaxud “qiymət alım başım-dan edim” prinsipi ilə hərəkət edirsən.
3. Asudə vaxtını çox asudə keçirirsən – yeni bir şey öyrənməkdən söz gedə bilməz.
4. Universitetə qədər də artıq böyük bir səhvi hesabına yazmısan – istəmədiyini ixtisasda oxumağı qəbul etmişən.
5. Sosial şəbəkələrin quluna çevrilmişən.
6. Çayxanalardan və kafelərdən yığışmırsan.
7. Uşaqlarlasan - şəhərdəsən.
8. Ticarət mərkəzlərini gəzirsən.

www.edumap.az təhsil portalının rəhbəri, yeri gəlmişkən, bu saytı izlə, sənə çox faydalı məlumatlar verəcək Rasim Abdurəhmanov istəmədiyən ixtisasda oxumaqla da öz yerini tapmağın mümkün olduğuna inanır: “Tələbəlikdə əsas səhvlərdən biri, sadəcə, tələbə olmaq xatirinə universitetə qəbul olunmaqdır. Mən də elə etmişəm. Amma sonra təlimlərə, seminarlara qatılmaqla axtardığımı tapmışam”. Beləliklə, bu gənc təlimçi öz fəaliyyəti ilə “istəmədiyim yerə düşmüşəm, ona görə oxumuram” bəhanəsinin üstündən xətt çəkir. Səninki belə gətirdi də, çox istədiyən ixtisasa qəbul olunmadın, nədir, ömrü boyu yas saxlayacaqsan? Sən əlində olan imkanları dəyərləndirməyi öyrənməlisən. İstədiyən vaxt arzuladığın sahəyə yönəlmək şansın həmişə var. Amma yuxarıda nə dedik? Universitet təhsilini həyatının indiki dövründə ön plana çıxarıb onu başa çatdırmalısan. Təməl biliklərə istənilən ixti-

sas proqramında yiyələne bilirsən. Özünü və başqalarını bunun əksinə inandırmağı heç düşünmə belə. Vaxt menecmentini unutma. Sən bu bəhanələrlə, sadəcə, vaxt itirirsən!

Şəxsi inkişaf təlimçisi Sənan Nəcəfov maraqlı bir hesablama apararaq, sənin öz vaxtını necə xərclədiyini təhlil edir: “1 həftədə 7 gün 24 saat var. Bu həftədə 168 saat edir. Bu 168 saatın 7 saatını ($7 \times 7 = 49$) yatmağa, 8 saatını ($7 \times 8 = 56$) işə (tələbələr üçün dərslər) xərclədiyini qəbul edək. Yerdə 63 saat qalır. Bunun 3 saatını ($7 \times 3 = 21$) yeməyə, yola və digər xırda hobbilərə xərclədiyini düşünək. 43 saat! Əgər gündə 2 saat fərdi inkişaf, özünü təkmilləşdirmə, xarici dil öyrənmə, ixtisasla bağlı konfrans, təlimdə iştiraka sərflərsək belə bizim 29 saat ($43 - 14$) vaxtımız qalır. Demək gün ərzində biz 4 saat ($29 : 7 = 4$) boşuna vaxt keçiririk. Bu əvəzi qaytarılmayan və çox böyük israfçılıqdır”.

Uşaqlarlayam... Qızlarla oturmuşuq...

Evdəkilər bu sözləri səndən tez-tez eşidirlər. Əgər tez-tez eşidirlərsə, dostum, bil ki, yaxın vaxtlarda səni ciddi adam kimi qəbul etməyə hazırlaşmırlar.

Əlbəttə, uşaqlarla oturmaqda heç bir qəbahət yoxdur. Amma gəl bunu fəaliyyət planımıza yazaq. Açıq telefonu, “Qeydlər”ə gir və bu görüş üçün dəqiq vaxt yaz. Vəssalam. Sənin üzərinə düşən bu plana riayət etmək olacaq. Uşaqlarla və uşaqların da bizimlə keçirdiyi vaxt çox vacibdir. Dost qazanmaq da vaxt tələb

edir. Oturacağıq, danışacağıq, bir-birimizi tanıyacağıq. Gün erzində bu toplaşmalar bizim 4-5 saatımızı alır. Mövzularımız nədir? Hər halda BMT-nin Dayanıqlı İnkişaf Məqsədlərinin müzakirəsi deyil. Oğlanlar futboldan, maşından, qızlar geyimdən, saçdan, bəzəkdən danışib vaxt öldürməklə məşğuldurlar. Söz var ki, nədən danışırıqsa, oyuq.

Çəkinmə, axı, təşəbbüskar olmağa qərar vermişən, mäsadakı dostlarına, rəfiqələrinə, mäsələn, Conversation Club (Danışiq Klubu) keçirməyi təklif et. Onların sənə güləcəklərindən qorxma. Mütləq bir nəfər həmfikir tapacağına əmin ol. Bir saat ingiliscə danışın, bir-birinizin səhlərini düzəldin, sonra da durun gedin teatra. “Pulum yoxdur” bəhanəsi keçməz. Saatlarca çaydanların dolub-boşaldığını seyr etmək əvəzinə mədəni istirahət etmək daha yaxşı fikir deyilmidi? Sən bu eksperimentlərlə özünün liderlik qabiliyyətini sınaqdan keçirə bilirsən. Görək insanları inandıraraq arxanca apara bilirsənmi? Və nə qədər yaxşı yerə aparırsan - hədəfə çatdırırsənmi?

Hər şeyə yeni başladığın üçün məsləhətlərə ehtiyacın olduğunu anlayırsan və istəyirsən ki, daha faydalı və məqsədyönlü həyat yaşayasan. Faydalı ona görə ki, bəlkə də insanların taleyini dəyişəcək qərarları sən verəcəksən. Bəlkə də BMT-nin Dayanıqlı İnkişaf Məqsədlərinin icrasında sən də kiçik payın olacaq. Bunun üçün özünü kəşf eləməli, potensialını aşkara çıxarmalısan. Milli və qlobal proseslərin öncə iştirakçısı, daha sonra isə təşkilatçısı olmaq üçün sən qərşında uzun bir ömür və münbit şərait var. Hə, bir də özün varsan! Biliklərin, istedadın, bacarığın, dünyagörüşünlə bərabər!

Nə problemin var?

Səni kefsiz görən kimi dostların düşürlər üstünə. Nə olub? Nə problemin var? Kömək etmək istəyirlər. Onlara cavab verməzdən əvvəl yaxşı-yaxşı düşün. Doğrudanmı problemin o qədər böyükdür ki, gecə yatmağa, gündüz uşaqlarla oturmağa mane olur? Bir az araşdırсан, gözündə böyütdüyün problemlərin əslində ciddi bir şey olmadığını görəcəksən. Hər xırda-para şeyin beynini məşğul etməsinə imkan vermə.

Sənin nə kimi problemlərin ola bilər? Axtardığın kitabı tapmırsan? Müəllimlə münasibətin pozulub? İmtahandan kəsilmisən? Pulun yoxdur? Adətən gecələr uzun-uzadı düşünürsən. Gələcəyin səni narahat edir. Sən bu cür nəticəsiz fikir etməkdənsə, qalx bir şey et. Problemlərini müstəqil

şəkildə həll etməyi öyrən. Əlbəttə, ailə və dostlar həmişə sənə yardım etməyə hazırdırlar. Heç kim əlindən gələni əsirgəməz. Bəs, sən özün əlindən gələni etdinmi özün üçün? Hər hansı bir problemi həll edib özünlə qürur duymaq istəmirsən? Özün öz gözündə yüksəlmək üçün uğur qazanmaq-la bərabər problemləri də vaxtında uğurla həll etmək tələb olunur. Problemlərə qalib gəlmək və bu problemləri fürsətlərə çevirmək sənin əlindədir.

Bəzən problemləri biz özümüz yaradırıq və neqativ düşünərək, hadisələri düzgün qiymətləndirə bilmirik. Beləliklə də, öz başımıza iş açırıq. Çox vaxt da bu problemlərin başqalarının səhvi olaraq qarşımıza çıxdığını düşünürük. Bəlkə sən özün də bu prosesdə iştirak etmişən. Yaxşıca düşün və amerikalı psixoloq Albert Ellisə (1913-2007) qulaq as. O deyir ki, həyatınızın ən yaxşı illəri yaşadığınız problemlərin günahının yalnız sizdə olduğuna qərar verdiyiniz vaxtdır. Siz daha valideynləri, ekologiyanı və ya prezidenti günahkar görmürsünüz. Siz dərk edirsiniz ki, öz taleyinizə özünüz nəzarət edirsiniz.

Planlaşdırmada olduğu kimi, bir cədvəl tut. Bu dəfə cədvəlin sol tərəfinə problemləri, sağ tərəfinə isə həll yollarını yaz. Görək problemlər doğrudanmı problemdir, yoxsa, sən məlumatsız və tənbəlsən?

	Problemin adı 	Problemin həlli
	<p>Kitab almağa pulum yoxdur.</p>	<p>Üç dost bir yerdə alın və növbə ilə oxuyun. Məsələnin həlli bu qədər sadədir. Yox, kitabxananızda qal-sın istəyirsinizsə, pulunuz olduqca, birləşib növbə ilə hər birinizə ala bilərsiniz. Axundov kitabxanası, universitet kitabxanası da sizin ixtiyarınızdadır.</p>
	<p>Rəqsə getməyə pulum yoxdur.</p>	<p>Ödənişsiz rəqs kursu tapa bilərsiniz. “YARAT” müasir incəsənət məkanı belə kurslar təşkil edir. İlham Osmanov Dance & Art Studio-ya get, məsələn. Onlara xırda işlərdə kömək edəcəyini, onlar üçün təcrübəçi olacağını, “Facebook”da məktəbin təbliğatını aparacağını, iştirakçı gətirəcəyini bildir. Əmin ol ki, onlar özləri ödənişsiz kurs təklif edəcəklər.</p>
	<p>Kursa / zala getməyə pulum yoxdur.</p>	<p>Ümumiyyətlə, maliyyə vəziyyətini düzəltmək üçün kiçik işlərdə işləməyə başlamalısın. Pizza daşıya və ya marketdə məhsulları rəfə yerləşdirə bilərsiniz. Belə işləri özünə yaraşdırmırsan? Nahaq. Halal qazınan pul həmişə qəlb rahatlığı verir. Zəhmətinin qarşılığını aldıqdan sonra buna əmin olacaqsan. İndi bazarlıq etməyə və sevgilinə gül almağa pulun var.</p>

	<p>TOEFL/ IELTS üçün qeydiyyatdan keçməyə pulum yoxdur.</p>	<p>İngilis dilindən beynəlxalq sertifikat almaq istəyirsənsə, demək ki, səndə artıq xaricdə oxumaq, xarici ölkələrdə işləmək həvəsi var. Məhz sənə lazım olan pulu da, elə dil biliyin imkan versə, beynəlxalq mənbələrdən alacaqsan. Nəcəsi isə bəsitdir, www.freelancer.com saytında qeydiyyatdan keçib, real vaxt rejimində (onlayn) iş tapıb, işləyəcəksən.</p>
	<p>İdman etmək üçün yer tapa bilmirəm.</p>	<p>İctimai yerlərdə idman alətlərinin quraşdırıldığı yerlər var. Dənizkənarı bulvarda, ya da parklarda görə bilərsən. Müxtəlif idman təşkilatlarının ödənişsiz idman zallarını da unutma. Bax, universitetin idman zalından heç danışmıram. Hər yerdən əvvəl bəlkə elə öz universitetinə baş çəkəsən?</p>
	<p>Yapon dili çətindir, onu öyrənməyə bir ömür lazımdır.</p>	<p>Bütün xarici dillər çətindir. Üstəlik, ətrafında o dildə ünsiyyət quran insanlar yoxdursa. Sən dil öyrənmənin asan yolunu tap. Bu dili sənə nə sevdirə bilər? Musiqisi, kinematografiyası, insanları, dini, adət-ənənəsi? Yaponların animeləri, manqaları məşhurdur, məsələn, Heroqlif çətin gəlirsə, hiraqana əlifbası ilə yazıb-oxumağa çalış. Bu, hansı əlifbadır? Onu da bir zəhmət çək, özün axtar tap. Bu dili öyrənmək üçün isə BDU və ADU-da mövcud Yapon dili mərkəzləri sənə bu arzuna dəstək göstərməyə hazırdır.</p>

	<p>Haradan başlayım, necə başlayım?</p>	<p>Düşündüklərini qeyd etməyə başla. Şifahi olan şeyləri unuda bilirsən. Hədəflərini, arzularını yaz ki, yadından çıxmasın. Hədəfini müəyyənləşdirdikdən sonra isə ona gedən yolları asanlıqla kəşf edəcəksən.</p>
---	---	--

Yəhudi atalar sözünü xatırlayaq. Pulla həll olunan məsələlər problem deyil, xərcdir. Xərclərin səni psixoloji cəhətdən əzməsinə imkan vermə. Bütün problemlərin qarşısında daha pozitiv və güclü olmaq sənin həyat amalına çevrilməlidir. Neqativlikdən, hamıdan şübhələnməkdən, hamını günahlandırmaqdan, içinə qapanıb özünü cəmiyyətdən təcrid etməkdən bir şey çıxmaz. Sağlamlığına da ziyandır. Əgər bir problemin varsa, onu mütləq bölüş və səni sevənlərlə birlikdə onu aradan qaldır. Olub-keçən işlərə görə özünü yorma. Unutma ki, həyatda dəyişə bilməyəcəyimiz dörd şey var:

- Daş... atıldıqdan sonra!
- Söz... ağızdan çıxdıqdan sonra!
- Fərsət... qaçdıqdan sonra!
- Zaman... keçdikdən sonra!

FASİLƏ

Deyəsən, bir az yoruldu. Oxumağı dayandırıb ayağa qalx, gimnastik hərəkətlər et, keç mətbəxə özünə bir fincan çay süz, pəncərədən bayıra bax. Oxuduqların haqqında düşün. Sənə nə aydındır, nə qaranlıq qaldı. Daha nəyi bilmək istərdin? Yadına düşdümü, anan çörək almağı tapşırmışdı, dur get dükana. Həm də hava alarsan. Mətbəxdən zibili götürməyi də unutma. Kitabın sonrakı səhifələrində xaricdə təhsil məsələlərindən danışacağıq.

Xaricdə təhsil

Xaricdə təhsil imkanları ilə davam edirik, dostum. Sən artıq ölkəmizdə hansısa universitetin tələbəsisən. Amma bununla kifayətlənmək istəmirsən və necə deyərlər, “xalxın uşağı” kimi xaricdə oxumaq keçir könlündən. Həm yeni bir dünya görmək, gəzmək, öyrənmək istəyirsən, həm də fikirləşirsən ki, xaricdən aldığı diplom sənə karyera yolunda yaxşı bələdçi ola bilər. Xaricdə oxumaq giribsə beyninə, bəri başdan deyim ki, bəxtin gətirib. Yetər ki, sənin yüksək dil biliklərin və universitetə qəbul imtahanlarında yüksək balın olsun. Hazırda o qədər proqram var ki, sən seçim edənə qədər son müraciət tarixlərini qaçıra bilərsən. Mütəxəssislərin köməyi ilə sənə bir neçə məsləhət vermək istəyirəm.

Əvvəlcə bu proqramlar haqqında məlumat ala biləcəyin mənbələrə baxaq. Əsas mənbə yenə internetdir. Müxtəlif təşkilatların, proqramların rəsmi saytları səni ətraflı məlumatla təmin etməyə

hazırdır. Digər mənbə təhsil yarmarkalarıdır. Xarici universitetlər ölkəmizdə keçirilən yarmarkalarda tələbələrə yaratdıqları imkanlar haqqında geniş məlumat verirlər. Universitet nümayəndələri bir neçə gün ərzində stendlərə yaxınlaşan tələbələri qazanmaq üçün ciddi rəqabət aparmaqdadırlar. Mötəbər mənbələrdən biri də hər gün dostlarınla 4-5 saat vaxt keçirdiyin kafe masalarıdır... Yaxşı, zarafat edirəm. O masalar bu barədə məlumat ala biləcəyin sonuncu yerdir. Biz yarmarkalara gedək.

Azərbaycan Respublikasının Təhsil Nazirliyinin, o cümlədən nazirliyin dəstəyi ilə bir çox qurumların, təhsil şirkətlərinin və sair qurumların ölkəmizdə mütəmadi olaraq təşkil etdiyi təhsil yarmarkalarına mütləq get. Bu yarmarkalarda tələsmədən gəz. Universitet stendlərinə yaxınlaşarkən sualların hazır olsun, hətta onları yazıb özünlə götür. Universitet nümayəndəsindən hər şeyi öyrənməyə çalış. Təhsil ocağında tələbə həyatı, universitetin təklifləri və tələbədən tələbləri, yataqxana imkanı və əlbəttə təhsil haqqı. Hətta hər şeydən əvvəl bunu öyrən ki, eşidə biləcəyin böyük məbləğlər səni xəyal qırıqlığına uğratmasın. Digər suallarla öncə maraqlansan və yüksək məbləği eşitdikdən sonra qərar vermədən oradan uzaqlaşsan, boş yerə vaxt itirmiş olacaqsan. Unutma ki, yarmarka üçün cəmi 2 saat vaxt ayırmısan! Təhsil haqqı səni, daha doğrusu, ailəni qane edirsə, daha çox məlumat toplamaq məsələsinə baxa bilərsən. Əlbəttə, könlündən inkişaf etmiş Qərb ölkələri, yaxud Amerika keçir, amma getmək istədiyən ölkənin həyat şəraitini də unutma. Universitet ödəmələrindən başqa sənin bu ölkədə yaşamağın da var və bu macəralı həyat ailənə yük olmamalıdır.

Yarmarkaların gözəl tərəflərindən biri də universitetlərin təqdim etdiyi təqaüdlərdir. Bəxtin gətirib bu təqaüdlərdən birini ala bilərsən. Onda təhsil həyatın daha az əziyyətli olacaq. Ümumiyyətlə, səni xaricdəki təhsilində çətinliyə salan əsas problemlər təcrübəyə görə aşağıdakılardır:

- Məlumatsızlıq;
- Düzgün araşdırma aparmamaq;
- Səhv seçim;
- Vaxtın düzgün idarə edilməməsi;
- Bu mövzular üzrə məlumatlı çevrə və dostlarının olmaması.

Bir çox gənc xaricdə təhsil haqqında düşünsə də, düzgün maariflənmədiyi üçün bu, arzusunun yalnız xəyal olduğunu düşünür. Xaricdə təhsil almaq istəyən gənc artıq I, II kursdan başlayaraq, getmək istədiyi sahəni təyin edib, bu sahə üzrə beynəlxalq təqaüd imkanlarından yararlanmağın yollarını araşdırmalıdır.

Təhsil şirkətləri

Hazırda təhsil sərgiləri təşkil edən bir çox şirkət mövcuddur. Bəzilərini sənin üçün qeyd edirəm. Sən yarmarkalarda və internetdə bu şirkətlərin fəaliyyətini izləməklə yeni məlumatlar əldə edə bilərsən.

Harlex Group – “Facebook” profilinə bax

Baku Languages and Business School (BLBS) - www.blbs.az

Study in Hungary - www.az.study-hungary.com

www.studyinhungary.hu

Young Business Factory - www.ybf.az

Begin Group - www.begingroup.com

British Educational Centre- www.britishedu.az

Consul – www.consul.edu.az

Beynəlxalq təqaüd proqramlarının xaricdə təhsilə töhfələri misilsizdir. Təqaüdlər barədə məlumat qurumların internet səhifələrində və sosial şəbəkələrdə yayılır. Bu proqramlarla maraqlanmaq, təşkilatçıların keçirdiyi məsləhət saatlarında mütləq iştirak etmək lazımdır. Təbii ki, müvafiq bilik və bacarığın olmasa, sən bu proqramların heç birində iştirak edə bilməyəcəksən. Axı, proqramlar kimisə qara qaşu-gözü üçün dəvət etmir. Kim bu proqramların iştirak tələblərinə cavab verirsə, onlar da seçilir. Bu proqramlarda iştirak bir günün işi deyil, günlərlə, aylarla və hətta bəzən illərlə çəkdiyiniz əziyyətin nəticəsi ola bilər.

Son zamanlar xarici universitetlərə tələbə qəbulu ilə məşğul olan şirkətlərin sayı durmadan artır. Belə şirkətlər tələbələrə xaricdə təhsil sahəsində qəbul, viza dəstəyi, yaşayış yerinin tapılması, transfer xidməti, dil kursları, ixtisasartırma kursları, təcrübə proqramları kimi təkliflər irəli sürür.

Bu şirkətlərin bəzilərinə diqqət yetirək:

HCC - Human Capital Consulting - www.hcc.az

AKİ İnter - www.aki-inter.az

CELT Colleges - www.celt.az

EF Education First - www.ef.com/az

GRBS - www.grbs.com

British Academy - www.britishacademy.az

Akademi Group - www.akademi.az

Kaspi Global Xaricdə Təhsil Xidmətləri - www.kaspi.edu.az

Azeri Student - www.azeristudent.az

Sən bu şirkətlərlə də əlaqə saxlayıb ətraflı məlumat ala, özünə uyğun bir proqram tapa bilərsən. Müraciət üçün tələmə. Öncə tələblərə - dil biliyi, ixtisas hazırlığı, sosial təcrübəyə - cavab verib-vermədiyini dəqiqləşdir. Bəzən universitetə qəbul balını da yüksək istəyən proqram və universitetlərə rast gəlinir. Bu, o deməkdir ki, sən artıq orta məktəbdən xaricdə təhsil hədəfini düşünərək hərəkət etməli idin!

Beynəlxalq təhsil proqramları

Xarici dil bilmədən beynəlxalq mübadilə proqramlarında nəinki iştirak etmək, hətta bu haqda informasiya mənbələrinə belə çıxma bilməzsən. Bu proqramlar, sadəcə, yaxşı oğlanları, gözəl qızları deyil, həm də dil bilən oğlanları və qızları qəbul edir. Həm də dilləri tələb edilən səviyyələrdə bilmək lazımdır. Nəzərə almaq lazımdır ki, beynəlxalq tələbə mübadilə proqramları kifayət qədər rəqabət mühiti olan bir prosesdir. Əgər hansısa bir proqramda iştirak edib mənfəət almırsansa, bu, sənə uğursuz olmağın anlamına gəlmir. Əmin ol ki, inkişaf etmiş ölkələrdə yüzlərlə beynəlxalq tələbə mübadilə proqramı var. Həm də ödənişsiz. Sadəcə, bu proqramlar barədə düzgün məlumatlanmaq lazımdır. Bəzi proqramları nəzərdən keçirək.

“Chevening” Təqaüd Proqramı İngiltərə hökumətinin global təqaüd proqramıdır. Maliyyə mənbəyi Foreign and Commonwealth Office (FCO) və tərəfdaş təşkilatlardır. Bu proqram hər hansı bir tədris mövzusu və hər hansı bir İngiltərə universitetində magistr səviyyəsində təhsil üçün tam və ya qismən maliyyələşdirməni təmin edir. “Chevening” təqaüdləri geniş diapazonda təqaüd təqdim edir; siyasət, hökumət,

biznes, media, ətraf mühit, vətəndaş cəmiyyəti və din.

Proqrama son müraciət tarixi ölkələrə görə fərqlidir. Təqaüdə təhsil haqqı, səyahət xərcləri, gəliş və baqaj xərcləri, aylıq təqaüd (London xaricində ayda £917, London daxilində ayda £ 1134) daxildir.

Sən “Chevening” təqaüdünə uyğun olmaq üçün:

- Ərizə təqdim edən zaman ingilis dili biliyini nümayiş etdirməlisən.

- Müraciət zamanı “Chevening” - münasib ölkə vətəndaşı olmalı və təhsil dövrü sonunda öz ölkənə qayıtmaq niyyətində olduğunu bildirməlisən.

- Ən azı, İngiltərə ikinci sinif fərqlənmə diplomuna ekvivalent olan təhsilə malik olmalısən.

İngiltərə dərəcəsi ekvivalentliyi haqda əlavə məlumatı www.naric.org saytından əldə edə bilərsiniz. “Chevening” təqaüdlər üçün heç bir yaş məhdudiyəti yoxdur.

Təqaüd:

Tam “Chevening” təqaüdü adətən aşağıdakılardan ibarətdir:

- Təhsil haqlarının ödənilməsi;
- Təsdiq olunmuş marşrutla yaşadığın ölkəyə gediş-gəliş;
- Bir gəliş müavinəti;
- Bir tezis və ya dissertasiya (tələb olunarsa) hazırlıq dəyəri üçün qrant;
- Artıq baqaj haqqı;
- Viza;
- Yaşayış və şəxsi tələbatları ödəmək üçün aylıq şəxsi yaşayış müavinəti (təqaüd).

Necə müraciət etmək lazımdır?

1. Sən “Chevening” proqramının saytı vasitəsilə ölkəmiz üçün olan müraciət tarixinin başlanma və bitmə tarixi ilə bağlı bildiriş üçün giriş etməlisən.

2. “Chevening” təqaüdünə müraciət etmək üçün sən www.chevening.fco.gov.uk saytında müraciət formasını doldurmalısən. Əgər sən saytda qeydiyyatdan keçsən, sənə “Chevening” saytının müraciət üçün nə zaman açılacağını bildirəcəklər.

3. Müraciətin nəzərdən keçirilməsi: Müraciətin “Chevening” proqram meyarlarına uyğun olması yoxlanılacaq və sonra bölgələr üzrə müşavirin başçılığı altında heyət tərəfindən və “Chevening” təqaüdlər katibi idarəsi altında nəzərdən keçiriləcək. Bölgələr üzrə müşavir hansı namizədlərin müsahibəyə dəvət olunması barədə yerli İngiltərə səfirliyi və ya İngiltərə Ali Komissiyasına tövsiyələr edəcək.

4. Müsahibəyə dəvət: Hansı namizədlərin müsahibəyə dəvət olunması barədə yekun qərar yerli İngiltərə səfirliyi və ya İngiltərə Ali Komissiyası tərəfindən qəbul ediləcək. Müsahibəyə dəvət olunan namizədin iştirak etmək üçün çəkdiyi xərclər qarşılanmayacaq.

5. Müraciət etməzdən əvvəl təlimatını diqqətlə oxuyun: www.chevening.org Müraciətlər, həmçinin “Chevening” təqaüdlər üçün tərəfdaş təşkilatlar vasitəsilə də qəbul edilir. Sən yalnız uyğun ölkələr haqqında və necə müraciət etmək haqqında ətraflı məlumat üçün göstərilən saytlara müraciət etməlisən. İnternet saytlarının siyahısı üçün bu keçidə bax: www.chevening.org/partners/

“Erasmus Mundus” - Avropada təhsil proqramı

“Erasmus Mundus” (adını görkəmli hollandiyalı alim Desiderius Erasmus Roterodamusun (1466-1536) adından alıb) 1-2 semestr və ya tam təhsil (Full Degree) verə bilən bir tələbə-mübadilə proqramıdır. “Erasmus Mundus” Avropa Birliyi nəzdində fəaliyyət göstərən Avropa Komissiyası tərəfindən maliyyələşən bir təhsil proqramıdır. Təhsil aldığı müddətdə bütün yaşayış, sığorta, viza, gediş və gəliş haqlarını özündə birləşdirən təqaüd paketinə sahib olursan. Minimum təqaüdü avro ilə dörd rəqəmli ədəd olduğunu demək kifayətdir.

“Erasmus Mundus” 2009-cu ildən bəri fəaliyyət göstərir, Azərbaycanın da daxil olduğu Cənubi Qafqaz regionu, Ukrayna və digər Avropa Birliyinə daxil olmayan bəzi ölkələrin universitetlərində təhsil alan tələbələrin oxuduqları ixtisas üzrə uyğun olan Avropa Birliyi ölkələrindən birində (əksi də mümkündür) təhsillərini davam etdirmələri üçün yaradılmış bir proqramdır. Hər il təxminən 100-ə yaxın tələbə bu proqramdan yararlanı bilər. Bu proqramın üstünlüklərindən biri də onun bir deyil, bir neçə ölkəyə səyahət etmək imkanı qazandırmasıdır.

Müraciət proseduru:

Bu proqramı digər tələbə mübadilə proqramlarından fərqləndirən ən mühüm cəhətlərindən biri bütün prosedurların internet vasitəsilə həyata keçirilməsi və imtahan, yaxud müsahibə prosedurlarının olmamasıdır. Proqramda iştirak etmək üçün ilk şərt oxuduğun universitetin Erasmusun partnyor universitetlərindən biri olmasıdır. Bu barədə məlumatı universitetinizin beynəlxalq əlaqələr şöbəsindən ala bilərsiniz.

Digər şərtlər:

- Azərbaycan vətəndaşı olmaq;
- Son 5 il ərzində ümumi olaraq 12 aydan artıq Avropa ölkələrində olmamaq;
- İngilis və ya hansı dildə təhsil alınması planlaşdırılırsa, həmin dili yüksək səviyyədə bilmək.

Elektron müraciət zamanı sənə lazım olacaq sənədlər:

1. Motivasiya məktubu (Motivation Letter əsasən 1 səhifə olur, nəyə görə proqramda iştirak etmək istədiyini, qazanmağa ümid etdiyini şeyləri qeyd edirsən).

2. Təvsiyə məktubu (Recommendation letter - professor və ya müəlliminizdən sizin barənizdə yazılmış təvsiyə xarakterli sözlərdən ibarət məktub).

3. Təhsil aldığı müddətdə keçdiyiniz dərslərin transkripti (dekanlıqdan alırsan).

4. Dil bilikləri haqqında sertifikat.

5. Universitetdə tələbə olduğunu təsdiq edən arayış.

6. Ümumvətəndaş pasportun surəti (skaner olunmuş formada yükləyin).

7. Əldə etdiyini digər sertifikatların surəti (skaner olunmuş formada).

Bütün sənədlərin ingilis dilində olması vacibdir. Hamısı sayta yüklənməlidir. Onlayn qeydiyyat dövrü müraciət etdiyini (təhsil aldığı universitetin partnyor olduğu) asılı olaraq əsasən dekabrın sonu başlayıb fevralın əvvəli başa çatır. Nəticələr ən gec mayda məlum olur. Daha sonra seçilmiş tələbələr üçün xüsusi sənədlər göndərilir və sən Avropadakı universitetdə təhsil alacağın dərslə-

ri qeyd edirsən. Bir ay müddətində viza proseduru davam edir. Bileti isə Avropa Komissiyası elektron şəkildə alır və sənə göndərir.

Sənə proqram çərçivəsində kömək edəcək şəxslər: “Erasmus Mundus”da oxuduğun universitet tərəfindən hər bir tələbə üçün xüsusi tyutor təqdim edilir. Tyutor həmin universitetdə oxuyan və sizə hər cür köməklik göstərməyə çalışan könüllülərdən biri olur.

“Fulbright” xarici tələbə proqramı

ABŞ səfirliyi ənənəvi olaraq hər il “Fulbright” əcnəbi tələbə proqramını elan edir. “Fulbright” Amerika universitetlərində magistratura təhsili almaq üçün yaradılmış proqramdır. Müsabiqə nəticəsində ən yaxşı nəticələr əldə etmiş tələbələr təqaüd almaq imkanı əldə edirlər.

Tələblər isə o qədər də çox deyil:

- Azərbaycan vətəndaşı olmaq;
- Ali təhsilli olmaq;
- İngilis dili biliyinə sahib olmaq (ən azı 85 bal TOEFL, 7 bal IELTS);
- Hərbi xidmət keçmə və ya hərbi xidmətə möhlət haqqında arayış.

Təhsil sahələri:

“Fulbright” proqramı bütün ixtisas sahələri üzrə müraciətləri qəbul edir. Qəbul üçün ərizələrin onlayn şəkildə təqdim olunması kifayətdir. Namizədlər onlayn ərizəyə aşağıda qeyd olunan link sayəsində keçə bilərlər.

<https://apply.embark.com/student/fulbright/international>

Ərizə forması növbəti sənədlərdən ibarət olmalıdır:

- Ərizə;
- Motivasiya məktubu;
- Təhsil almaq istədiyiniz sahə üzrə esse;
- 3 tövsiyə məktubu;
- Beynəlxalq test imtahanlarının nəticələri (IELTS, TOEFL, GRE/GMAT);
- Tərcümeyi-hal;
- Diplom və transkripsiya (diplom və transkripsiyanın ingilis dilinə tərcümə edilmiş notarial təsdiqli surətini onlayn formada elektron sistemə yükləmək kifayətdir. Səfirliyə təsdiq olunmuş surətləri aparmaq zərurəti yoxdur).

“DAAD-Master” təqaüdü

“DAAD-Master” təqaüdü magistratura proqramı üzrə təhsillərini Almaniyada davam etdirmək istəyən tələbələr üçün nəzərdə tutulub. Müraciət edənlərin yaşı 18-dən aşağı olmamalıdır. Təqaüd proqramı 4 semestr müddətində tələbələrin tibbi sığorta, gediş-gəliş, əlavə ödənişlər və təhsil haqqı xərclərini qarşılıyır. Təqaüd tədris proqramlarından asılı olaraq 2 və yaxud 3 semestr müddətində davam edə bilər. Əgər təhsil haqqı 500 avrodan yuxarıdırsa, bu halda təqaüd proqramı təhsil haqqını maliyyələşdirmir. Təhsil haqqı 500 avrodan yuxarı olan universitetlər isə əksəriyyəti özəl universitetlərdir, universitet seçərkən diqqətli olmaq lazımdır. Ən vacib məsələlərdən biri də proqramın tələb etdiyi dildir. Müraciət edəcəyiniz ixtisasdan asılı olaraq ingilis və yaxud alman dili tələb olunur.

■ Gəncsən? Başla!

Ərizədə təhsil almaq istədiyən 3 ixtisas sahəsi əvvəlcədən qeyd olunmalıdır. Sənədlər tam şəkildə hazırlanıb müraciət prosesi bitdikdən sonrakı mərhələ isə yalnız ərizədə göstərdiyən 3 ixtisas üzrə universitetlərdən qəbul almaqdır.

Tələb olunan sənədlər:

1. Onlayn müraciət;
2. CV;
3. Motivasiya məktubu;
4. Tövsiyə məktubu;
5. Transkript;
6. Attestat;
7. Dil sertifikatı;
8. Sosial fəaliyyətləri təsdiq edən sertifikatlar.

Təqaüd qazanan namizədlər alman dili səviyyəsindən asılı olaraq əvvəlcədən alman dili kurslarına cəlb olunurlar. İngilis dilində təhsil alacaq tələbələr də 2 ay müddətində dil kursunda iştirak etməlidirlər. Bu kurslarda iştirak namizədlər üçün məcburidir.

Təqaüdcülər seçilərkən aşağıda qeyd olunan meyarlar əsas götürülür:

- Namizədin şəxsi keyfiyyəti;
- Şəxsi və ixtisasla bağlı motivasiyanın inandırıcı olması;
- Namizəd seçilmiş ixtisas sahəsinin formal tələblərinə cavab verməlidir;
- Çox yaxşı alman və ya ingilis dili biliklərinə malik olmaq.

Vizalar

Xarici universitetdən qəbul bildirişin əlində, ağılın başında, pulun cibində. Qalır viza almaq. Öncə təhsil alacağın ölkənin

viza prosedurları haqqında dəqiq məlumat əldə et. Sənədləri qeyd olunan ardıcılıqla və qoyulan tələblərə uyğun toplayıb, səfirliyin konsulluq xidmətinə get. Çalış sənədlərdə problem olmasın. Sən həm vaxt itirə, həm də konsulluqda mənfi imic qazana bilərsən.

Hazırda azərbaycanlı tələbələrin daha çox təhsil aldığı ölkələr arasında ABŞ və Böyük Britaniya xüsusi çəkiyə malikdir. Bu ölkələrə viza alınması qaydalarını “ASAN Viza”-nın direktoru İsmayıl Abduləzimovdan öyrənirik: “ABŞ tələbə vizaları bir neçə kateqoriyaya bölünür. Onların arasında ən populyar olanı F-1 tələbə vizasıdır. Bu viza proseduruna başlamadan öncə siz oxuyacağınız məktəb, universitet və ya kollecdən qəbul məktubu almalısınız. Məktəb sizə I-20 formasını göndərdikdən sonra onlayn ərizə formalarını doldurub, müvafiq dövlət rüsumunu ödəyərək ABŞ səfirliyində görüş vaxtı almalısınız. Qəbulun təsdiqi, çap edilmiş elektron ərizə formalarını, rüsumun ödənilməsi haqqında qəbzi, tələb edilən digər sənədlərlə (pasport və onun surəti, attestat, diplom və transkriptlər, maliyyə durumunuzu təsdiq edən sənədlər, ingilis dili biliklərinizi təsdiq edən TOEFL, IELTS kimi imtahanların nəticələri, təhsilinizi başa vurduqdan sonra ABŞ-ı tərk edəcəyiniz barədə öhdəliyiniz və fotosəkil) birlikdə təyin edilmiş zamanda səfirlik əməkdaşı ilə müsahibəyə gedirsiniz. Görüşdə özünüzü sərbəst aparmalı, verilən suallara dəqiq cavab verməyi bacarmalısınız. Müsahibədən sonra sizin viza müraciətinizlə bağlı qərar qəbul edilir. Təhsil aldıkları müddətdə F-1 viza sahibləri müəyyən şərtlər altında həftədə 20 saata qədər əmək fəaliyyəti ilə də məşğul ola bilərlər”.

Xatırladım ki, ABŞ-da təhsil vizalarına dair daha ətraflı məlumatı www.travel.state.gov saytından əldə etmək mümkündür.

Böyük Britaniyada təhsil almaq üçün viza prosedurlarını İsmayıl Abdüləzimov bu cür təsvir edir: “Təhsiliniz başlamazdan xeyli əvvəl (Böyük Britaniyaya planlaşdırılan səfər tarixindən ən gec 3 həftə öncə) viza üçün müraciət etmək lazımdır. Bir çox tələbələr bu prosesin nə qədər vaxt alacağını təxmin etmir və vizaya vaxtında müraciət etmirlər. Müraciət zamanı aşağıdakıları nəzərə almaq vacibdir:

- Müəyyən peyvəndlərin olunması haqqında sənəd və ya döş qəfəsinin rentgen şəkli (vərəm təhlükəsi yüksək olan ərazidən gəlirsinizsə);
- Maliyyə durumunu, təhsil və kvalifikasiyaları təsdiq edən sənədlər;
- Müsahibədən və ya biometrik testdən keçmək haqqında sənəd;
- İngilis dili testinin nəticəsini göstərən sənəd təqdim edilməlidir”.

Qeyd etmək lazımdır ki, Böyük Britaniyada qısamüddətli kurslarda və ya müddəti 11 aya qədər olan ingilis dili kurslarında iştirak etmək istəyən şəxslər üçün başqa viza növləri mövcuddur. Bu cür tələbələr üçün 2 növ viza uyğundur:

- Qısamüddətli tələbə vizası: Əgər yaşıınız 18 və ya yuxarıdırsa və Böyük Britaniyada 6 aylıq müddətə qədər təhsil almaq istəyirsinizsə, bu viza üçün müraciət edə bilərsiniz. Əgər ingilis dili kursuna qoşulursunuzsa, onda siz vizanızı 11 aya qədər uzada bilərsiniz;
- Qısamüddətli tələbə (uşaq) vizası: Əgər yaşıınız 17 və ya

aşağıdırsa və Böyük Britaniyada 6 aylıq müddətə qədər təhsil almaq istəyirsinizsə, bu viza üçün müraciət edə bilərsiniz.

Böyük Britaniyada təhsil vizalarına dair daha ətraflı məlumat almaq üçün www.gov.uk saytına baş çəkə bilərsiniz. Ümumiyyətlə, vizalarla bağlı ətraflı məlumatları hər ölkənin Xarici İşlər Nazirliyinin saytından əldə etmək mümkündür. Ya planşet, mobil telefon və ya da kompüterində bir fayl olsun. Xaricdə təhsillə bağlı arxiv yarat. Bu il olmadı, gələn il sına, bakalavrda alınmadı, magistratura üçün cəhd et, orada da xəyal qırılığını yaşadınsa, doktorantura sınaqları sənə gözləyir. Əsas odur ki, bu xəyalından vaz keçməyəsən. Sərvəti 1,4 milyard dollar olan T.Boone Pickens (1928) situasiyanı dəqiq ifadə edir: “Yaşım artdıqca hara getməli olduğumu daha aydın şəkildə dərk edirəm. Əgər fil ovuna çıxmaq istəyirsinizsə, dövlətlərə görə yolu dəyişdirmək lazım deyil”.

Burada qısa haşiyəyə çıxmaq istərdim ki, xaricdə təhsil uğurlu karyera üçün yeganə variant deyil. Bu gün xarici universitet təhsili olmayan və buna baxmayaraq, böyük uğurlar qazanmış şəxslər kifayət qədər çoxdur. Əsas məsələ yüksək təhsil və yüksək karyeraya gedən yolda özünü inkişaf etdirə bilməkdir. Hər bir şəxs öz təhsilinin keyfiyyətini artıraraq, bu inkişafa nail ola bilər.

Xarici təşkilatlar öz yerində, bəzi yerli qurumlar da xaricdə təhsili maliyyələşdirməkdən çəkinmirlər. Yerli təşkilatlardan SOCAR şirkətinin təsis etdiyi daxili və xarici təqaüdlərlə də maraqlana bilərsiniz. SOCAR-ın Təqaüd Proqramı neft sənayesinin tələbatına uyğun ixtisaslar üzrə kadrların hazır-

■ Gəncsən? Başla!

lanmasına xidmət edir. Təqaüdlər fərdi xarakter daşıyır. SOCAR-ın Təqaüd Programı üzrə müsabiqədə ali təhsilli şəxslər (bakalavr və magistrələr) iştirak edə bilirlər. SOCAR təqaüdü Bakı Ali Neft Məktəbi istisna olmaqla Azərbaycan Respublikasında fəaliyyət göstərən bütün ali təhsil müəssisələrinin bakalavr və magistratura pillələrində siyahısı bu proqramda verilmiş ixtisaslar üzrə təhsil alan tələbələrinə SOCAR tərəfindən müəyyən olunmuş tələblərə müvafiq qaydada verilir. SOCAR-ın təqaüdünə layiq görülmək üçün başlıca şərt namizədin Azərbaycan dilini və təhsil alacağı universitetin tələb etdiyi dili mükəmməl bilməsi, eləcə də göstərilmiş digər tələblərə cavab verməsidir. SOCAR təqaüdü təhsil haqqı, vizaların alınması, tibbi sığorta, yaşayış, nəqliyyat xərcləri və s. daxil olmaqla bütün xərcləri əhatə edir. Aşağıdakı ixtisaslarda təhsil alan tələbələr müraciət edə bilirlər:

- Kimya mühəndisliyi;
- Neft-qaz mühəndisliyi;
- Geologiya mühəndisliyi;
- Mexanika mühəndisliyi;
- Elektrik mühəndisliyi;
- İnşaat mühəndisliyi;
- Kompüter mühəndisliyi;
- Mühasibatlıq.

Beynəlxalq sertifikatıya proqramları

Peşəkar iş həyatında bəzi sertifikatların rolu danılmazdır. Adətən onları əldə etmədən sonrakı mərhələyə keçmək mümkün olmur. Buraya həm ixtisas, həm də dil sertifikatları daxildir. Gəl, bəzi beynəlxalq sertifikatıya proqramlarına baxaq.

◎ TOEFL	◎ GRE	◎ CFA
◎ IELTS	◎ SAT	◎ CMA
◎ GMAT	◎ ACCA	◎ CPA

Dil sertifikatlarından başlayaq.

TOEFL (Test of English as a Foreign Language) Təhsil Səviyyəsini Yoxlayan Xidmətin (ETS - Education Testing Service) yazdığı bir çox standartlaşdırılmış testlərdən biridir. TOEFL testi ABŞ, yaxud Kanada ali təhsil ocaqlarında oxumağa hazırlaşan, MBA proqramlarına daxil olmaq və bəzi müəssisələrdə işə qəbul olmaq istəyən şəxslər üçün nəzərdə tutulub. Bu test sistemi verilən cavablar arasında düzgün cavabın seçilməsini tələb edən müxtəlif növ suallardan ibarətdir.

TOEFL iBT nə deməkdir?

TOEFL iBT (Internet-based version of the TOEFL) TOEFL beynəlxalq imtahanının yeni internet versiyasıdır. Testin yeni formatı dil biliyinin dörd növü üçün nəzərdə tutulub:

şifahi danışığı, oxunan mətnin başa düşülməsi, dinləməklə şifahi nitqin başa düşülməsi və yazı: Reading, Listening, Writing və Speaking.

TOEFL beynəlxalq sertifikatı iki il müddətində etibarlıdır. Sertifikatın özündən başqa, imtahanın nəticələrini də internetdə əldə etmək mümkündür və sizin poçt ünvanınıza göndərilə bilər. TOEFL imtahanına qeydiyyat www.toefl.org rəsmi saytında aparılır.

Daha ətraflı məlumat almaq üçün zəng et, elektron məktub yaz. Günü-günə satma. Qaydalar barədə nə qədər tez öyrənsən, o qədər sənə faydası var. Gecikə bilərsən. Dil kurslarında yer tapa bilməzsən və nəticədə sənə lazım olan vaxtda bu sertifikat masanın üstündə olmaz.

IELTS (The International English Language Testing System) imtahanı ingilis dili üzrə biliyin beynəlxalq səviyyədə yoxlanması – dil biliyi səviyyəsini təsdiq etmək üçün işlənilib hazırlanmış qiymətləndirmə sistemidir. Bu imtahan Böyük Britaniya, Avstraliya, Kanada, ABŞ, Yeni Zelandiyanın bir çox universitet, peşəkar və hökumət təşkilatları, eləcə də Avstriya, Almaniya, Fransa, İrlandiya, Hollandiya, İsveçrə, Niderland, İsrail, Honkonq, Cənubi Afrikanın tədris müəssisələri tərəfindən tanınır. IELTS testi bütün dil vərdişlərini yoxlayır – dilin başa düşülməsi, danışığı dili, oxu və yazı. Oxumaq və yazmaq üçün tapşırıqlar “Akademik” təhsil modulu və “Ümumi təyinat” modulu arasında seçim zərurətini nəzərdə tutur. Testin nəticələri 2 il müddətində qüvvədədir. IELTS imtahanı haqda ətraflı məlumatı www.ielts.org saytıdan əldə edə bilərsən.

TOEFL və IELTS adətən ingilis dili tədrisi aparən əksər kurslarda mövcuddur. İngilis dilində kurslar onlayn platformada mövcuddur.

- www.busuu.com
- www.duolingo.com
- www.memrise.com
- www.learnalanguage.com
- www.ed.ted.com
- www.fluentu.com
- www.italki.com
- www.engvid.com
- www.lingualeo.com

Fransız dili üzrə sertifikatlar: DELF (Diplôme d'Etudes en langue française) və DALF (Diplôme approfondi de langue française).

Alman dili üzrə sertifikatlar: DSH (Deutsche Sprachprüfung für den Hochschulzugang) və TestDaF (Test Deutsch als Fremdsprache).

İspan dili üzrə sertifikatlar: DELE (Diplomas de Español como Lengua Extranjera) və CELU (Certificado de Español: Lengua y Uso)

Rus dilini Azərbaycanda öyrənmək o qədər çətin deyil. Çünki bu dili bilən insanların çox olması ilə yanaşı, çoxlu kurslar da var. Əksər dillərdə olduğu kimi, rus dilində də beynəlxalq imtahan programı var. ТРКИ (Тест по русскому языку как иностранному) haqqında ətraflı məlumatla russian-test.com/tests/torfl/ keçidində tanış ola bilərsiniz.

Məşhur dillərdən başqa, gələcəkdə səni digərlərindən

■ Gəncsən? Başla!

fərqləndirəcək, amma öyrənilməsi bir qədər çətin dillər də var. Məsələn, yapon dili üzrə sertifikat JLPT (Japanese-Language Proficiency Test) adlanır.

Ətraflı məlumat: www.jlpt.jp/e/

Çin dili biliyini isə HSK adlanan imtahanı keçməklə təsdiqləyə bilərsən: www.china.org.cn

Dil sertifikatlarından başqa, GMAT (Graduate Management Admission Test – gmat.org) biznes və menecment sahəsində təkmilləşmək məqsədilə biznes məktəblərə, MBA proqramlarına daxil olan şəxslərin səviyyəsini və ixtisasını müəyyən etmək üçün kompüter testi; GRE (Graduate Record Examinations) – ABŞ-da ali təhsil müəssisələrinin magistratura və doktorantura proqramlarına daxil olmaq üçün verilməsi zəruri olan test; SAT (Scholastic Aptitude Test) – ABŞ və Kanadanın ali təhsil ocaqlarında təhsillərini davam etdirmək qərarına gələn abituriyent və tələbələr üçün test; CFA (Chartered Financial Analyst) - maliyyə və investisiya sahəsində ən çox tanınmış sertifikat; CPA (Certified Public Accountant) – sertifikatlı peşəkar mühasib, maliyyə və mühasibat uçotu sahəsində ən məşhur sertifikasiya; CMA (Certified Management Accountant) - İdarəetmə uçotu üzrə sertifikatlı mühasib kvalifikasiyası kimi sənədlərin əldə edilməsi iş həyatının müxtəlif mərhələlərində sənin uğurlu karyera qurmağına kömək edəcək.

Azərbaycanda fəaliyyət göstərən GRBS (www.grbs.com) və Barattson (www.barattson.com) şirkətləri, sadəcə, tələbələrin deyil, o cümlədən müxtəlif sertifikatlara sahib olmaq istəyən peşəkarların da müraciət etdiyi ilk ünvana çevrilib.

İş

Əlbəttə, ailə nə qədər yaxşı kömək etsə də, yenə də öz pulunu qazanmağın zövqü başqadır. Həm də məzun olana qədər müəyyən təcrübə toplayarsan. Amma unutma ki, iş, təhsildən sonra gəlməlidir. Hər şeydən əvvəl universitet həyatını problemsiz başa vurmalsan. İş sənə kömək etməlidir, heç bir halda əl-ayağına dolaşmalı, sənə əlavə problemlər yaratmamalıdır. Buna çox diqqət etməlisən.

Sənin dərs saatına uyğun gələn hər hansı bir işdən başlaya bilərsən. Yəqin ki, Bill Qeytsi tanıyırsan. “Microsoft” şirkətinin yaradıcısı və dünyanın ən varlı adamlarından biridir, hətta bəzi illərdə birincisi. Qazandığı hər şeyi öz istedadına borclu olan bu adam iş həyatına lap aşağıdan başlamasının tərəfdarıdır. Öz çıxışlarında da tez-tez bunu təkrar edir: “Məktəbi bitirdikdən sonra yüksək maaş almağı ağılından belə keçirmə. Xeyallarının əksinə heç kəs səni şirkət başçısı təyin etməyəcək, bu məqsədə aparan uzun və çətin yol var”.

Cənab Qeytsin həyat təcrübəsinə inan. Nəzərə al ki, sən hələ çox gəncsən, təcrübən yoxdur, nəzəri biliklərə hələ indi yiyələnirsən. Əlbəttə, əgər vunderkind deyilsənsə. Kiçik iş və az maaşla başlasan da, hətta maaşsız olsa belə, səni istis-

mar etmələrinə qətiyyənlə icazə vermə! Bütün hallarda qanuna arxalan və haqqını tələb et, əmək müqaviləsinin bağlanması məsələsində hər zaman təşəbbüskar ol. Bu, həm qanuna əməl etməkdir, həm də əmək stajın üçün bir trampolin. Ümumiyyətlə, qanunları bilmək həmişə işinə yarayacaq. İnzibati Xətalar Məcəlləsindən, Əmək Məcəlləsindən özünə lazım olan maddələri öyrənməyi unutma.

Vətəndaşların Əmək Hüquqlarının Müdafiəsi Liqasının sədri, tələbəlik illərində çox ağır işlərdə əmək fəaliyyətinə başlamış Sahib Məmmədovun fikrincə, işləmək heç vaxt tez deyil, əgər 15 yaşın tamam olubsa: “Əvvəllər də maddi ehtiyacını tam və ya qismən ödəmək üçün tələbələrin işləməsi adi hal idi. Əyani təhsil alanlar üçün bu, bir qədər çətin olsa da, yenə də tələbələr uyğun iş tapmağa çalışırdılar. Əsasən gecə növbəsində mühafizəçi və ya dərstdən sonra yarım günlük digər işlərdə çalışırdılar. Bəzən ixtisasa uyğun iş tapa bilirdin. Belə bir iş tapan tələbə təhsilini başa vurduqda artıq iş təcrübəsi qazanmış olurdu. İndi də belə tələbələr çoxdur. Əyani və ya qiyabi təhsil alan şəxslərin işləməsi üçün qanunvericilik heç bir məhdudiyət qoymur. Sadəcə, əyani təhsil alanlar təhsilini davam etdirmək üçün verilən ödənişli təhsil məzuniyyəti hüququndan istifadə edə bilmirlər. Bu hüquqdan qiyabi təhsil alan tələbələr yararlanırlar”.

Sahib bəy təhsil alan şəxslərin həm də işləmək imkanları ilə bağlı suallara qanundan çıxarışlarla cavab verir: “İlk növbədə, müvafiq iş yeri tapmalısınız. Bunun üçün:

- Siz işəgötürənlə əmək müqaviləsi bağlamaqla ödənişli əmək fəaliyyətini həyata keçirə bilərsiniz;

- Mülki-hüquqi müqavilə əsasında hər hansı xidməti və ya sifarişləri yerinə yetirə bilərsiniz;

- Vergi ödəyicisi kimi fiziki şəxs qismində (freelancer) fəaliyyəti həyata keçirə bilərsiniz.

Belə qəbul edək ki, siz müvafiq iş yeri tapmışınız və işəgötürən sizinlə əmək müqaviləsi bağlamağa razıdır.

Sizdən aşağıdakı sənədləri istəyəcəklər:

- Əmək kitabçası;
- Şəxsiyyət vəsiqəsi;
- Dövlət sosial sığorta şəhadətnaməsi.

İlk dəfə əmək müqaviləsi bağlayan şəxsdən əmək kitabçası və dövlət sosial sığorta şəhadətnaməsi tələb olunmur. Bu iki sənədi sizə işəgötürən təqdim edəcək. İşəgötürən əmək kitabçası üçün ödədiyi pulu sizin əmək haqqından tuta bilər. Əgər sizin hər hansı ixtisas və ya peşə ilə bağlı təhsiliniz varsa, onda təhsil barədə sənədi (diplom, attestat və s.) təqdim etməlisiniz. Elə işlər var ki, həmin işlərdə çalışmaq üçün tibbi arayış da tələb olunur. Digər bütün hallarda yalnız yuxarıda göstərilən sənədləri təqdim etməyiniz kifayətdir.

Əmək Məcəlləsində qiyabi təhsil alan tələbələr üçün ödənişli təhsil məzuniyyətləri nəzərdə tutulur. İşləməklə yanaşı, təhsil alan işçilərə aşağıdakı ödənişli təhsil məzuniyyətləri verilir:

■ müvafiq tədris mövsümü sessiyalarında tədris-təlimdə iştirak etmək, laboratoriya işlərini yerinə yetirmək, yoxlamaları və imtahanları vermək üçün;

■ dövlət imtahanlarını vermək üçün;

■ diplom layihəsini (işini) hazırlamaq və müdafiə etmək üçün.

Ödənişli təhsil məzuniyyəti müddətində işçiyə Əmək Məcəlləsi ilə müəyyən edilən orta aylıq əmək haqqı ödənilir. Təhsil məzuniyyətinin müddətləri Əmək Məcəlləsinə görə aşağıdakı şəkildə müəyyən edilir:

Ali təhsil müəssisələrinin qiyabi şöbələrində oxuyan işçilərə laboratoriya işlərini yerinə yetirdikləri, yoxlama və imtahan verdikləri dövrdə hər tədris ilində birinci və ikinci kurslarda 30 təqvim günü, qalan kurslarda 40 təqvim günü, orta ixtisas təhsili müəssisələrinin qiyabi şöbələrində oxuyan işçilərə isə birinci və ikinci kurslarda 20 təqvim günü, digər kurslarda 30 təqvim günü müddətində məzuniyyət verilir. Ali və orta ixtisas təhsili müəssisələrinin qiyabi şöbələrində təhsil alan işçilərə dövlət imtahanları dövründə 30 təqvim günü müddətində məzuniyyət verilir. Diplom işinin hazırlandığı və müdafiə edildiyi dövrdə ali təhsil müəssisələrinin qiyabi şöbələrində təhsil alan işçilərə 4 təqvim ayınadək, orta ixtisas təhsili müəssisələrinin qiyabi şöbələrində təhsil alan işçilərə isə 2 təqvim ayınadək məzuniyyət verilir.

Peşə məktəblərində, peşə liseylərində istehsalatdan ayrıldıqdan təhsil alan işçilərə imtahanlara hazırlaşmaq və imtahanları vermək üçün tədris ilində 30 təqvim günü müddətində məzuniyyət verilir. Ümumtəhsil müəssisələrinin qiyabi qruplarında təhsil alan işçilərə buraxılış siniflərində imtahanlarını vermək üçün 20 təqvim günü müddətində məzuniyyət verilir. Bu məzuniyyətlərdən təhsil proqramları ilə müəyyən edilən dövrlərdə, təhsil müəssisəsinin verdiyi arayış əsasında istifadə oluna bilər”.

Hüquqşünas əmək müqaviləsinin verdiyi üstünlüklərə də diqqət çəkir. Bu halda aşağıdakı hüquqları bilmək lazımdır:

“Tam iş günü, natamam iş günü və ya əvəzçilik üzrə işləməyinizdən asılı olmayaraq, sizin Əmək Məcəlləsində işçi üçün nəzərdə tutulan bütün hüquqlardan istifadə haqqınız var. O cümlədən:

- Ödənişli əmək məzuniyyətindən istifadə hüququnuz;
- Bərabər əməyə görə bərabər əmək haqqı almaq hüququnuz;
- Təhlükəsiz və sağlam əmək şəraitində işləmək, bədbəxt hadisə və ya peşə xəstəlikləri hallarından sığorta olunmaq hüququnuz;
- İcbari dövlət sosial sığortasına cəlb olunmaq hüququnuz;
- Əmək hüquqlarınız pozulduqda şikayət etmək, o cümlədən məhkəməyə iddia vermək hüququnuz.

Əgər əmək müqaviləsi əsasında deyil, mülki-hüquqi müqavilə əsasında xidmətlərin göstərilməsinə və ya işlərin yerinə

yetirilməsinə cəlb olunsanız, bu zaman mütləq münasibətləri rəsmiləşdirin. Sizinlə bərabər əsaslarla xidmət müqaviləsi (sifariş müqaviləsi və s. mülki-hüquqi müqavilə) bağlanmalıdır. Əgər özünüməşğulluq yolu ilə fəaliyyət göstərmək istəyirsinizsə, bu zaman leqal fəaliyyət göstərməyiniz tövsiyə olunur. Bunun üçün vergi orqanlarında uçota durub VÖEN (Vergi Ödəyicilərinin Eyniləşdirmə nömrəsi) almalıınız və sadələşdirilmiş vergi ödəyicisi kimi qeydiyyatdan keçməlisiniz. Olduqca asan prosedurdur. “ASAN xidmət”lə isə daha da asandır.

Bu gün işləyən tələbələr arasında böyük şirkətlərdə təcürübəçi kimi gələcəyə sərmayə qoymaqla yanaşı, günəməzd işlərə üstünlük verənlər də az deyil. Bu mənada tələbələrin ən çox maraq göstərdiyi işlərdən biri satıcılıqdır. Sənə asan gəlməsin. İstər kiçik bir dükanda, istərsə də böyük mağazalar şəbəkəsində satıcı işləmək olduqca məsuliyyətli işdir. Burada müəssisənin və alıcının maraqlarını eyni anda təmin etmək və hər iki tərəfi məmnun etmək tələb olunur. Peşəkar satıcı müştərinin sevimlisidir, onun məsləhətəşə biləcəyi inanılmış ekspertdir. Yəni hər bir satıcı bu ekspert imicini yaratmalı və qorumağı bacarmalıdır. Uğurlu satıcıların böyük müştəri bazası olur. Bu müştərilər öz satıcılarına etibar edir, onların tövsiyəsi ilə mal alırlar. Əgər satıcısansa, müştərini heç vaxt aldatma. Yaxşı satıcı müştəri kimi, müdiriyyətin də sevimlisidir. Bu isə daha yaxşı maaş, vəzifədə irəli gedə bilmək şansı deməkdir. Üstəlik, özündə yaxşı satış qabiliyyəti formalaşdırmaq gələcəkdə öz işini qurarkən sənə çox faydalı olacaq.

Satışdan söz düşmüşkən, bu gün artıq Azərbaycanda da

qabaqcıl ölkələrdə olduğu kimi, Satış Məktəbləri fəaliyyət göstərir. Onlardan biri “Sat Group” şirkəti satış işində böyük uğurlar qazanmış peşəkarlar tərəfindən 2014-cü ildə təsis olunub və bu günə qədər müxtəlif sahələrdə çalışan 400-dən çox satış mütəxəssisinin hazırlanmasını həyata keçirib. “Sat Group” şirkətinin Praktiki satış kursları gənclərə, eləcə də satış işi ilə ciddi məşğul olmaq istəyən hər bir şəxsə bu işin incəliklərini öyrədir. Müştərilərlə ünsiyyət qaydaları, müştəri tələbatının aşkarlanması, məhsulların effektiv təqdimatı, müştəri etirazları ilə iş, əlavə satış etmə texnikaları və digər bilik və bacarıqlar istənilən şəxsə bu peşəyə mükəmməl sahiblənərək, uğur qazanmalarına yardımçı olur. “Sat Group” şirkəti, eyni zamanda, digər proqramlar vasitəsilə də iş adamlarına öz bizneslərini sürətlə inkişaf etdirmələrinə kömək edir. Korporativ satış kursu, sosial mediada marketinq kursu, Satışa rəhbərlik kursu, mağaza idarəçiliyi kursu yüksək effektiv və olduqca maraqlı təlimlərdən ibarətdir.

“Sat Group” şirkəti gənclərin aktiv istirahəti və şəxsi inkişafı üçün olduqca faydalı olan yay düşərgələri də təşkil edir. Xüsusi proqram üzrə hazırlanmış bu 3 günlük düşərgələr gənclərə komplekslərindən azad olmağa, cəmiyyətdə və iş həyatında özünə inamlı, effektiv olmağa yardım edir. 2-3 aydan bir “Sat Group” komandası istənilən satış adamına açıq olan Açıq bazar tədbirləri həyata keçirir. Burada iş-tirəçilər qiymətli məlumatlar almaqla yanaşı, özlərinə yeni partnyorlar və müştərilər qazana bilirlər. Açıq bazar tədbirləri ödənişsiz həyata keçirilir.

Satış işindən başqa, tələbələrin çoxluq təşkil etdiyi xidmət sektorunda qabaqcıl şirkətlərin hamısını tanıyırsan. Bəlkə hər gün bu yerlərə baş çəkirsən və ağılna da gəlmir ki, burada ilk iş fəaliyyətinə başlaya bilərsən. Bunlar “KFC”, “McDonalds” kimi məşhur “fast-food”, yəni “tezbazar yemək” şəbəkələri, eləcə də digər restoranlardır. Əgər işə başlamaq istəyirsənsə, bu restoranların elanlarını izlə. Sən mütləq özünə uyğun bir iş tapacaqsan.

Xidmət sektorunda otellər də diqqətindən qaçmasın. Burada da daimi, yarımxətat və ya mövsümlük iş tapmaq mümkündür. Xüsusən də, Bakıda yaşayırsansa, yay mövsümündə dənizkənarı istirahət mərkəzlərində bəxtini sınağa bilərsən. Saysız-hesabsız şadlıq sarayları isə ilboyu sınaq meydanı olaraq, səni gözləyir. Onlara da müraciət et. Birinci növbədə oxuyursansa, şadlıq sarayının iş rejimi sənə uyğun gəlir. Mehriban, gülürüz xidmətin sayəsində sən qulluq etdiyinin masalardan yaxşı “çaypulu” ala bilərsən. Ümumiyyətlə, müştəri məmnuniyyətinin sənə həmişə yaxşı və halal pul qazandıracağını heç vaxt unutma.

Digər işlər barədə də yaxın çevrəndən məlumat almaq imkanın var. Bütün təklifləri, tövsiyələri dəyərləndirə bilərsən. Məsələn, buklet və elan paylaşmaq, aşpaz köməkçisi işləmək, təmizlik işləri görmək, kuryer olmaq. Gözünə olduqca xırda görünən bu işlərin sənin üçün davamlı əlaqəyə çevrilə biləcəyi ehtimalı yüksəkdir. Axı, niyə bu gün kuryer olduğun ofisdə sabah administrator, satış təmsilçisi, şöbə müdiri... olmayasan?

İş tapmaq üçün sınılanmış vasitələrdən biri də iş saytlarına müraciət etməkdir. Sən CV-ni göndər. Bəlkə bir ay, bəlkə

daha çox gözləməli olacaqsan. Bəlkə də heç səni çağıran olmadı. Amma sən başqa sahələrdə işləməyə davam edib, CV-ni zənginləşdirməyin qayğısına qalmalısan. Hələlik, sənə iş vakansiyaları təqdim edən bir neçə sayt ünvanı deyim:

 www.asankadr.az

 www.jobs.day.az

 www.hrcbaku.com

 www.azerjobs.com

 www.edu-active.com

 www.iselanlari.az

 www.rabota.az

 www.kadr-az.info

 www.boss.az

 www.ejob.az

Uğurlu CV – uğurlu gələcək

İşə müraciət sənədlərinin arasında çox qiymətli, hətta bəzən əldə etdiyiniz diplomdan da əhəmiyyətli bir sənəd olur – Curriculum Vitae. Qısaca, CV. Tərcümeyi-hal. Bu, səninizin bütün həyatınızın rezümesi deməkdir və olduqca ciddi, sanballı tərtib olunmalıdır. Yaxşı, sənəcə, normal CV necə yazılmalıdır?

Şəxsi inkişaf təlimçisi Sənan Nəcəfov CV-yə olan tələblərin “qısa, konkret, dolğun və doğru” olduğunu vurğulayır və qısalığı ön plana çıxarır: “Qısa ona görə ki, CV-ni oxuyan HR mütəxəssis və ya işçi axtaran işini-gücünü atıb, ancaq sizin CV ilə məşğul olmur. Əlində olan CV gün ərzində oxuduğu bəlkə də 50-ci CV-dir. Maksimum 2-3 dəqiqə vaxt ayıracaq. Bu 2-3 dəqiqə sizin həyatınızı dəyişəcək vaxt kəsiyidir”.

Müasir dövrdə CV iş axtarmaq üçün ən səmərəli vasitələrdən biridir. Əslində o, potensial işəgötürən üçün sizin tərcümeyi-halınız və peşəkar təcrübəniz barədə ən əhəmiyyətli faktların qısa şərhidir. CV yazarkən yadda saxlamaq lazımdır ki, o, səndən ötrü bir növ vizit kartıdır. Buna görə də, CV sənini iş axtaran insanların böyük axını arasında fərqləndirməlidir. CV 1-2 səhifədən ibarət olmalı və orada aşağıdakı sahələr işıqlandırılmalıdır:

Şəxsi məlumat – Ad, soyad və ata adı mətnin ön hissəsində, nisbətən böyük və yağlı şriftlə yazılmalıdır. Ardınca doğum tarixi, ailə vəziyyəti, əlaqə vasitələri – mobil və ev telefon nömrəsi, elektron poçt və ev ünvanı qeyd edilir.

Təhsiliniz - həm əsas, həm də əlavə təhsil: orta məktəb və universitet, həmçinin oxuduğunuz kurslar, iştirak etdiyiniz seminarlar, treninqlər, staj və s. barədə informasiyanı göstərin.

Hər bir təhsil yeri barədə aşağıdakı zəruri məlumatlar yazılmalıdır:

- daxilolma ili;
- bitirmə ili;
- təhsil müəssisəsinin və fakültənin adı;
- təhsil mərhələsi (orta, orta texniki, natamam ali, ali və s.);
- ixtisasın adı.

İş təcrübəsi - Son iş yerindən başlayaraq iş yerlərini sadalaya bilərsiniz. Əlbəttə, iş həyatının ilk mərhələsində yazmağa bir şey tapmayacaqsınız. Amma fikir eləmə. Bir gün CV-nin çoxsəhifəli olmasından şikayətlər gələcək, sən də onu qısaltmağa məcbur olacaqsınız. İndi isə başlanğıcdır hələ. Demək, öncə işlədiyiniz müəssisənin adı, iş tarixi, müddəti, tutduğunuz vəzifə, yerinə yetirdiyiniz funksiyalar və iş dövründə əldə etdiyiniz nailiyyətləri qeyd et.

Əlavə məlumat - bu bölməyə nailiyyətlərin, bilik və bacarıqların, kompüterdə işləmək vərdişləri, ictimai fəaliyyət, əgər varsa, peşə sertifikatları barədə məlumatları daxil edə bilərsiniz.

● Dil bilikləri – bildiyiniz dilləri bilmə səviyyəsinə görə (“mükəmməl”, “sərbəst”, “yaxşı”, “danışıq” və s.) sırala.

● Şəxsi maraqlar - bu bölmə hobbilər üçündür. İşəgötürən şəxsdə ümumi təsəvvür oyatmaq üçün yazmaq tövsiyə olunur.

● Məqsəd - hansı vakansiyaya, işə və ya fəaliyyət sahəsinə iddia etdiyini göstər. Burada, həmçinin gələcək iş yeri barədə arzu və tələblərin də yazıla bilər.

İndi gəl baxaq, sənin yaşlıdların CV yazarkən daha çox hansı səhvləri edirlər. Sən bunları etmə və ciddi bir tərcümeyi-halla işəgötürəni təəccübləndir. Getdik!

● Əcaib e-poçt adları: Deyək ki, göndərdiyin CV tələb olunan işə uyğunluğun haqda ilk müsbət təəssürat yaradıb. Səninlə əlaqə saxlamaq istəyirlər və e-poçt ünvanına baxırlar. Bu nədir? Necə yəni: batman_s@...com, qəribə.həyat@...az, qirmizipapaq@...ru, ayka@..., fidashka@..., bəxtsiz oğlan@..., atasının qızı@...?

Əlini üz. Bu işi sənə verməyəcəklər. Bu qədər qeyri-ciddi işçini mən də işə götürməzdim. Məktəb vaxtı əyləncə saytları üçün açdığın e-poçt ünvanlarını artıq unutmaq vaxtıdır. Daha sadə və anlaşılan ol. Adını və soyadını göstərən normal ünvanlar yaz. Yeri gəlmişkən bu mənim şəxsi e-poçtumdur: nadir.adilov@gmail.com

Təkliflərini və iradlarını bu e-poçta göndərə bilərsiniz.

● Şəkil seçimi: Mobil telefonla hər hansı bir əyləncə məkanında dostlarla qəribə pozalarda çəkilmiş şəkildən kəsilən fotolardan istifadə qəti şəkildə yolverilməzdir. Klassik geyimdə, arxa fonu mümkün qədər sadə və ya elə pasport şəkli yerləşdirmək ən doğru yoldur.

● Təhsil haqqında: Təhsil bölməsində oxuduğun bütün məktəblərin adını yazmağa gərək yoxdur. Xüsusi bir müraciət forması yoxdursa, sadəcə, ali təhsil barədə məlumatları qeyd et.

● Qarışıq CV: Sistemsiiz şəkildə hazırlanmış CV ilə işə düzəlmək şansı çox azdır. CV həm texniki, həm də qrammatik cəhətdən səliqəli tərtib edilməlidir.

● Doğru məlumatlar: CV-də səhv məlumat yazmağı ağılna belə gətirmə. Daha zəngin bir CV ilə müraciət etmək istəyin təbiidir. Amma unutma ki, müraciət etdiyin müəssisədə müvafiq şəxslər sənə təhsil və əvvəlki iş yerlərinə sənə ilə bağlı araşdırma apara bilərlər. Səhv bir məlumatla sən öz etibarını itirmiş olarsan.

Müsahibədə!

Deyək ki, CV-ni bəyənilər və sənə müsahibəyə çağırırlar! Uraaaa! Ailənə, dostlarına xəbər verdin, bərabər sevindiniz, deyib-güldünüz, bəri başdan qeyd etdiniz... Bəs, sonra? Təcili şəkildə müsahibəyə hazırlaşmaq lazımdır. Yaxın otur, 1-2 məsləhətım olacaq.

→ Müsahibəyə hazırlaşmadan getmə. Oxuduğun ixtisas, işləmək istədiyən sahə, ümumi dünyagörüşü haqqında suallara hazır olmaq lazımdır.

→ Müsahibəyə gecikmə. Bu, sənə məsuliyyət göstəricin olacaq.

→ Ofisin geyim kodeksinə riayət et. Bir reklam agentliyinə cins-puloverlə gedə bilərsən bəlkə, amma bir nazirliyə qətiyyəən.

→ Əvvəlki iş təcrübən haqqında mənfi şeylər danışma. Sənə yolagetməz, işyarıtma bir əməkdaş olduğunə düşünə bilərlər.

→ Müsahibə ərzində münasib olmayan zarafatlar, şərhlər qəbuledilməzdir. Həddən artıq səmimi olmağın yeri yoxdur. Axı, sən qarşında oturan meneceri ilk dəfədir görürsən.

→ Mobil telefonu səssiz rejimə keçir. Söhbətin şirin yerində bir metal-rok bağırması, ya da at kişnərtisi heç yerinə düşməz. İşə başladıqdan sonra telefonunun zənginə normal rinqton qoymağı unutma.

→ Müsahibə götürənlərlə göz əlaqəsi saxlamağa çalış. Bu, “mənə inana bilərsiniz” deməkdir.

→ Bu işə uyğun niyə ən yaxşı namizəd olduğun haqqında düşün. İnsanları inandırmaq qabiliyyətini göstərmək vaxtıdır.

→ Qısa və aydın danış. Uzunçuluq etmək vaxtı deyil, nitqinin səlis olmasına diqqət yetir.

→ Hə/yox tipli cavablar vermə. Qısa danışmaq məsələsini heç danışmamağa çevirmə, ünsiyyətçil və lakonik olduğununu göstər.

→ Saqqız çeynəmə. Həyəcanını yatırmaq üçün içəri girməzdən əvvəl ağzına atıb, sonra da çıxarmağı unuttuğun saqqız bütün işləri korlaya bilər, səni hətta tərbiyəsizlikdə də günahlandıra bilərlər.

Öz təcrübəsini paylaşmaq üçün bir daha peşəkarlara müraciət etdim. “The HR Company İnk.” (HRC) şirkətinin məsləhətləri ilə tanış olaq. Şirkət, işgötürənlərin bəyənmədiyi “təcrübəsiz” CV-ləri zənginləşdirməyin yolları haqqında dəyərli tövsiyələr verir. HRC-nin mütəxəssisləri vurğulayırlar ki, təcrübəsiz namizədləri yüksək pilləli vəzifələrə qəbul etmək mümkün deyil. İş təcrübəsi olmayan tələbələr aşağıdakı variantlarla CV səhifələrinin sayını artırmağa bilərlər:

- Müxtəlif təlim və seminarlarda iştirak etmək;
- Hər hansı müəssisə və ya şirkətdə könüllü işləmək;
- Hər hansı psixometrik testdən istifadə edərək gələcək

kompetensiyaların potensialını öyrənmək.

“Hümel” Psixologiya Mərkəzinin direktoru, psixoloq Ülviyyə Hümətova da qeyd edir ki, uğurlu şəxsiyyət obrazını beynində yaratmaq birinci uğurlu addımdır: “Çünki uğurlu olduğuna inanmaq, özünə güvənmək lazımdır. Tələbənin iş təcrübəsi olmadığından CV-nin yazılmasında bəzi məqamlara diqqətlə yanaşılmalıdır. Əslində təcrübə dedikdə nə nəzərdə tutulur? Təcrübə müəyyən fəaliyyət istiqamətində əldə edilmiş praktiki bilik, bacarıq və qabiliyyətlər toplusu deməkdir. Bu baxımdan CV-də könüllü və ya təcrübəçi fəaliyyətinin qeyd olunması məqsədəuyğundur. Məhz bu növ fəaliyyətləri, əlavə bacarıqları və şəxsi keyfiyyətləri vurğulayaraq uğurlu CV hazırlamaq mümkündür”.

Gəl, iki nəfər III kurs tələbəsinin CV-lərini müqayisə edək. Özümüzü bir işəgötürənin yerinə qoyaq və görək hansı CV bizdə müsbət təəssürat oyadacaq.

CV

Həsənov Kamran İbrahim oğlu

Bakı Şəhəri, Nərimanov rayonu, Qədirbəyova 63a

Mob: (+994) xxxxxx

kamran438@list.ru

28.09.1997

Təhsil:

0000 məktəb

İxtisas: Maliyyə - Azərbaycan Kooperasiya Universiteti

2013 – indi

Dil bilikləri:

- Azərbaycan dili – ana dili
- İngilis dili - zəif

CV

Alıyeva Fidan İlham qızı

Bakı şəhəri, Xətai rayonu, Araz Novruzov küçəsi 18, AZ1074

Mob: (+994) xxxxxx

fidanalyeva@gmail.com

28.09.1997

Bacarıqlar:

Vaxtın idarə olunması

Layihələrin idarə olunması

Strateji planlaşdırma

Təhsil:

70 №-li pilot-lisey – Bakı.

2003-2014

İxtisas: Menecment

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında

Dövlət İdarəçilik Akademiyası

2014-indi

Təcrübə:

İctimai nəzarət şöbəsinin müdiri

Noyabr, 2016 – Dekabr, 2016

«ASAN Könüllüləri» gənclər təşkilatı ictimai birliyi

- 11 mərkəz üzrə nümayəndələrin işinin koordinasiya edilməsi

- Daxil olan könüllü şikayətlərinin həll edilməsi
- Könüllülərin müsahibələrinin keçirilməsi
- Könüllülərin təşkilatın fəaliyyətinə cəlb olunmaları
- Könüllülərin mütəmadi təlimlərə və layihələrə cəlb olunmaları

Layihə rəhbəri

Avqust, 2016 – Oktyabr, 2016

ASAN Akademiya

- Layihənin planının qurulması
- Təlimçilərin cəlb olunması
- İştirakçıların seçimi
- Dərs qrafikinə hazırlanması
- Təlimlərin koordinasiya edilməsi

Kargüzar

Oktyabr, 2015 – indi

«ASAN Könüllüləri» gənclər təşkilatı ictimai birliyi

- Rəsmi məktublara yazılması
- Daxili rəsmi sənədləşdirmənin həyata keçirilməsi
- Əməllərin, vəzifə təlimatlarının, əsasnamələrin və s. uyğun qaydada yazılması

Müfəttiş

Oktyabr, 2015 – Fevral, 2016

«ASAN Könüllüləri» gənclər təşkilatı ictimai birliyi

- Könüllülər və təşkilat arasındakı kommunikasiyanın təmin olunması
- Könüllülərin problemlərini aşkar edib onları həll etmək
- Könüllülərin ideyalarını qəbul edib reallaşdırma

Layihələr departamentinin direktoru

Oktyabr, 2015 – dekabr, 2015

DİA Tələbə Gənclər Təşkilatı – Bakı.

- Tələbələrin aktivliyinin və əyləncəsinin təmin olunmasına yönəlik müxtəlif layihələrin icrası

Layihə meneceri

Oktyabr, 2015 – Dekabr, 2016

İnsan hüquqları, demokratiya və sülh məsələləri üzrə UNESCO mərkəzi – Bakı.

- Layihələrin idarə olunması və koordinasiyası

Komanda rəhbəri/Təcrübəçi

İyul, 2015 - Oktyabr, 2015

Binəqədi Rayon İcra Hakimiyyəti – Bakı.

- Komanda üzvlərinin iş bölgüsünün həyata keçirilməsi
- Şöbələr üzrə rotasiyaların təmin olunması

■ Gəncsən? Başla!

- İş saatlarının sxematik tənzimlənməsi
- Müxtəlif sosial layihələrin icrasında təşkilatçılıq
- Humanitar məsələlərlə iş sahəsində təcrübə
- Hüquq və məhkəmə sahəsində təcrübə

PRD Komanda Rəhbəri

İyul, 2015

Baku2015 Birinci Avropa Oyunları – Bakı.

- Müxtəlif proqramların idarə olunması
- Komanda üzvləri arasında iş bölgüsünü həyata keçirmək
- Media ilə əlaqələrin qurulması və məlumatların ötürülməsi

Könüllü

Fevral, 2015 – Aprel, 2015

ASAN xidmət – Bakı.

- Vətəndaşlarla ünsiyyət bacarıqlarının inkişaf etdirilməsi;
- İlk sənədləşmə biliklərinə yiyələnmə;
- Müxtəlif sosial sorğuların keçirilməsi;
- Təqdimat və araşdırma bacarıqlarının inkişaf etdirilməsi;

PR menecer

İyul, 2014 – Oktyabr, 2015

DİA Biznes Klubu – Bakı.

- PR strategiyasının hazırlanması, planlaşdırılması və həyata keçirilməsi;
- Press-revizlərin yazılıb lazımı media nümayəndələrinə göndərilməsi;
- Sosial mediadakı informasiyaların yenilənməsi və idarə olunması

Dil bilikləri

- Azərbaycan dili – ana dili
- English – intermediate
- Русский - элементарный уровень

CV-ləri oxuyuruq və bir-birimizə baxırıq. Biri Kamran, digəri Fidan. Əslində bu iş üçün oğlan nəzərdə tutmuşduq. Çünki şəhəriçi obyektlərlə işləmək tələb olunur, bütün gün ora-bura qaçmalıdır, hesabatlar hazırlamalıdır. Həm də yaxşı ünsiyyət qabiliyyəti olan bir gəncə ehtiyacımız var. Əlaqələri də olsa, pis olmazdı. Kompüter bilikləri də vacibdir, ona yazmaq öy-

rədəsi deyilik ki. İşçiyə qoyduğumuz tələbləri düşünəndə oğlan nəzərdə tutmağımıza baxmayaraq, bizim seçim əlbəttə ki, Fidan olacaq! Kamran heç inciməsin. O, çayxana və kafelərdə gün keçirəndə Fidan könüllü olaraq gör nə qədər işləyib və təcrübə toplayıb. Necə deyərlər, Fidan kimi ol!

FASİLƏ

Artıq məlum olduğu kimi, sən və dostların iş həyatının ilk illərində bu sözü tez-tez eşidəcəksiniz: “İşə götürə bilmərik, təcrübəniz yoxdur”. Təəssüf ki, bir işçinin hər hansı bir işi öyrənməsini gözlemək əksər şirkət rəhbərlərinə vaxt itkisi kimi görünür. Vaxt pul deməkdir. Sabah necə yetişəcəyi bilinməyən gənc üçün pul itirməyə dəyərmi? Onların düşüncəsi belədir. Sən indi bir az istirahət et. Qalx bir çay iç, e-poçtuna bax. Yüngülvarı idman elə. Ümumiyyətlə, kitab oxuyanda, yaxud kompüterdə işləyəndə bir saatdan bir 15 dəqiqəlik hərəkət kompleksi etmək vacibdir. Sən indi bir az öz CV-in haqqında düşün. Mən də təcrübəsiz tələbəni işə götürməkdən çəkinən müəssisə rəhbərləri ilə kiçik bir söhbət edim.

Sahibkara tövsiyələr

Hə, əziz işəgötürən, sənin qarşında təcrübəsiz, CV-si bir səhifədən, hətta yarım səhifədən ibarət bir gənc dayanıb. Həyəcanlıdır bir az, özünü olduğundan daha yaxşı göstərmək üçün bütün biliyini nümayiş etdirmək istəyir. İngilis dilini bir az bilir, amma orta səviyyədə bildiyini deyir, məsələn, bu gəncə kömək et. Sənin bu işaxtaran gəncə verə biləcəyin şey bir iş və bir az maaş deyil. Sən hər şeydən öncə ona ŞANS verirsən! Onda özünəinam yaradırsan. Ona iş yox, gələcəyə dünya boyda bir ÜMİD verirsən. Bu gənc ilk iş yerini, ilk maaşını heç vaxt unutmayacaq və səni həmişə minnətdarlıqla xatırlayacaq.

Xatırla, axı, sən də çox da uzaq olmayan gənclik illərinə ilk dəfə bir qapını döyüb, özünü göstərmək istəmişən. Sən də maddi və mənəvi ehtiyacın olub bir işə. Sən də bu yolları keçmişən və döngələri, dalanları, çuxurları çox yaxşı tanıyırsan. Haydı, üzmə gəncin ürəyini. Ona özünü göstərməyə bir az vaxt ver. Sən cəsarətli ol ki, bu yeni işçin də can yandırsın, ürəklə işləsin. Sənin şirkətində kreativliyi yüksəltsin, məhsuldarlığı artırsın, bütün gənclik enerjisini bu işə qoysun. Bu enerji də sənin təcrübənlə birləşərək misilsiz uğurlar gətirsin.

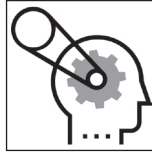
Bir az bu gənclərə dözmək lazım gələcək. O, tələbədir, yaxud universitetdən yenicə məzun olub. O, hətta vaxtında yuxudan qalxıb işə də çata bilmir. Adi bir məktubu da qısa müddətdə yazıb bitirə bilmir. Bəzən sənə elə gəlir ki, o, heç nə bilmir! Amma tələsmə. Bir az səbirli ol. O, hər şeyi öyrənəcək. O, bəlkə elə hamıdan yaxşı olacaq? Sabah onun başqa bir qurumda parladığını kənardan müşahidə etmək istəyirsən? Onu kəşf edən niyə də sən olmayasan?

Ona kiçik işlər tapşır. Xüsusilə də, əgər hələ universiteti bitirməyibsə. Tələbə peşəkar və ixtisaslaşmış mütəxəssis olmadığına görə, onu texniki və yardımçı xarakterli işlərdə sınıya bilərsən. Müəssisənin kiçik işlərindən başlamaq tələbəyə də çox xeyirdir. O, bu işin mətbəxini öyrənmiş olacaq. Belə yanaşma onun düzgün formalaşmasında önəmli rol oy-

nayacaq. Gənc işçiyə tövsiyələrini verməkdən, öz təcrübəni paylaşmaqdan çəkinmə. Bəlkə özünə rəqib görürsən? Birinə rəqib gözü ilə baxırsansa, demək, artıq onda istedad nişanəsi görmüsən. Narahat olma, onun sənə, sözün tam mənasında, rəqib olması üçün azı 10 il lazımdır. Sən öyrətməyə davam et.

Əminəm ki, sən özünə hörmət edən və bazarda öz mövqeyi ilə seçilən, inkişaf hədəfləri olan bir müəssisə rəhbərisən. Yardımçı və texniki xarakterli işlər haqqında internetdə elan verməklə, şirkətə az maaşla çalışan işçi tapacaqsan. Belə işlərə məhz tələbələri qəbul etdiyinizi vurğula. Bu, bir layihə olsun, məsələn. Tələbə və gənclərin məşğulluğunu stimullaşdırmaq üçün bu tip proqramlar əvəzəlməzdir. Əlbəttə, sadəcə, tələbə olduğu üçün işçi götürməyin tərəfdarı deyiləm. Gənc işçi mütləq öz üzərində işləməli, öyrənməyə həvəsli olmalıdır. Yəni belə demək mümkündürsə, tələbə ikən işləmək üçün təkcə yaxşı oğlan və ya yaxşı qız olmaq kifayət etmir, həm də müəyyən bacarıqlara malik olmaq lazımdır.

Əziz işəgötürən! Gəncliklə dil tapa bilsən, sənin şirkətin daha uzunömürlü olacaq. Gənclərin enerjisi, həvəsi, onların müasir trendlərdən xəbərdar olması sənin qurduğun işə yeni nəfəs gətirəcək! Siz bir-birinizlə gözəl dil tapıb böyük işlər gördüyünüz vaxt bəlkə bizə də bir “sağ ol!” düşdü bu tövsiyələrimiz üçün.

Qırxdilli ol!

Yalançı, hərəyə bir söz deyən yox ha, qırx dil öyrənmək mənasında “Qırxdilli ol” deyirəm. Düz 98 səhifədir elə oxuyursan: “Öz üzərində işlə, işlə, işlə...”. Bezsən də, yorulsan da, yenə eyni şeyi oxuyacaqsan növbəti səhifələrdə. Həyatda istədiyini yeri tutmaq üçün başqa yolun yoxdur, dostum. Ya uğur qazanmış insanlara həsrətlə baxıb köks ötürəcəksən, ya da həsədlə baxılanlardan olacaqsan. Təklif edirəm, ikincilərdən olasan. Necə? Öz üzərində işləyəcəksən, işləyəcəksən, işləyəcəksən...!

Şəxsi inkişafa nail olmağın artıq təsdiqlənmiş bir neçə istiqaməti var. Birinci yerdə xarici dil bilikləri durur. Burada bir haşiyə çıxmaq. Xarici dil öyrənərkən, ana dilimizi də inkişaf etdirməyi unutmamalıyıq. Azərbaycan dilində də savadlı, səlis yazma bilmək böyük qabiliyyətdir. Təsəvvürünə gətirə bilirsən, əməkdaşlıq etdiyiniz digər şirkətdə sən qrammatik səhvlərlə dolu məktubunu necə oxuyub gülürlər?! Sənin yerində olmaq istəməzdim. Odur ki, Azərbaycan dilini də hər hansı bir xarici dil kimi daim inkişaf etdirməlisən. Xarici dillərə gəlincə, ənənəvi olaraq, ilk növbədə, ingilis dilini yaxşı səviyyədə öyrənməyi qarşına məqsəd qoyacaqsan. İstər kiçik bir dükanda satıcı ol, istərsə də böyük şirkətdə regional satış

müdiri, sən ingilis dilini mütləq bilməlisən. O, beynəlxalq dil olaraq bütün yerli və xarici qapıları sənin üzünə açacaq. Hətta elə olacaq ki, bütün kriteriyalarda eyni olsanız da, başqa biri ingiliscəni daha yaxşı bildiyi üçün karyera pillələrində daha sürətlə irəliləyəcək.

Xarici dil öyrənmək şəxsi keyfiyyətlərlə yanaşı, maliyyə dəstəyi də istəyir. İndi çox peşmansan məktəbdə ingilis dilinə ciddi yanaşmaq yerinə, zəngin çalınmasını necə səbirsizliklə gözlədiyinə, yox? Eybi yox, gec deyil. Yənə də universitetdə müəyyən səviyyədə xarici dil öyrədiləcək. Əlbəttə, bununla kifayətlənmək mümkün deyil. Xüsusən də bu xarici dil ingilis dili deyilsə. Sən məktəbdə fransızca, almanca, farsca öyrənmiş ola bilərsən. Odur ki, həm bildiyin, həm də yeni öyrənməli olduğun xarici dillər üçün alternativ yollar axtaracaqsan. Bəzilərinə nəzərdən keçirək.

Dil kursları. Hazırda bu kurslar ciddi rəqabət şəraitində mümkün olduğu qədər yüksək təhsil verməyə çalışırlar. Münasib qiymətə kurs tapdıqdan sonra özünün dilöyrənmə tərzini də müəyyənləşdirməlisən. Sən qrupla daha yaxşı öyrənir-sən, yoxsa, müəllimlə təkbətək oturduqda? Bu amil prosesin məhsuldarlığında önəmli rol oynayır. Əgər təkbətək yaxşı öyrənir, amma daha ucuz olduğuna görə qrupla dərsə girməyi seçirsənsə, səhv yoldasan. 6 ay deyil, 3 ay məşğul ol, amma yaxşı nəticə əldə et. Sənə lazım olan nəticədir. Bir çox dil kursları bazar günləri Conversation Club-lar təşkil edir. Kursların sosial şəbəkə hesablarını və saytlarını izlə. Danışmaq klublarında da danışmağa utanma. Danışmadan dil öyrənmək mümkün deyil. Dil kursları aradadır kampaniyalar da keçirirlər. Bu

kampaniyalarda da iştirak etməyə çalış. Qıssası, bütün fürsətləri dəyərləndir. Məsələn, əsas gənclər tərəfindən qoyulan və idarə olunan “GR8” şirkətinə (www.gr8club.net) müraciət edə bilərsiniz.

İnternet. O qədər çox imkan var ki! Müxtəlif videosaytları, xüsusən, YouTube o qədər variant təklif edir ki, seçim etmək günlərlə vaxtını ala bilər. Sadəcə, bu saytda öyrənmək istədiyini dili yazıb axtarış etmək kifayətdir. Burada həm birbaşa öyrənmək istədiyini dildə, həm də hansısa vasitəçi dildə dərs keçən müəllimlərin videoları ilə tanış ola bilərsiniz. Məsələn, sadəcə, ingiliscə izah edən dərslər var, bir də artıq bildiyin rus dili vasitəsilə qarşılıqlı başa salan dərslər. Eyni zamanda, dil öyrətməklə məşğul olan çoxsaylı saytlar var. Yenə də fərqli metodlarla. Bəziləri pulludur, bəzilər pulsuz və ya az miqdarda ödəniş etməklə xidmət göstərirlər.

 online-learning.harvard.edu

 www.khanacademy.org

 www.udemy.com

 ed.ted.com

 www.openuniversity.edu

Xaricdə dil kursları. Son vaxtlar çox müraciət edilən variantdır. Əsasən yay fəslində reallaşdırılan bu səfərlər həm gəzmək, həm də öyrənmək məqsədi daşıyır. Qiymət ortalaması hər şey daxil 2-3 min dollar ola bilər. Bahalıdır. Amma dili daşıyıcılarından öyrənmək də başqa bir üstünlükdür. Dil daşıyıcılarını ölkə içində də tapa bilərsiniz. Böyük, təcrübəli dil kurslarında adətən xaricdən dəvət olunmuş müəllimlər fəaliyyət göstərir. Onların dərsləri də yerli müəllimlərinkindən

daha bahadır. Dil daşıyıcılarını internetdə axtarmaq məsələsini də unutma. Sosial şəbəkədə dost ol, məsələn:

Səfirliklər. Ölkəmizdə fəaliyyət göstərən bəzi səfirliklər də öz ölkəsinin dilini öyrədən kurslar təşkil edirlər. Müəllimlər adətən müvafiq ölkədən dəvət edilir. Səfirliklər, həmçinin öz ölkələrində məşhur dil kurslarını da sizə tövsiyə edə bilərlər. Yəqin ki, British Council haqqında eşitmişən. Amma www.britishcouncil.az saytında tələbələr, məzunlar, iş axtaranlar, mü sahibələrə hazırlaşanlar üçün müxtəlif mövzularda mövcud olan onlayn ingilis dili dərslərindən xəbər yoxdur. British Council Birləşmiş Krallıq və Azərbaycan Respublikası arasındakı ikitərəfli münasibətlərin ayrılmaz və mühüm hissəsi hesab olunur. Təşkilatın Azərbaycan ofisi 1993-cü ildə ingilis dili, biznes inzibatçılığı və idarəetməsi sahəsində yerli ictimaiyyətə təlim xidmətlərinin təmin olunması məqsədilə açılıb. Azərbaycanda fəaliyyətinin əsas hədəfi ingilis dili bacarıqlarının inkişaf etdirilməsi, beynəlxalq miqyasda tanınan imtahanların təmin olunması, incəsənət sahəsində Birləşmiş Krallıq və Azərbaycan Respublikası arasında əməkdaşlığa töhfə verilməsi, ali təhsil müəssisələri və vətəndaş cəmiyyətinin potensialının artırılmasıdır.

Beləliklə, www.britishcouncil.az saytına daxil olarkən açılan ümumi pəncərədə “ingilis dilini öyrən” başlığının içərisində “Bizim ödənişsiz açıq onlayn kurslar (Massive Open Online Courses - MOOCs)” bölməsi yer alır. Sadəcə, həmin bölməyə daxil ol, istədiyini müvafiq kursu seç və ödənişsiz şəkildə qeydiyyatdan keç.

Yeni dillər öyrən. İngilis, fransız, rus dilləri ilə yanaşı, çin, yapon, ispan dilləri də işinə yaraya bilər. Yuxarıda bu barədə danışdıq. Çin dünyanın iqtisadi cəhətdən qüdrətli ölkələrindən

biridir. Çin dilini öyrənməklə sən magistratura və doktorantura təhsillərini Çində ala bilərsən. Qərb Universitetində Çin dili mərkəzi sizə kömək edə bilər: wu.edu.az Azərbaycan Dillər Universitetində çin dili və mədəniyyəti mərkəzi, Bakı Dövlət Universitetinin nəzdində Konfutsi İnstitutu və s. mərkəzlər Çin arzunu çin edə bilər. Dil öyrənərkən müxtəlif təqaüd proqramlarını da unutma. Məsələn, bu resursdan yaxşıca faydalana bilərsən: www.cucas.edu.cn

Bəs Bakının qardaşlaşdığı Çendu şəhəri ilə birgə təsis edilmiş təqaüd proqramı haqqında bilirsənmi? Buyur, ətraflı öyrən: www.csc.edu.cn

Yapon dilini isə Bakı Dövlət Universitetinin Şərqşünaslıq fakültəsində, həmçinin Azərbaycan Dillər Universitetinin yapon dili bölməsində öyrənmək mümkündür. Yaponiya da çoxsaylı təqaüd proqramları təklif edir. Məsələn, Monbukagakusho təqaüd proqramı: www.studyjapan.go.jp

ADU-da ispan dili mərkəzi də fəaliyyətdədir. Bu mərkəz 7 may 2012-ci ildə Azərbaycan Dillər Universiteti və İspaniyanın Türkiyədəki səfirliyinin təşəbbüsü ilə açılıb.

Aşağıdakı dil kurslarında da dil biliklərini artırma bilərsən.

www.gulf.az

www.vec.az

www.jalali.az

www.adm.az/kurslar

Şəxsi inkişaf kursları

Son illər ölkəmizdə şəxsi inkişafı bağlı canlanma müşahidə olunur. Bu, sevindirici haldır. Az sayda da olsa, şəxsi inki-

şaf mütəxəssisləri yetişib. Onların yazdığı kitablar yavaş-yavaş gənclər arasında populyarlıq qazanmaqdadır. Bu kitabları oxumaqla yanaşı, şəxsi inkişaf kurslarında iştirak etməyi də aylıq planlarına daxil edə bilərsən.

Axı, nədir şəxsi inkişaf kursu? Bu kurslarda sən öz üzərində işləməyi öyrənə bilərsən. Onlar müxtəlif metodlar vasitəsilə öz qabiliyyətlərini üzə çıxarmağa kömək edir. Unutma ki, inkişaf kurslarının iştirakçısından hərtərəfli yanaşma tələb edilir. Məsələn, əgər natiqlik kursuna gedirsənsə, kənd təsərrüfatı haqqında kitab oxuyub, mətbəxə dair verilişə baxmaq lazım deyil. Əksinə, natiqliyə dair kitab oxuyub, internetdə natiqliyə dair videolara baxmaq daha məntiqlidir. Belə bir sistemlilik sənin biliklərini möhkəmləndirməyə kömək edəcək.

Əgər sənin nitqində problem varsa, özünü ifadə etməkdə çətinlik çəkirsənsə, diqqət dağınıqlığı və digər şəxsi problemlər sənin inkişafına mane olursa, belə kurslarda peşəkarlar sayəsində bu çatışmazlıqlardan qurtula bilərsən. Problemləri malalamaq nə sənə, nə də ətrafına xeyir verəcək. Əksinə, elə bu gündən başlayaraq, o problemlərin üzərində işləyib aradan qaldırmalısan. Yaxud heç bir problemin yoxdur, bəzi komplekslərin var. Məsələn, auditoriya qarşısında çıxış etməkdən çəkinirsən. Bütün bunlar uğurlu gələcək naminə bu gün yox edilməlidir. Bu, tibbdə də belədir. Ciddi xəstəliyə tutulmamağın yolu problemin ilk simptomlarında onu aradan qaldırmaqdır.

Əmin ol ki, bu cür kurslara getdiyini eşidən bəzi dostların sənə sataşmağa başlayacaqlar. Əllərinə yeni mövzu düşəcək zarafatlaşmaq üçün. Amma sən dayanma. Bir gün onları

da öyrətməyini xahiş edəcəklər. Kursun mənasız olduğunu deyənləri isə heç dinləmə. Heç bir neqativ fikri yaxın qoyma.

Kar qurbağa haqqında əhvalatı bilirsən? Qulaq as.

Bir boya qabına 10 qurbağa düşür. Qabın ətrafındakı qurbağalar: “boğulacaqsınız” – deyib, hay-küy salmağa başlayırlar. Doğrudan da, qurbağalar bu səs-küyün təsiri altında bir-bir boyada boğulub tələf olurlar. Onlardan yalnız biri çabalayıb qabdan çıxıb bilir. Sonra məlum olur ki, xilas olmuş qurbağa kar imiş...

Şəxsi inkişaf ədəbiyyatı

Yuxarıda şəxsi inkişaf mütəxəssislərinin qələmə aldığı kitablar haqqında qısa məlumat verdim. İndi bir az yaxından tanış olaq. Son illər “Teas Press” nəşriyyatı şəxsi inkişafı dəstəkləyən çoxsaylı kitablarla mövcud boşluğu doldurmağa çalışır. Bu ədəbiyyatlar nəinki şəxsi inkişafa, eyni zamanda, peşəkar vərdislərin də təkmilləşməsinə kömək edəcək. “Teas Press” nəşriyyatı bütün dünyada bestseller olan kitabların nəşr hüququnu alaraq, tərcümə edib oxuculara çatdırır.

Bu seriyadan “Teas Press” tərəfindən nəşr olunan bəzi kitablarla tanış olmağınızı tövsiyə edirəm:

1. Biznes planlarının hazırlanması;
2. Faydalı rəy bildirməyin yolları;
3. Layihələrin idarə edilməsi;
4. Maliyyənin əsasları;
5. Rəhbərliklə münasibətlər; 6. Təqdimatlar;

7. Vaxtın idarə edilməsi;
8. İclasların aparılması;
9. İş tapşırmaq;
10. İşini tamamlamaq.

Yeni və nəşri gözlənilən kitablar haqqında daha ətraflı www.teaspres.az saytında oxuya bilərsən. Seriyanın bütün kitabları ilə tanış olmaq maddi çətinliklərdən mümkün olma-ya bilər. Amma 3-4 dost 3-4 kitab alıb növbə ilə oxuya bilərsiniz. Öyrənmək istəyən bəhanə deyil, çıxış yolu axtarır.

Şəxsi inkişaf ruhunda kitabların tərcüməsi və nəşri sahəsində ixtisaslaşmış digər bir nəşriyyat “Qanun”dur (www.qanun.az). Nəşriyyatın nəşr etdiyi kitablar diqqətində olsun.

İmkan olduqca “Qanun” nəşriyyatının çap etdiyi aşağıdakı nəşrlərini al, oxu və dostlarınla paylaş:

1. Məqsədlər. Brayn Treysi;
2. Bir dəqiqə idarəçi. Ken Blançard və Spenser Conson;
3. Marketinqə dair 300 başlıca sual. Philip Kotler cavab verir. Philip Kotler;
4. Zənginliyə və xoşbəxtliyə çatmağın 7 strategiyası. Jim Ronh;
5. Zənginliyin açarı. Napoleon Hill;
6. Davamlı öyrən. Mümin Sekman;
7. A-dan Z-yə marketinq. Philip Kotler;
8. Varlı uşaq-ağıllı uşaq. Robert T.Kiyosaki və Sharon Lechter;

9. Pul axını kvadrantı. Robert T.Kiyosaki və Sharon Lechter;
10. Uğurlu satış üçün 55 məsləhət. Andrey Sizov;
11. Varlı ata-kasıb ata. Robert T.Kiyosaki və Sharon Lechter;
12. Düşün və varlan. Napoleon Hill;
13. Səbəbsiz. Sinan Ergin;
14. Yüksək effektiv insanlar 7 vərdişi. Stiven Kovi;
15. Hər şey sənənlə başlar. Mümin Sekman;
16. Dostları necə qazanmalı. Deyl Karnegi;

Eyni zamanda şəhərimizin kitab mağazalarında satılan aşağıdakı kitabları da oxumağınızı məsləhət görürəm?

- Könüllülük: Uğur formulu. Nadir Adilov, Elvin Paşayev;
- Biznes nə istəyir? Anar Bayramov;
- Biznes və menecmentin əsasları. Anar Bayramov;
- SAT - satış adamının kitabı. Azad Qəhrəmanov;
- Müştəri məmnuniyyəti. Arzu Qafarlı;
- Karyera bələdçisi. Eyvaz Qocayev;
- Sözüünə güvən - özünə güvən. Rəşad Bayramov.

Şəxsi dünyagörüşünə və şəxsi inkişafına müsbət təsir edəcək bu kitabları mütləq oxu. Hamısını həttə bir il içində də oxuyub bitirə bilməzsən. Amma əlinin altında olsun. Bütün tələbələr boyu oxuya biləcəyin kitablardır. Tənbəllik etmə. Axı, sən əldə olanı oxuyub bitirənə qədər, yeni kitablar yazılır. Onları nə vaxt oxuyacaqsan? Avtobusda, metroda, parkda oxu,

kitabdan oxumaq sənə geridəqalmışlıq kimi gəlirsə, elektron variantda oxu. Təki oxu! Mütaliənin başqa tərəfi də var. Mümkündür ki, sən müəlliflə razı deyilsən, onun baxışlarını bölüşmürsən. Bu barədə dostlarınla müzakirə edə və ya nəşriyyata yaza bilərsən. Təsəvvür edirsən, sən tələbə Azərbaycanda oturub, Amerikada tanınmış bir müəllifə irad bildirirsən! Adətən kitablarda nəşriyyatların e-poçt ünvanları verilir. Cəsarətli ol, öz fikirlərini yazmaqdan çəkinmə. Bu da olsun sənə ingilis dilində təcrübi məşğələ.

Peşəkar ixtisasartırma kurslarında iştirak

Peşəkar ixtisasartırma kursları şəxsi inkişaf kurslarından fərqlənir. Şəxsi inkişaf kurslarında sən özünə inanmağı, motivasiya olunmağı öyrənirsənsə, peşəkar kurslarda təlimlər bir qədər dar çərçivədə daha dərin peşəkar təcrübəyə əsaslanır.

Yaxşı mütəxəssis peşəkar olan mütəxəssisdir. Elə bu gündən öz işində peşəkar olmaq düşüncəsi beyninə hakim kəsilsin. R.Emersonun sözü olmasın, sən yaxşı siçan tələsi düzəldə bilsən, meşənin dərinliklərindəki evinə belə cığır açılacaq. Bəs, bizim böyük Nizaminin sözü yadıındadır? Nizami deyirdi ki, kamil bir palançı olsa da insan, yaxşıdır yarımcıq papaqcılıqdan. Yəni bütün ağıllı adamlar deyir ki, işinin ustası olacaqsan.

Usta kimi yetişmək üçünsə elə indidən yavaş-yavaş təcrübə yığmaq lazımdır. Əgər indi nəyinsə sənə birbaşa aidiyyəti yoxdursa, düşünmə ki, bu, sənə lazım olmayacaq. İndi hər şeyi sınamaq vaxtıdır. Kitab oxumaq, videolar izləməklə yanaşı, müxtəlif dövlət və özəl qurumların təşkil etdiyi ixtisasartırma kurslarını da diqqətdən qaçırma. Bu gün özünə hörmət edən

şirkətlərin əksəriyyəti tələbələr üçün ixtisasartırma kursları, təcrübə proqramları və müxtəlif təqaüd proqramları həyata keçirir. Belə bir proqramda iştirak etməsənə, səni artıq təbrik etmək olar. Yox, əgər etməmisənə, mütləq qatılmağa çalış. Bu proqramlardan bəziləri ilə tanış olaq.

“Bakcell” şirkəti: Bakcell tələbə və məzunların iş hazırlıq bacarıqlarını inkişaf etdirmək, onları iş mühiti ilə tanış etmək, praktik təcrübəyə yiyələndirmək məqsədilə 2014-cü ildə “Smart Start” Təcrübə Proqramını yaradıb. Bu proqram şirkətin müxtəlif şöbələrində peşəkar əməkdaşlarla birgə işləyərək, telekommunikasiya sahəsi üzrə dəyərli iş təcrübəsi toplamaq üçün əla bir fürsətdir. “Smart Start” proqramında təcrübə müddəti 2 ay olmaqla, həftədə 5 tam iş günüdür. Proqram iştirakçıları nəqliyyat və qida xərclərini ödəmək üçün 2 ay müddətində “Bakcell”-dən təqaüd alırlar. Bununla yanaşı, “Smart Start” proqramının bütün məzunları “Bakcell” şirkətində açılan iş yerlərinə potensial namizəd hesab olunurlar. Proqram barədə daha ətraflı məlumat üçün keçid: developtalent.bakcell.com/az

“Kapital Bank” ASC-nin gənclərlə iş təcrübəsinə baxaq. 140 ildən artıq tarixə malik “Kapital Bank” ASC sosial məsuliyyət layihələrində, xüsusilə də, gənclərin inkişafının dəstəklənməsi istiqamətində əvəzsiz işlər görür. Bankın Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti ilə birgə həyata keçirdiyi “Made in Azerbaijan” layihəsi gənclərin yeni biznes ideyalarını üzə çıxarmaq və qiymətləndirmək məqsədi daşıyırdı. Bankın dəstəyi ilə ADİU-da “İnnovativ Bankçılıq Laboratoriyası” da yaradılıb. Bankın İnsan Resurslarının İdarə Edilməsi Departamentinin nəzdində fəaliyyət göstərən “Human Kapital

Center” təlim və inkişaf mərkəzində müxtəlif universitetlərin tələbələri ilə görüşlər keçirilir.

Ölkəmizin digər bir mobil operatoru “Azercell Telecom” MMC-nin təcrübəsinə də nəzər yetirmək yerinə düşərdi. “Azercell Telecom” MMC-nin layihələrindən “Tələbə Təqaüd Proqramı”nı, gələcəkdə işə qəbul imkanlarını reallaşdıran “Təcrübə Proqramı”nı, mütəmadi olaraq keçirilən “Karyera tədbirləri”ni, öyrənmə, inkişaf və informasiya mübadiləsi platforması olan “Azercell Akademiyası”nı qeyd etmək olar.

“Azercell Tələbə Təqaüd Proqramı”nın mərhələli seçimləri nəticəsində “Azercell-in Təqaüdçüsü” adını qazanan tələbələr ali təhsillərinin sonunadək şirkət tərəfindən 200 AZN məbləğində aylıq təqaüd almaqla yanaşı, telekommunikasiya sahəsində biliklərini artırmaq, şirkətin korporativ tədbirlərinə dəvət almaq, müxtəlif təlimlərdə iştirak etmək və şirkətdə təcrübə keçmək imkanını əldə edirlər. “Tələbə Təcrübə” proqramları gənclərə nəzəri bilikləri real iş şəraitində tətbiq etməklə bərabər, telekommunikasiya sənayesi haqqında biliklər əldə etməyə, gələcəkdə “Azercell Telecom” MMC-də karyera qurmağa imkan yaradır. Bu günə qədər 102 tələbə “Azercell Telecom” MMC-nin təcrübə proqramında iştirak edib, onlardan 15 tələbə sonradan “Azercell Telecom” MMC-də işlə təmin olunub. “Azercell Akademiyası” da daima peşəkar inkişafı bağlı gənclər üçün müxtəlif proqramlar həyata keçirir. “ASAN Könüllüləri” təşkilatının təşəbbüsü ilə 2016-cı il iyulun 20-dən 25-dək Lahıda keçirilən “Həmrəylik düşərgəsi” layihəsində “Azercell Akademiyası” mobil rabitə təminatçısı kimi çıxış etməklə yanaşı, gənclərə karyera qurmağın

yolları barədə məlumat sessiyası təşkil edib. Bundan başqa, ilk tibbi yardım və yangınsöndürmənin əsasları, fövqəladə hallarda davranış qaydaları təlimləri də həyata keçirilib.

“Azər Türk Bank”ın həyata keçirdiyi çoxsaylı layihələrdən biri də “ASAN Könüllüləri”nin üzvləri üçün təşkil olunmuş biraylıq təlimlərdir. Layihənin həyata keçirilməsində məqsəd təşkilatın iqtisadiyyat və maliyyə üzrə təhsil almış üzvlərinin ixtisasları üzrə praktik biliklərinin genişləndirilməsinə, onların fərdi və peşəkar inkişafına dəstək olmaqdır. Təlimlər zamanı “Azər Türk Bank”ın əməkdaşları könüllülərin iqtisadiyyat, maliyyə, marketinq, PR və bank sektoru ilə bağlı suallarını cavablandırırıblar. Təlimlərdə uğurlu nəticə göstərən könüllülər “Azər Türk Bank”da təcrübə keçmək imkanı qazanıb.

Bankın Azərbaycan Respublikasının Təhsil Nazirliyi ilə birgə həyata keçirdiyi “SABAH” qrupları üçün olan layihə də maraq doğurur. Bu təcrübə proqramı gənc və istedadlı tələbələrin fərdi və peşəkar inkişafına dəstək olmaq, akademik və iş mühitləri arasında əlaqələri möhkəmləndirmək məqsədi ilə həyata keçirilib. Qeyd edək ki, “SABAH” qrupları 11 dövlət ali təhsil müəssisəsində fəaliyyət göstərən, müvafiq ixtisaslar üzrə seçilmiş savadlı, bacarıqlı, hazırlıqlı tələbələrdən ibarət qruplar zənciridir.

“RabitəBank” ASC-də gənclər üçün müxtəlif növ təcrübə proqramları həyata keçirilir. Bu proqrama yalnız bankın seçim kriteriyalarına cavab verən namizədlər qoşula bilər. Bank daha çox öyrənməyə və özünü inkişaf etdirməyə meyilli olan, öz gələcəyini bank sektorunda görə bacarıqlı namizədlərə üstünlük verilir. Təcrübə müddətində gənc mütəxəssislərə bank işinin

əsas prinsipləri ilə tanış olmaq, öz qabiliyyətlərini üzə çıxarmaq, fərdi bacarıqlarını inkişaf etdirmək, iş mühiti və əsl komanda işi prinsipləri ilə tanış olmaq, habelə bankın ixtisaslı və təcrübəli əməkdaşları ilə birlikdə çalışaraq, real təcrübə qazanmaq imkanı yaradır. Təcrübə proqramını müvəffəqiyyətlə bitirmiş şəxslər bankın işçi rezerv bazasında qeydiyyatla alınır.

Ölkəmizi qida sənayesi və bir çox sahələrdə təmsil edən “Azərsun Holding” şirkəti də gənclərlə davamlı işləyən və onların şəxsi inkişafı üçün kifayət qədər şərait yaradan şirkətlərdəndir. Şirkətin tələbə təcrübə proqramında təkcə 2016-cı ildə 104 nəfər iştirak edib. Bu gənclər müxtəlif təlimlərdə iştirak etməklə yanaşı, “Azərsun Holding”in istehsalat müəssisələri və mərkəzi idarəetmə ofislərində real iş prosesini izləmək imkanı qazanıblar. Həm 2016-cı il, həm də daha əvvəlki illərdə təcrübə proqramlarında öz potensiallarını nümayiş etdirmiş gənclərin arasından uyğun olanları işlə təmin ediləblər.

“Veysələğlü” Şirkətlər Qrupunun da gənclər üçün yaratdığı imkanlar çox maraqlıdır. Bu gün şirkətdə çalışan 17-35 yaş arası işçilər 74% təşkil edir. Şirkət respublikanın ali təhsil müəssisələrinə yüksək balla qəbul olmuş işçilərinin və ya onların övladlarının təhsil haqqı ödənişlərinə, eyni zamanda, əməkdaşlarının xarici ölkələrin ali təhsil müəssisələrində təhsil alan övladlarının təhsil almalarına da daim yardım edir. “Veysələğlü” Şirkətlər Qrupu 2013-cü ildən etibarən “Veysələğlü Tələbə Təqaüdü Proqramı”nı (VTTP) həyata keçirməkdədir. Təqaüd proqramına əsasən şirkət əməkdaşlarının ölkədə və xaricdə ali təhsil müəssisələrinə qəbul olunmuş övladlarına aylıq və illik təqaüdlər ödənilir.

Ölkəmizin sığorta bazarında özünəməxsus yer tutan “Meqa Sığorta” ASC gənclərin karyera inkişafına xüsusi diqqət göstərir. Şirkət təcrübə keçmək üçün müraciət edən və seçim mərhələsindən uğurla keçən gənclərdə korporativ dəyərlərin aşılınması və komandaya daha rahat uyğunlaşması məqsədilə oriyentasiya və adaptasiya proqramları həyata keçirir və təcrübədə özünü doğrultmuş gənclərə uyğun vəkansiya yarandığı halda iş təklifi edir.

Ölkəmizin lider sığorta şirkətlərindən olan “PAŞA Sığorta” gənclərin inkişafına töhfə vermək üçün “Sığortaçı Akademiyası” sosial layihəsini yaradaraq, gənclər üçün sığorta haqqında müxtəlif təlimləri tam ödənişsiz şəkildə həyata keçirməkdədir. Şirkətin əməkdaşları bu layihə çərçivəsində müxtəlif təşkilatların, o cümlədən “ASAN Könüllüləri”, “İB Club” gənclər təşkilatı və digər qurumlarla birgə gəncləri maraqlandıran mövzularda təlimlər verirlər.

“BP Azərbaycan” şirkətində hər il oktyabr-dekabr aylarında təcrübə proqramına qeydiyyat elan olunur. Bu proqram tələbələrə yay tətilində 10 həftə BP şirkətində işləmək imkanı verir. Təcrübə müddətində tələbə rəqabətə davamlı əmək haqqı alır, əsl komanda işi ilə tanış olur, yeni nəsil avadanlıq və texnologiyalardan istifadə etməklə ixtisaslı və təcrübəli əməkdaşlarla birlikdə layihələrdə və əməliyyatlarda iştirak edir. Bütün təcrübəçilərə menecerlər yardım edir. Proqramda iştirak üçün ərizələrin qəbulu və seçim prosesi haqqında ətraflı məlumatı şirkətin saytından almaq mümkündür.

SOCAR-ın Ödənişli Yay Təcrübəsi Proqramı Azərbaycanın və digər ölkələrin ali təhsil müəssisələrinin bakalavr və

magistratura pillələrində müvafiq ixtisaslar üzrə təhsil alan tələbələri üçün həyata keçirilir. Proqramın keçirilməsinin məqsədi tələbələrin neft-qaz sənayesinin müxtəlif sahələrində təcrübi biliklərinin artırılması, onların real iş şəraiti ilə yaxından tanış olmaları, nəzəri biliklərin təcrübədə tətbiqi, iş keyfiyyətləri barədə SOCAR-da daha dolğun informasiyanın toplanması kimi açıqlanır. Təcrübəçi proqram boyu bütün digər işçilərin iş rejimi ilə işləyir. Onun əmək haqqı iş yerindən asılı olaraq 400-500 manat arası dəyişə bilər. Ətraflı məlumat üçün www.socar.az saytına baxa bilərsiniz.

Oteller də təcrübə keçmək üçün münbit məkandır. Eyni zamanda, dil biliklərini yoxlamaq üçün də. Məsələn, “Holiday Inn.” otelində bir çox sahələr üzrə təcrübə keçə bilərsiniz. Özün seç, hansı daha ürəyincədir:

- * Qida və içki şöbəsi (Food & Beverage)
- * Otaqlara xidmət (Room Service)
- * Təmizlik (Housekeeping)
- * Kulinariya (Culinary)
- * Satış, marketinq departamenti (Sales)
- * İnformasiya şöbəsi (Frontoffice)

Görürsən, özünü sınamaq üçün nə qədər imkan var? Əlbəttə ki, bu kitabda oxumadığın digər şirkətlər də tələbələr üçün təcrübə proqramları təşkil edir. Şirkətlərin saytlarını, sosial şəbəkədən səhifələrini izləməklə, bu layihələr haqqında vaxtında xəbər tuta bilərsiniz. Bəzi şirkətlər isə ödənişli qaydada təcrübə proqramları təşkil edirlər. Əgər ödəmək imkanın varsa, bu kursları qaçıрма. Belə kurslardan və startap mərkəzlərindən bəzilərinə tanımağın faydalı olacaq. Buyur:

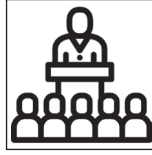
- 🌐 YBF (Young Business Factory) www.ybf.az
- 🌐 BBF (Baku Business Factory) www.bbf.az
- 🌐 İnnab (Individual Navigation Board) www.innab.org
- 🌐 Youth inc. www.youthinc.az

“Young Business Factory” 2013-cü il avqustun 18-də İstanbulda yaradılıb. Əsas fəaliyyət sahəsi Azərbaycanda və xarici ölkələrdə praktiki peşəkar təlim, konfrans, onlayn kurs və seminarlar, müxtəlif təhsil proqramlarının keçirilməsini təşkil etməkdir. Şirkətin Azərbaycanda keçirdiyi təlimlərə “YBF İstanbul”, “İdarəetmə və liderlik”, “Uğurlu karyera”, “Professionallar liqası”, “Müasir menecment” və başqalarını misal göstərmək olar. Təlimlərdə, sadəcə, tələbələr deyil, istənilən şəxs iştirak edə bilər.

“Baku Business Factory”nin (BBF) əsas məqsədi gənclərin biznes təşəbbüslərini dəstəkləməkdir. Müxtəlif sahələrə aid biznes ideyaları olan gənclər BBF-də öz ideyalarını biznesə çevirə bilərlər. Onlar BBF-dən ofis, mentor və maddi dəstək alaraq, davamlı olaraq müxtəlif təlimlərdə iştirak edirlər. BBF-nin fəaliyyət göstərdiyi 2-ci sahə isə sərbəst qrafikdə işləyən insanların iş üçün hər cür şəraitə malik ofislə təmin edilməsidir. Onlar heç bir ödəniş etmədən ofisin bütün imkanlarından: iş masası, görüş otaqları, istirahət otağı, internet, printer, skaner, çay, kofe və s. istifadə edirlər. Onlara, həmçinin BBF-nin təşkil etdiyi təlimlərdə iştirak etmək imkanı da verilir.

“INNAB – Peşəkar İnkişaf Platforması” layihəsinə 2 iyun 2015-ci ildə Azərbaycanda peşəkar onlayn təlim sisteminin yaradılması məqsədilə start verilib. “Onlayn Excel” təlimi uğurlu olduqdan sonra şirkət sertifikatlaşma imtahanlarına və oflayn aparılan uzunmüddətli təlimlərə başlayıb.

“Youth inc.”, DVC (“Vətəndaş Cəmiyyətində Debat” İctimai Birliyi) və “Coca-Cola Company”nin birgə proqramıdır. Proqramın məqsədi gənclərin innovativ potensialını və təşəbbüskarlığını dəstəkləmək, onların ölkə iqtisadiyyatında daha səmərəli iştirakını təmin etməkdir. Proqram çərçivəsində Azərbaycanda “gənc sahibkarlıq” anlayışının inkişafı, gənclərin biznes haqqında məlumatının artırılması və gənclərin öz biznesini yaratmasına dəstək olmaq planlaşdırılır.

Milli və beynəlxalq tədbirlərdə iştirak

Şəxsi inkişafa kömək edən vasitələrdən biri də seminar və konfranslardır. Sən öz ixtisasına, yaxud gələcəkdə olmaq istədiyinin yerə uyğun təşkil edilən bu tip tədbirlərdə iştirak etməyə çalış. Bu tədbir sənin öz universitetində, yaxud qonşu ölkədə keçirilə bilər. Sadəcə, dinləyici olaraq deyil, hər hansı bir mövzuda məruzəçi kimi qatılacağın tədbirdə aktiv ol. Məruzə hazırlamağın da gözündə böyütmə. Sən ki, tələbəsən! Səhv etmək şansını dəyərləndir. Heç kim səndən elmi kəşf gözləmir. Fikirlərini aydın, səlis şəkildə çatdırma bilmək yetər. Yəni sənə natiqlik qabiliyyəti lazım gələcək. Tənqidlərə qarşı dözümlü ol, irad bildirənlərə təşəkkür et və öyrənəcəyini söylə. Xaricdə təşkil olunan seminar və konfranslarda dil baryerinin olmaması üçün daha əvvəl danışdığımız kimi, dil öyrənmək işini təxirə salma.

Bu konfranslar sənə yeni həmfikirlər qazandıracaq, daha yaxşılarla rəqabət etmək həvəsi yaradacaq, eyni zamanda, əslində yaşına və təcrübənə görə müəyyən şeylər qazandığını da nümayiş etdirəcək. Əgər valideynlərin sənin belə gənc yaşda ölkədən çıxmağına etiraz etsələr, onları inandırmağa çalış. Bunun sənin gələcəyinin üçün çox vacib olduğunu izah et, onlara özünü isbatla və razılıqlarını al. Onlar hiss etməlidirlər

ki, artıq qarşılarında gənc bir adam dayanıb, hələ də arxasınca qaçdıqları bir uşaq deyil. Bu gəncə etibar etmək olar.

Bu gün müxtəlif yerli və beynəlxalq tədbirlərdə iştirak etmək üçün xərcləri qismən və ya tamamilə ödəyən qurumlar tapmaq mümkündür. Məsələn, “Coca-Cola”nın KSM çərçivəsində dünyanın müxtəlif ölkələrində təşkil etdiyi Qlobal Liderlərin Yetiştirilməsi üzrə İnkişaf Proqramı iştirakçıların bütün xərclərini ödəyir. İngilis dilini bilirsənsə, motivasiya məktubu yazıb müraciət etmək kifayətdir.

Azərbaycan dövləti hər zaman gənclərin inkişafını dəstəkləyir. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında “Gənclər Fondu” gənclərin fərdi təşəbbüslərini dəstəkləmək məqsədi ilə fərdi qrantlar verir. Eyni zamanda, səfərlərə də maliyyə ayırır. Əgər sən Dağlıq Qarabağ problemini BMT-nin Təhlükəsizlik Şurasının daimi üzvü olan Çin kimi nəhəng bir dövlətdə təbliğ etmək istəyirsənsə, buyur orijinal bir ideya ilə “Gənclər Fondu”na müraciət et.

“Gənclər Fondu” ilə yanaşı, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında QHT-lərə Dövlət Dəstəyi Şurası da fərdi səfərlər üçün qrantlar ayırır. Burada da əsaslandırılmış layihə ilə müraciət etməlisən. Bunun üçün bir QHT üzvü olmaq lazımdır. Səfərinin məqsədi, xarici ölkədəki fəaliyyətinin dəqiq proqramı, tədbirin mötəbərliyini göstərən materiallar və digər məsələlər layihəndə əks olunmalıdır.

Peşəkar çevrə, uğurlu vərdişlər

Əziz dost! Həyatındakı bütün dostlar, məhəllə uşaqları, sinif yoldaşları hamısı əzizdir, vazkeçilməzdir. İnsanın bu həyatda qazandığı əsl dəyər, doğrudan da dostlarıdır. Amma əgər böyük hədəflərin varsa, sənin inkişafına mane olan dostlarla bir az məsafə saxlamalı olacaqsan, incimə. Kitaba yeni başlayanda, yadıncadırmı bizim uşaqlarla çayxanada, kafedə oturma söhbətimiz? Vaxtı, əslində fürsətləri küləyə vermək haqqında danışmışdıq. Demək, daha cəsarətli olub, özünlə bərabər əziz dostlarının da faydalı iş əmsalını artırmağa çalışacaqsan. Sən gələcəkdə olmaq istədiyən yerə uyğun karyera çevrəsini indidən qurmağa başla. İştirak etdiyən təlimlərdə, kurslarda səninlə eyni yola çıxmış insanlarla – rəhbərlər və işçilərlə, həmçinin yaşının gənclərlə yaxın əlaqə qurmaq gələcəkdə iş tapmağa kömək etməklə yanaşı, ətrafında peşəkarlardan ibarət çevrənin formalaşmasına xidmət edəcək. Peşəkar çevrə səninlə və sənin şəxsi inkişafınla birgə formalaşır. Belə ki, bu çevrədə çoxluq təşkil edən gənclər elə səninlə birgə şəxsi inkişafın üzərində işləyənlərdir. Siz bir-birinizə çox faydalı ola bilərsiniz. Peşəkarların mövqeyini öyrənmək üçün müraciət etdiyimiz psixoloq Ülviyyə Hümətova vurğulayır ki, tələbə

özünü və imkanlarını reallaşdırmaq üçün səmərəli yollar və platforma tapmalıdır: “Təhsil müddəti ərzində qazanılan bilik şəxsiyyətin müxtəlif aspektlərini inkişaf etdirir, dünyagörüşünü formalaşdırır və erudisiyalı bir şəxs yetişdirir. Təkrarlama nəticəsində əldə edilən adət edilmiş, öyrəşilmiş bir şeyə vərdiş deyilir. Deməli, özündən böyüklərdən və təcrübəlilərdən öyrənmək, kiçiklərə isə müsbət vərdişlər aşılamaq lazımdır”.

Məşhur karateçi Brus Li də öz qorxularını dilə gətirməklə, əslində peşəkarlığın əhəmiyyətini ön plana çəkir: “Mən 10 min fərqli zərbəni öyrənən insandan qorxmuram, mənim qorxduğum 1 zərbəni 10 min dəfə öyrənən şəxsdir”.

Peşəkar çevrənin formalaşdırılması, düzgün seçimlər edilməsi səndən asılıdır. Peşəkar çevrə və peşəkar vərdişlər səni

uğurdan-uğura aparacaq. Sənin də həyatdan istədiyini bu deyilmi? www.kayzen.az saytı uğurlu insanların ortaq xüsusiyyətlərini göstərən bir siyahı təqdim edir. Onlardan bəzilərini indi sənin üçün qeyd edəcəyəm. Hamısı ilə tanış olmaq istəyirsənsə, bu maraqlı sayta baxmalı olacaqsan.

Beləliklə, uğurlu insanlar:

1. Başqaları təslim olduğu vaxt yeni fərsətlər axtarıb tapırlar.
2. Digərlərinin uğursuzluq hesab etdiyi hadisədən dərs çıxarmağı bacarırlar.
3. Düşünülmüş qərarlar qəbul edirlər.
4. Şikayətlənmir. Bu, əlavə güc sərf etməkdir.
5. Problem yarandıqda günahı başqasında axtarmırlar.
6. Fantastik dərəcədə istedadlı deyillər, sadəcə, hamıdan daha çox çalışırlar.
7. Məşğul, yaradıcı və punktualdırlar.
8. Ətraflarına həmfikir olduqları insanları toplayırlar.
9. Kimisə təqlid etmir, öz yollarını açır, öz üslublarını yaradırlar.
10. Bütün həyatları boyu öyrənirlər.
11. Optimistdirlər, buna görə də, hər şeydə fayda görürlər.
12. Risk etməyi sevirlər.
13. Emosiyalarını idarə etməyi bacarırlar.
14. Kommunikasiya qabiliyyətinə sahibdirlər.
15. Təvazökardırlar; səhvlərini qəbul etməyə və üzr istəməyə hazırdırlar.

Uğur sənin oxuduğun kitablardan, getdiyini yerlərdən, olduğun mühitlərdən çox asılıdır. Elə indicə telefonunun “Kon-

taktlar” bölməsini aç. Demək olar ki, hamısı tanıdığı insanlardır. Ailə üzvləri, qohumlar, müəllimlər, evə gələn parket ustası, sinif yoldaşları, tələbə yoldaşları. Onların hər birindən nə isə öyrənmisən. Sosial şəbəkələrdə də ətrafına topladığın insanlardan bu cür öyrənə bilərsən. İxtisasın üzrə peşəkarlar, oxuduğun kitabları bölüşən insanlar, eyni Conversation club-a getdiyən tanışlar sənə yeni çevrən olmalıdırlar. Onlarla ünsiyyət sənə dünyagörüşünün genişlənməsinə, yeni biliklər əldə etməyinə səbəb olacaq. Və səndən də mütləq öyrənəcəklər. Axı, sən də yerində saymırsan, daim öz üzərində işləyirsən, xarici dillər öyrənirsən, sosial işlərdə öndə gedirsən, aktiv həyat tərzi keçirirsən. Bir də görəcəksən ki, çoxlu sayda dostluq təklifi alırsan sosial şəbəkə profilindən. İnsanlar sənənlə dost olmağa can atırlar. Sənə dəyər verirlər. Bu, sənənlə düz yolda olduğunu göstərir. Yeni tanışlıqlar gələcəkdə möhkəm dostluğa çevrilə, sənə inkişafın yeni üföqlərini açar və arzularının çin olmasına kömək edə bilər.

Maliyyə savadlılığı

Təkcə sənin deyil, hər bir vətəndaşın maliyyə savadlılığı olmalıdır. Belə demək mümkündürsə, özünün və ailəsinin gəlir-çıxarını haqq-hesab etməyi bacarmalıdır. Sən gəlirlərini və xərclərini bilmirsənsə, həyəcan təbili çalmağın vaxtıdır. Əgər ailədən asılısansa, onda daha da sürətlənməlidir bu proses. Çünki hələ öz qazanmadığın vəsaiti plansız şəkildə xərcləməklə məşğulsan. Bu vəsaitin haradan gəlməsi haqqında hərdənbir fikirləşsən, heç pis olmaz. Müəyyən maliyyə çərçivəsində yaşamağı indidən öyrənməlisən. Xüsusən də, başqalarının – atan-anan olsalar belə, puluna hörmətlə yanaşmağın gələcəkdə öz qazandığın pula qarşı da diqqətli olacağını deməyə əsas verir.

Təəssüf ki, orta məktəblərimizdə, hətta universitetlərimizdə maliyyə savadlılığı ilə bağlı biliklər öyrədilmir. Hər şeyi öyrənənə qədərsə, xeyli vəsaiti havaya sovurmuş olursunuz. “Rabitəbank” ASC sədrinin müşaviri Elşən Bədirxanov dünya təcrübəsindən nümunə verir: “İnkişaf etmiş və etməkdə olan ölkələrin əksəriyyətində maliyyə savadlılığı üzrə müxtəlif hədəf qrupları üçün orta məktəblərdə dərslər keçirilir. Ayrıca internet portalları yaradılır, KİV-də geniş-

miqyaslı kampaniyalar, habelə təlimçilər üçün trening, konfrans, dəyirmi masa və digər tədbirlər həyata keçirilir. Belə tədbirlərdə tələbələr də fəal iştirak edirlər”.

Maliyyə savadlılığını artırmaq üçün ailədə gördüyü təcrübə ilə yanaşı, kitablar da köməyinə gələ bilər. Bu kitablar kapitala münasibətin formalaşmasına kömək edir, qanuni yollarla pul qazanaraq, onu necə idarə etməyin yolları barədə məlumat verir. Düzdür, kitabları yazan şəxslərin yaşadıkları ölkələrlə bizim ölkənin qanunvericilik sistemində fərqlər var, amma yenə də bu kitabları oxumaq, öyrənmək, müqayisə etmək və kiçik eksperimentlər aparmaq üçün çox önəmlidir.

- Marketingə dair 300 başlıca sual. Philip Kotler cavab verir. Philip Kotler;
- Zənginliyə və xoşbəxtliyə çatmağın 7 strategiyası. Jim Ronh;
- Zənginliyin açarı. Napoleon Hill;
- Davamlı öyrən. Mümin Sekman;
- A-dan Z-yə marketing. Philip Kotler;
- Varlı uşaq-ağıllı uşaq. Robert T.Kiyosaki və Sharon Lechter;

Dəqiq fəaliyyət planımız kimi səmərəli maliyyə planımız da olmalıdır. Müasir dövr qazanmağı tələb edir, həm də qanuni əsaslarla qazanmağı. Qanunsuz gəlirlər nə qədər riskli hesab edilsə, səmərəsiz xərclər də bir o qədər risklidir. Qanuni gəlirlər nə qədər qürurvericidirsə, səmərəli xərclər də bir o qədər gələcəyə qoyulmuş bir investisiya sayılır. Səmərəli və səmərəsiz xərclərini həmişə müqayisə etməlisən. Elə bu dəqiqə tənbellik etmədən səmərəli və səmərəsiz xərclər cədvəlini yazma-

ğa başla. Əlbəttə, mənə görə səmərəsiz hesab edilən şey sənin üçün çox əhəmiyyətli olar bilər, bu anlayışlar da nisbidir. Onda sən xərcin faydalılığını ölç. Bu xərci çəkməklə nə fayda qazandırsan? Bu aspektdən yanaşsan, müstəqil şəkildə qərar verə biləcəksən – bu xərc səmərəli, yaxud səmərəsiz olub.

Maliyyə savadlılığının artırılması məqsədilə bu gün çox etibarlı kurslar fəaliyyət göstərir. Onlardan biri ilə tanış olaq. Azərbaycan Bank Tədris Mərkəzi (www.abtc.az) Azərbaycan Mərkəzi Bankının təşəbbüsü və dəstəyi, Azərbaycan Banklar Assosiasiyasının təsisçiliyi və yaxından köməyi, Avropa Birliyi TACİS proqramının texniki yardımını ilə 2000-ci ilin fevralında yaradılıb. ABTM orta hesabla hər il 120-150 təlim kursu keçirir və bu kurslarda ildə 1500-1800 nəfər iştirak edir. Fəaliyyətinin ilk vaxtlarında qısamüddətli ixtisasartırma kursları təklif edən ABTM bu gün beynəlxalq və yerli sertifikatlaşdırma proqramları üzrə də təlimlər aparır. Artıq 20 min nəfərdən

çox dinləyicisi olan ABTM həm Azərbaycanda, həm də kənardada geniş şəbəkəyə malikdir və onun məzunları arasında yüksək vəzifəli biznes rəhbərləri, dövlət və ictimai xadimlər mövcuddur.

Maliyyə dünyası ilə yaxından maraqlanırsansa, Azərbaycan Respublikası Mərkəzi Bankının Maliyyə savadlılığı portalına (www.bizimpullar.az) müraciət edib, məsələn, “Faizlərin kapitalizasiyası nə deməkdir?” kimi suallara rahatlıqla cavab tapa bilərsən.

Nəzərə al ki, pul nə qədər çox olsa, hər zaman azdır. Az pul isə çox ola bilər, artan xətt üzrə artar. Belə desək, çox pulun bəzən azalan xətt üzrə, az pulun isə artan xətt üzrə hərəkəti baş verir. Sən hər zaman az pulun çox pula doğru qanuni hərəkətini təmin et. Qanunvericiliyin imkan verdiyi hədlərdə varlan.

Arzu etdiyən məbləği deyil, malik olduğun məbləği xərclə. Əgər çox çıxılmaz vəziyyətdəsənsə, yaxud da inkişaf üçün maliyyəyə ehtiyacın varsa, bu vəsaiti yalnız və yalnız bu pulu qaytara bilmədiyən halda sənə güzəştə gedəcək, bu pulu sənə bağışlayacaq və qaytarılma müddətini uzada biləcək yaxın dostlardan borc al. Ümumiyyətlə isə çalış ki, heç zaman borclanmayasan.

Malik olduqlarınla özünü inkişaf etdirmək şərti ilə kifayətlən, “xalxın uşağında var, məndə yoxdur” deyib 200 manatlıq telefonunu 50 manata işlənmiş kimi satıb, 1500 manata kreditlə telefon alma. Əgər mənasız xərclər üzrə sənə kredit və borclarla yüklənsən, bir gün sənənin qapını və sənə zəmin duranların qapısını çox haqlı olaraq, qanuni əsaslarla döyən əmilər tapılacaq. Onlar səndən borcunu tələb edəcəklər. Yenə deyirəm, malik olduqlarınla kifayətlən və gələcəyinə investi-

siya qoy. Əsassız və səmərəsiz borclanmalara girsən, sən də “beynəlxalq lazımsız kredit qurbanları cəmiyyəti”nin fəxri üzvlərindən biri olacaqsan.

İnformasiyanın düzgün emal edilməsi

Bir gün şəhər darvazalarının qarşısında əyləşmiş qocaya bir gənc yaxınlaşaraq soruşdu:

– Mən heç vaxt burada olmamışam. Bu şəhərdə necə insanlar yaşayır?

Qoca ona sualla cavab verdi:

– Sənin gəldiyin şəhərdə adamlar necə idilər?

– Oradakı insanlar çox eqoist və qəddar idilər. Buna görə də, mən sevinərək oranı tərk etdim.

– Burada da sən məhz o cür insanlara rast gələcəksən, – deyə qoca kişi cavab verdi.

Bir az keçdikdən sonra başqa bir adam həmin qocaya yaxınlaşdı və eyni sualı verdi:

– Mən elə indicə bu şəhərə gəlmişəm. Deyə bilərsinizmi, burada necə insanlar yaşayır?

Qoca yenə eyni sualı verdi:

– Oğlum, sənin gəldiyin şəhərdə insanlar necə idilər?

– Mənim gəldiyim şəhərdəki insanlar çox mehriban, qonaqpərvər və xeyirxah idilər. O şəhərdə çoxlu dostlarım qaldı.

– Sən bu şəhərdə də məhz elə o cür insanlara rast gələcəksən, – deyə yaşlı kişi cavab verdi.

Bayaqdan bəri qocanın yanında oturmuş bir şəhər sakinini ondan soruşdu:

– Nəyə görə onlara fərqli cavablar verdin?

Qoca dedi:

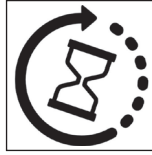
– Hər yerdə pis və yaxşı insanlar var. Kim nə axtarırsa, onu da tapır.

Aldığımız və verdiyimiz informasiyalar bizim formalaşmağımızda mühüm rol oynayır. Hadisələrə pozitiv yanaşma pozitiv nəticələrə, neqativ yanaşma isə neqativ nəticələrə gətirib çıxarır. Sən hər işə ürəklə başlayacaqsan. “Olacaq! Edəcəm!” deyəcəksən. İmtahana girəndə, konkursda iştirak edəndə, 3 aya xarici dili B2 səviyyəsini çatdırmağı qarşına məqsəd qoyanda. Hava pisdür, kefim yoxdur, anam mənə hirsələndi, müəllim mənə yan baxdı. Belə bəhanələrlə özünü aldatma. Sən istədikdən sonra heç nə və heç kim sənə mane ola bilməz!

Elə indi bu günə qədər yaşadığın pozitiv-neqativ nümunələri xatırla. Hansı halda sən uğur qazanmısan, nə vaxt uğursuzluğa düşər olmusan. Özün də görəcəksən ki, nikbin yanaşdığın işlərin çoxu düzəlib.

FASİLƏ

Yoruldun deyəsən. Qalx bir az istirahət et. Səni narahat edən fikirləri beynindən qov və oxuduqların haqqında fikirləş. Həyata baxışını götür-qoy et. Ətrafındakı insanların, xüsusən də, yaşlıların bir iş alınmadıqda tez-tez: “Qismət deyilmiş”, – dediklərini xatırlayırsanmı? Xatırla və unut. Qismətini sən özün yazacaqsan. Öz taleyinin sahibi olacaqsan. Sən bütün uğursuzluqlarını, zəif xarakterini, tənbəlliyini qismətin üstünə atanlardan olmayacaqsan. Sən bacaracaqsan! Uğur və hörmət qazanacaq, həyatda öz yerini tutacaqsan! Bir az dincəl və asudə vaxtın necə planlaşdırmalı olduğunu oxumağa başla.

ASUDƏ VAXT

Universitetə gedirsən, dərslər oxuyursan, iş axtarırsan, ev işlərində kömək etdiyindən də olur... Sanki nəfəs almağa belə vaxtın yoxdur. Amma var, bu, asudə vaxtdır. İndi gəl, fikirləşək görək sənə asudə vaxtını necə dəyərli, faydalı vaxta çevirə bilərik. Mən öz variantlarımı deyəcəyəm. Sən də öz fantaziyana görə əlavə şeylər fikirləşə bilərsən. Əsas odur sənə FİƏ-n yüksək olsun, yəni Faydalı İş Əmsalın.

Asudə vaxtın şəxsi inkişafda rolu

Asudə vaxtın necə və hansı formada keçirilməsinin şəxsi inkişafa çox böyük təsiri var. Sənin asudə vaxt planlaşdırman həm fiziki, həm də mənəvi kamilliyinə xidmət etməlidir. İxtiyarında olan bu vaxtı – ömrünün bir neçə saatını ənənəvi olaraq yatmaq və ya sadəcə məqsədsiz şəkildə şəhərdə gəzməklə keçirirsənsə, sənin seçiminə şübhə ilə yanaşmalı olacağam, dostum. Düzdür, şəhər gəzintisini gündəlik yerləş norması kimi anlaya bilərsən. Yatmağı da dincəlmək kimi. Amma biz hər fəaliyyətimizi faydalı işə çevirmək barədə danışıırıq.

Odur ki, asudə vaxtımızı başqa cür planlaşdırmalı olacağıq.

Həyatımız boyu mənəvi zənginliyə daha çox ehtiyacımız var. Bunun üçün çoxsaylı mədəniyyət tədbirlərinə qatılmaq olar. Olar yox, lazımdır. Teatrlar, kinoteatrlar, muzeylər, sərgilər, yazıçıların imza günləri, konsertlər səni gözləyir. Dünyagörüşünü genişləndirmək, mədəni proseslərdən xəbərdar olmaq üçün sənin bu mədəniyyət ocaqlarına baş çəkməyin vacibdir. Alacağın təəssüratlar kitablara sığmaz. Həmsöhbətlərinlə müzakirələrdə mədəni səviyyənin göstəricisi kimi, ölkənin mədəni həyatından xəbərdar olmağın sənə ancaq başucalığı gətirəcək. Hamı harada nə

tədbir olduğunu səndən soruşacaq. Qrupun “mədəniyyət carçısı” olmağa hazırsan? Xatırladım ki, teatrların aylıq proqramları ilə onların saytlarında, həmçinin “ASAN xidmət”in saytında tanış ola bilərsən. Bunun üçün www.vxsi-da.gov.az saytına daxil olaraq oradan Media-Mədəniyyət və İdman-Mədəniyyət xəbərləri hissələrinə keçid etmək kifayətdir. Afişalar hər ay yenilənir. Bilet üçün getməyə vaxtın yoxdursa, biletləri onlayn da ala bilərsən. Ətraflı məlumat üçün: www.iticket.az.

Könüllü ol!

“İnsanı məhv etmək üçün çox az şey tələb olunur. Onu sadəcə inandırmaq lazımdır ki, məşğul olduğu iş heç kəsə gərək deyil”. Böyük rus yazıçısı Dostoyevskinin sözüdür. Bunu bəri başdan ona görə deyirəm ki, ətrafındakıların sənin könüllü hərəkətinə qoşulmağına ağız büzəndə hazırlıqlı olasan. Təəsüf ki, könüllülük işinə vaxt itkisi, qul əməyi, avara dəstəsi kimi baxanlar hələ də var. Amma könüllülük bütün dünyada həmişə rəğbətlə qarşılanan və insanın yüksək mədəni keyfiyyətlərə sahib olduğunu göstərən fəaliyyət sahəsidir. Şair Əkbər Qoşalının şairanə təsviri ilə desək, könüllülük, ilk növbədə, könül işidir. Gələcəkdə öz işini qurarkən də dostları ilə bərabər aylarla pul qazanmadan işləmək məcburiyyətin ola bilər. Psixoloq Ülviyyə Hümətova da vurğulayır ki, könüllülük insanlarda müsbət meyllərin aşılmasına və gələcəkdə cəmiyyətə daha tez inteqrasiya olunmasına kömək edir.

Əsas odur ki, demotivasiyalara fikir verməyəsən. Onsuz da qaynar könüllülük həyatında sənə həvəsdən salanları dinləməyə vaxtın da olmayacaq. Sənin yeni dostların, yeni və daha faydalı çevrən olacaq, sən çoxlu-çoxlu yeni biliklər əldə edəcəksən, özünə perspektiv iş imkanları yaradacaqsan.

Könüllülük fəaliyyəti əvvəllər həvəskar, şəxsi təşəbbüs, QHT-lər və ictimai birliklərdə iştirak, xeyriyyəçilik formasında eşidilsə də, məhz könüllülər hərəkəti səviyyəsinə cənab Prezident İlham Əliyevin birbaşa müəllifliyi ilə Azərbaycanın milli brendinə çevrilən “ASAN xidmət”in yaradılmasından sonra çatıb. Könüllülük hərəkəti məhz bu prosesdən sonra daha geniş və kütləvi bir xarakter almaqla, bir sosial simaya çevrilib. 1 sayılı “ASAN kommunal” mərkəzinin açılışında cənab Prezident İlham Əliyevin qeyd etdiyi kimi: “Əlbəttə ki, biz “ASAN xidmət”i könüllülər hərəkətindən ayıra bilmərik. Bu da bir yenilikdir. “ASAN” yaranana qədər Azərbaycanda könüllülər hərəkəti olmamışdır. Biz könüllülər haqqında eşitmişdik. Ancaq könüllülər hərəkəti nədir, onu bilmirdik.

Bu gün artıq bu hərəkət Azərbaycanda yaşayır. Mənə verilən məlumata görə, 10 min gənc artıq könüllü kimi “ASAN xidmət” mərkəzlərində işləyib və bu insanların bir çoxu bu gün müxtəlif vəzifələrdə, müxtəlif işlərdə ölkəmizin gələcək inkişafı üçün çalışırlar. Hazırda bütün bu mərkəzlərdə 700-dən çox könüllü fəaliyyət göstərir. İki il bundan əvvəl mən könüllülərin birinci toplantısında onlarla görüşmüşdüm”.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev də «ASAN Könüllüləri»nin 16 dekabr 2014-cü il tarixində keçirilmiş I forumundakı çıxışında bu təşkilatın ölkə gənclərinin həyatında oynadığı rolu xüsusi vurğulayıb: «Gənclərimiz bizim gələcəyimizdir. Mən şadam ki, Azərbaycanda çox müasir, dövlətə, Vətənə bağlı olan gənc nəsil yetişir və ASAN könüllülərinin fəaliyyəti xüsusi əhəmiyyət daşıyır. Çünki siz bu işlərə könüllü şəkildə qoşulmusunuz, özünüz bu təşəbbüsü göstərmisiniz və işinizlə ölkəmizin ümumi inkişafına töhfənizi verirsiniz. Bu, çox gözəl haldır, təqdirəlayiq hadisədir. Əminəm ki, bütün başqa sahələrdə könüllülər institutu Azərbaycanda daha da sürətlə formalaşacaq və ümumiyyətlə, bu, cəmiyyətin niyyətini ifadə edir. Çünki Azərbaycanda hazırda mövcud olan ictimai-siyasi vəziyyət, gözəl ab-hava belə təşəbbüslərin irəli sürülməsinə imkan yaradır”.

Hazırda təşkilat 12 mindən çox könüllü ilə ilk yerdə qərarlaşıb. Onun portfoliosunda 600 təlim, 250 layihə var. Facebook izləyicilərinin sayı 50 min nəfəri ötmüşdür. Axı, niyə bu böyük ailənin bir üzvü olub, çoxsaylı layihələrdə iştirak etməyəsən? Vaxt itirmədən www.asanyouth.az saytına baş çək, gör yaşadların nələr yaratmaqdadır.

Sənə başqa bir maraqlı könüllülük proqramı haqqında da danışım. Təhsil Nazirliyinin “BİR” Tələbə-Könüllü Proqramı (TKP) tələbə-könüllülərlə işi sistemləşdirmək, müvafiq fəaliyyəti stimullaşdırmaq üçün 2015-ci ildə yaradılmış uzunmüddətli proqramdır. Proqram, tələbə-könüllüləri www.konullu.edu.az ünvanında vahid məlumat bazasında bir yerə toplayır. “BİR” TKP 2016-cı ildə regionlarda və Bakıda 17000-dən artıq tələbəyə təqdim olunub. Hazırda 8600-dən artıq könüllü bazasına sahib olan proqram Bakıda keçirilmiş Formula-1 üzrə Avropa Qran-Pri yarışlarına 1147 tələbə ilə dəstək olub. Ötən dövr ərzində 70 müxtəlif səviyyəli tədbiri müşayiət etmiş könüllülər ölkəmizin 6 şəhərində, 24 ali təhsil müəssisəsində təmsil olunublar.

Proqramın vəzifəsi könüllülük hərəkatını inkişaf etdirməklə yanaşı, innovativ, milli dəyərləri qorumaqla qlobal dünyaya hazır olan nəslin yetişdirilməsinə töhfə verməkdir. Belə ki, “BİR” Tələbə-Könüllü Proqramı tələbələrin təhsildən ayrılmadan yeni bilik və bacarıqlara yiyələnməsinə və gələcəkdə peşəkar həyata 0-dan yox, 1-dən başlamağa imkan verir. “BİR” könüllüləri yaşlılarından bir addım öndə olmaq üçün geniş imkanlara malikdirlər.

“BİR” Tələbə-Könüllü Proqramı altı əsas istiqamət üzrə fəaliyyətini inkişaf etdirir: “Yaşa” istiqaməti üzrə tələbə-kö-

nüfuzlu müxtəlif tipli kütləvi və ictimai tədbirlərdə, sosial aksiyalarda fləşmoblar təşkil edir və onların fəal iştirakçısına çevrilirlər. Proqramın “Yaşat” istiqaməti tələbə-könüllülərin təşəbbüsü ilə xeyriyyə tədbirlərinin təşkili və xüsusi qayğıya ehtiyacı olanlara dəstəyi çərçivəsində həyata keçirilir. “Öyrən” istiqaməti könüllülük fəaliyyətinin əsasları, komanda işinin idarə olunması, tədbirlərin təşkili və bir çox digər mövzularda müxtəlif təlim, seminar, konfrans və yay məktəblərinin iştirakçısı olmağı və biliklər qazanmağı təmin edir. “Öyrət” prinsipi üzrə könüllülər müxtəlif layihə, təlim, seminar və buna bənzər fəaliyyətlər çərçivəsində bilik və bacarıqlarını paylaşır və özlərini müəllim, təlimçi rolunda sınaırlar. “Kəşfet” istiqaməti könüllülər üçün regionlara səfərlərin edilməsi, həmçinin muzey, teatr və digər yeni məkanların kəşf olunmasıdır. “Zövq al” istiqaməti tələbə-könüllülərin idman və intellektual yarışlarda, kino-premyeralarda, əyləncəli tədbirlərdə iştirak edərək, onlardan zövq almağı təmin edir.

Sənin yerinə olsam, “BİR”lərdən olardım, dostum! Bu qəddər könüllü olmaq imkanını dəyərləndirməməyi gələcəyin üçün böyük strateji səhv hesab edirəm. Könüllülük fəaliyyəti haqqında “Könüllülük: Uğur formulu” kitabımızda ətraflı yazmışıq. O kitabı da əldə edib oxusan, sənə çox faydalı olacaq. Könüllülük fəaliyyəti bir çox dövlət səviyyəli tədbirlərdə və dövlət qurumlarında da mümkündür. Məsələn, Bakı Şəhəri üzrə Təhsil İdarəsi (BŞTİ) kimi bir müəssisədə könüllü olmaq çox ciddi etimaddır. İdarənin sənə verəcəyi sertifikat və xasiyyətnaməni CV-nə əlavə etməklə, gələcəkdə işəgötürənləri maraqlandıra bilərsən.

Könüllüləri qəbul etmiş təşkilatlara da tövsiyələrimiz var. Yaxşı olardı ki, aktiv könüllülər unudulmasın, onların adları ehtiyat kadr bankına salınsın və zərurət yarandıqca müxtəlif strukturlarda işlə təmin edilsinlər. Həmçinin işdə, xidmətdə fərqlənmiş könüllüləri yay tətildə ingilisdilli ölkələrdən birində təlim kurslarına göndərmək, onların öz ingiliscələrini daha da təkmilləşdirmələrinə, xaricdəki iş üsullarını mükəmməl öyrənmələrinə imkan yaratmaq çox faydalı olardı.

Sənə isə tövsiyəm budur: əgər könüllülük hərəkəti ilə yaxından tanış olmaq, prosesdə iştirak etmək istəyirsənsə, ölkə içində Gənclər Fondu, Gənclər Təşkilatları Milli Şurasının fəaliyyətini izlə. Xaricdə isə Avropa Birliyi könüllülük proqramlarını (EVS) və Erasmus proqramlarını araşdırmaq faydalı olacaq.

Sosial işlərdə iştirak

Bricit Nikol deyirdi ki, əgər başqa birinin həyatını bir az daha yaxşılaşdırmağa gücünüz varsa, bunu edin. Dünyanın buna ehtiyacı var.

Sosial iş, sosial planda müdafiə edilməmiş təbəqələrə — yaşlılar, əlillər, ailə mühitindən məhrum olmuş uşaqlar və digər insanlara, həm bilavasitə yardım edərək, onların qarşılaşdıqları problemlərin qarşısını almaq, həm də bu təbəqələrin maraq-

larının təmin edilməsinə və hüquqlarının müdafiə edilməsinə yönəlmiş qanunverici aktların və dövlət proqramlarının hazırlanmasında yaxından iştirak etmək anlayışını ifadə edir.

Yuxarıda oxuduğun abzası bir cümlə ilə necə ifadə edərdin? Mərhəmətli və xeyirxah ol, deyilmi? Əslində sosial işlərdə iştirak, elə könüllü olmaq deməkdir. Köməyə ehtiyacı olan insanların yanında olmaq, onlara əlindən gəldiyi qədər yardım etmək həm də sənin zəngin mənəviyyatından xəbər verir. Dünyanı xilas etmək barədə düşünmək lazım deyil. Qonşudakı Ceyran xalının dərmanlarını al aptekdən, Əli dayının eynəyini düzəltdir gətir, küçədə sahipsiz heyvanlar üçün yemək və su qoy, ağır torbalarla gedən adamlara – qoca ya cavan, heç fərq etməz - kömək et, həyətdə, yolda ağacları sula, küçəyə zibil atma, atana xəbərdarlıq et, yolunun üstündədirsə, götür zibili zibilqabına at.

Dünyada kömək gözləyən insanlar kifayət qədərdir. Onların yanından laqeyd keçmə. Bu gün gücün Əli dayının eynəyini ustadan alıb gətirməyə çatırsa, sabah bəlkə onun gözlərini əməliyyat etdirmək iqtidarında olacaqsan? Mərhəmət hissi gələcəkdə səni unudulmaz bir xeyriyyəçiyə çevirəcək.

Sosial işlərdə iştirakın və xeyirxahlığın ətrafındakı hər kəsə müsbət təsir edəcək. Odur ki, hətta tək olsan belə xeyirxah olmaqdan imtina etmə. Lap bir dənə dəniz ulduzunu xilas edən uşaq kimi.

Dəniz kənarı ilə gedən bir adam görür ki, balaca bir oğlan sahildəki dalğaların sahilə atdığı dəniz ulduzlarını qumdan götürüb suya atır. Sahildə isə saysız-hesabsız dəniz ulduzu var. Adam uşağa yaxınlaşıb soruşur:

– Nə üçün sən bu dəniz ulduzlarını suya atırsan?

Uşaq işinə davam edərək deyir:

– Sabaha qədər sahildə qalsalar, ölə bilərlər.

Adam təəccüblənir:

– Ətrafına bir bax! Burada minlərlə dəniz ulduzu var.

Onların hamısını xilas edə bilməzsən.

Oğlan qumluqdan daha bir dəniz ulduzu götürüb dənizə ataraq cavab verir:

– Hamısını xilas edə bilmərəm. Amma bax, bu ulduz yaşayacaq.

Adam uşağın sözündən təsirlənərək, yerdən bir dəniz ulduzu götürüb suya atır. Çimərliyə toplaşmış adamlar bir-birinin ardınca dəniz ulduzlarını götürüb suya atırlar. Beləcə, minlərlə dəniz ulduzu xilas edilir.

Sosial müəssisələr sənin könüllülük fəaliyyətinə ehtiyac olan yerlərdir. Hər gün qocalar evində yaşayan bir yaşlı adama 1 saat kitab oxumaq, onun parkda gəzməsinə kömək etmək, otağını yığışdırmaq, sadəcə, söhbət etmək qiymətsiz köməkdir. Sən bu yaşlı və demək, daha təcrübəli bir adamla ünsiyyətdə olub, ondan çox şey öyrənəcəksən. Ona oxuduğun kitabı həm də özün oxumuş olacaqsan. Bir tərəfdən təcrübə toplayıb, digər tərəfdən rəhbərliyin verdiyi sertifikatı CV-nə əlavə edə biləcəksən. Yaşlı bir adam isə sənin şəxsində özünə gənc dost, həmsöhbət tapmış olacaq. Uşaq evlərində uşaqlara qulluq, xəstəxanalarda kömək etmək kimi sosial işlər sənin dünyagörüşünü dəyişəcək. İnsanlara kömək etməyin verdiyi mənəvi gücü, zövqü sən başqa yerdə tapa bilməzsən. Amma bir şeyi də

unutma: sosial iş reklam üçün deyil. Bu iş sadəcə səndə insani keyfiyyətləri inkişaf etdirməkdən ötrüdür. Həqiqətən köməyə ehtiyacı olan yaşlıların, uşaqların, xəstələrin yanında olmaqla özünə indi və ya sonralar müəssisə rəhbəri olarkən dividend qazanmağa xərcləsən, heç bir pul sənin zədələnməmiş imicini xilas edə bilməyəcək.

Gənclər təşkilatına qoşul

Hər hansı bir gənclər təşkilatına qoşulmadan öncə bu təşkilat haqqında məlumat topla. Qərar verməzdən əvvəl təşkilatın fəaliyyətini, sənə verəcəyi və sənin ona verə biləcəyin faydaları düşün. Fəaliyyəti səni qane edən, aktiv, gənclərə həqiqətən faydalı olan təşkilata asudə vaxtını sərf etmək sənin üçün səmərəli olacaq. Gənclər və İdman Nazirliyinin, QHT Şurasının saytlarında belə təşkilatlar haqqında məlumat tapa bilərsən. Sosial şəbəkələr də məlumat toplamaq üçün yaxşı mənbədir.

Sənə ən yaxın olan təşkilatdan biri də Azərbaycan Tələbə Gənclər Təşkilatları İttifaqıdır (ATGTİ). Belə ki, 2009-cu ildə yaradılmış təşkilat ölkəmizin 105 dövlət və özəl ali məktəbinin Tələbə Gənclər Təşkilatını özündə birləşdirir. Demək, sənin universitetin də onların arasındadır. Odur ki, dərstdən sonra bu təşkilata baş çəkməyi unutma. Orada mütləq hansısa mədəni, sosial fəaliyyət istiqamətləri üzrə işlər görülməkdədir. Bəlkə də passiv olan bir təşkilat sənin və dostlarının gəlişilə yeni mərhələyə keçib, universitetin həyatında aktiv rol oynamağa başlayacaq. Bununla sən öz universitetinə də faydalı olacaq, aktiv tələbə kimi universitetin administrativ işlərində irəli çəkiləcəksən.

ATGTİ-nin məqsədi ali məktəblərdə təhsilin inkişafına kömək göstərmək, tələbələrin maraqlarını təmsil və müdafiə etmək, respublikanın ictimai-siyasi, mədəni, sosial-iqtisadi həyatında onların fəal iştirakını təmin etməkdir. Təşkilatın internet səhifəsi olan www.asyou.az tələbələr üçün müxtəlif ödənişsiz dil kursları, rəqs müsabiqələri, yay və qış məktəbləri haqqında məlumat təqdim edir. Bütün bunlardan necə faydalanmaq isə sənin qərar verəcəyin məsələdir.

Eyni zamanda, İRƏLİ (www.ireli.az), Gənclər üçün Təhsil Mərkəzi (www.gtm.az) və barəsində kitabda söhbət açdığım “ASAN Könüllüləri” Təşkilatına (www.asanyouth.az) da qoşula bilərsən.

Sosial şəbəkələrdə səmərəli vaxt keçir

Özüm də sosial şəbəkə istifadəçisi kimi sosial şəbəkələrin mövcudluğunu təqdir edirəm. Bu şəbəkələr virtual dünya ola-

raq bəzən bizi reallıqdan uzaqlaşdırır, bəzən də reallığı üzümüzə çıxır. Yəni, əslində bizdən uzaq, bizə yad, qeyri-müəyyən bir yer deyil. Gündəlik həyatımız kimi realdır, bütün insani münasibətlərlə birgə. Və bizim bu qarışıq dünyadan özümüz üçün nələr götürə biləcəyimiz yenə də bizdən asılıdır. Virtual aləm o qədər çox informasiya verir ki, seçim etmək hər gün daha da çətinləşir. Odur ki, sən də diqqətli olacaqsan. Həm dostlarınla çatlaşıb, həm də Erasmus proqramı haqqında material axtarmağı öyrənməyə məcbursan. Yoxsa, sosial şəbəkə sənə vaxtını su kimi içəcək.

“Rabitəbank” ASC sədrinin müşaviri Elşən Bədirxanovun fikrincə, sosial medianı bıçaqla müqayisə etmək olar. Adamı məhv etməsi və ya xilas etməsi ondan necə istifadə olunmasından asılıdır. Radio Antenn 101 FM-in aparıcı Əzizə İsmayılova isə hesab edir ki, sosial şəbəkələrdə maraq dairəsini, kontingenti doğru seçərək, səmərəli addımlar atmaq mümkündür. www.olke.az xəbər portalının baş redaktoru Məmməd Gülməmmədovun yanaşması da maraqlıdır: “Düşünürəm ki, sosial şəbəkələrdən daha səmərəli istifadə ondan az istifadə etməkdir. Onlar “vaxt öldürmək” üçün artıq çayxanalar qədər

təhlükəlidir. Ona görə də tələbələr özlərini tərbiyə etməli və sosial şəbəkələrdə keçirdikləri vaxta özləri üçün müəyyən məhdudiyyətlər qoymalıdırlar”.

Gördüyün kimi, sənə vaxt keçilməzin olan sosial şəbəkələrə münasibət fərqlidir. Amma

ortaq nöqtə yenə də bu ünsiyyət vasitəsindən səmərəli istifadə etməkdir. Sənin sosial mediadan necə effektiv istifadə etdiyini dostluq siyahısındakı adamlardan və bəyəndiyin səhifələrdən bəlli olur. Sən gənclər təşkilatlarının, teatrların, məşhur təlimçilərin səhifələrini bəyəniib, onların fəaliyyətini izləyirsənsə, həm də bildiyin bütün dillərdə, bu, başqa məsələ. Üstəlik, özün də maraqlı mövzuda bir səhifə yaratmısan və bu səhifədən müəyyən miqdarda pul da qazanmağa başlamısan, sənin orada saatlarla vaxt keçirməyini bağışlamaq olar. Yox, əgər işin-gücün milli və xarici pop ulduzların şəkillərini bəyənmək, lağlağı söhbətlər etmək, gülməli videolara əcaib şərh yazmaqdırsa, səninlə işimiz çətin olacaq. Məsələn, sən Azərbaycan Universitetində Menecment və iqtisadiyyat üzrə təhsil alırsan və dostlarının arasında bir neçə tələbə yoldaşından başqa, iqtisadiyyat, menecment üzrə bir nəfər də tanınmış mütəxəssis yoxdursa, papağını qarşına qoyub fikirləş: sən hara gedirsən? Sən ki olduğun məkanda yeni bir şey öyrənmirsən, onda burada nə işin var?

Amma sən, məsələn, Azərbaycan Universitetində Biznesin idarə edilməsi ixtisasında oxuyursan və bəyəndiyin səhifələr arasında məşhur biznes jurnalları, iqtisadçı mü sahibələri, o cümlədən ölkəmizin iqtisadi həyatına dair, qanunvericiliklə bağlı keçidlər, dünya iqtisadiyyatına dair videoxəbərlər varsa, mən səni ayaq üstə alqışlayaram! İxtisasına uyğun səhifələrin izlənməsi səni bu sahədə baş verən yeniliklərdən də xəbərdar edir. Harada nə tədbir var, hansı müsabiqə başlayıb, hansı təlimçi nə vaxt harada seminar keçirir. İlk əldən bu məlumatları toplayıb özündə qeyd edəcək-

sən. Qeyd demiş, biz, deyəsən sənin telefonundakı “Qeydlər” bölməsini unutmuşuq. Elə indi aç və qeyd et: “Facebook”-da biznes səhifələrini bəyənmək!” Vəssalam.

Mütaliə

Evdə kitabxanan olsun, dostum. Dərs kitabları, şəxsi inkişaf kitabları, bədii ədəbiyyat, fəlsəfə, psixologiya, paltaryuyan maşının təlimat kitabçası... hər şey olsun orada. Əlbəttə, kitabxananın zənginliyi onun üçün ayıra biləcəyin yerdən asılıdır. Nə qədər çox yerin olsa, o qədər də çox kitab toplaya bilərsən əlinin altına. Kitabxana yaratmaq prosesi ömrün boyu davam etməlidir. Gələcəkdə sənə lazım olmayan kitabları bağışlaya, yaxud daha ucuz qiymətə “ikinci əl” olaraq sata bilərsən.

Əgər kağız kitabları bəyənmişsən, əlində “cool” görünmədiyini düşünürsənsə, elektron kitablara keç. Laptopdan, planşetdən, telefonundan belə oxuya bilərsən. Bu gün kitabların elektron variantına çatmaq bir xeyli asanlaşıb. Yox, istədiyiniz kitabın elektron variantı hələ internetə düşməyibsə, evdə səhifələrin şəklini səliqəli çək, yüklə telefonuna. Skanerin varsa, bu işi daha professional görə bilərsən. Oxumağa həvəsi olmaq işin yarısıdır. İkinci yarısını düzəltmək ən asanıdır.

İnternetdə çoxlu sayda elektron kitab portalı mövcuddur. Sən, sadəcə, istədiyiniz kitabı axtarışa ver. “Azercell Telecom” MMC tərəfin-

dən yaradılmış www.bookmate.com/azercell 850 min adda kitab təqdim edir. Amma bu kitablara çatmaq üçün Azercell abunəçisi olmaq lazımdır. Abunəçilər telefonlarına “Bookmate” tətbiqi yükləyərək oxumağa başlaya bilərlər. Bu xidmət Azərbaycan, ingilis, rus, türk dillərində oxuma imkanı verir. Hər bir abunəçi “Bookmate”dən 1 həftə ərzində pulsuz istifadə edə bilər. Bundan başqa, “iPhone” telefonlarının istifadəçisi olan tələbələr “AppStore”dan “Ibooks” proqramını yükləməklə dünya ədiblərinin əsərlərini ingilis dilində oxumaq imkanı qazanırlar. İngilis dilini təkmilləşdirmək üçün də bu tətbiqlər işinə yaraya bilər. Həmçinin “Audiobooks” proqramlarını telefona yükləyib, kitab oxumaq mümkündür.

Şəxsi inkişaf kitabları məktəb-əv marşrutunda oxuna biləcək ən uyğun kitablardandır. Son vaxtlarda çıxmış bəzi kitablara sənə tanış etmək istəyirəm. “Sözünə güvən - özünə gü-

vən” kitabının müəllifi Rəşad Bayramov “BP Azərbaycan”ın hökumətlə əlaqə şöbəsinin rəhbəri, beynəlxalq biznes təlimçisidir. Onun natiqlik və korporativ kommunikasiya təlimləri ölkəmizdə və xaricdə böyük şirkətlərə təqdim edilib. Rəşad Bayramovun son on il ərzində Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və Britaniyanın keçmiş Baş naziri Toni Bleyer də daxil olmaqla, ölkə prezidentləri və iri transmilli şirkət rəhbərləri qarşısında çıxışları ilə tanınır.

“Sözünə güvən - özünə güvən” öz çıxışlarını daha cəlbedici, danışığını daha təsirli, fikirlərini daha yaddaqalan etmək arzusunda olan, karyerasında irəliləməyi hədəf seçmiş peşəkarlar üçün yazılıb. Bu kitabda auditoriya qarşısında çıxışların on prinsipi izah edilir. Oxucular auditoriya qarşısında narahatlığını müsbət enerjiyə, darıxdırıcı məsələləri maraqlı hekayələrə, cansız slaydları rəngarəng təqdimata çevirməyin yollarını öyrənə biləcəklər. Ən önəmlisi isə odur ki, onlar öz çıxışları ilə auditoriyanı hərəkətə gətirməyə qadir olacaqlar.

Qurban Səid təxəllüsü ilə yazılan “Əli və Nino” əsərini yəqin ki oxumusan. Oxumamınsansa nə qədər gec deyil bu əsəri oxu. Bu əsər təkcə sevgi və romantikaya dair bir əsər deyil, bu milli kimliyimizə işıq salan bir yol xəritəsi kimidir.

Çox sevdiyim müəlliflərdən birini, “Əsəd Bəy” təxəllüsü altında nəşr edilən bütün kitabları oxumağı da tövsiyə edirəm. Bu kitabların artıq çoxu ana dilimizə tərcümə edilib və şəhərimizin kitab mağazalarından çox asanlıqla ala bilərsiniz. Beləliklə, qarşında mənim də məsləhət görə biləcəyim böyük bir ədəbiyyat siyahısı var:

- Şərqdə neft və qan (1930)
- Qafqazın on iki sirri (1930)
- Stalin: Fanatikin karyerası (1931)
- Qafqaz (1932)
- Məhəmməd Peyğəmbər (1932)
- Ağ Rusiya: vətənsiz xalq (1932)
- OGPU: Dünyaya qarşı təxribat (1932)
- Maye qızıl (1933)
- Rusiya yol ayrıcında (1933)
- Sevgi və neft (1934).
- Manuela (1934),
- II Nikolay: Bənövşəyi dustaq (1935)
- Lenin (1935)
- Rza Şah (1936)
- Allahu Əkbər: İslam dünyasının yüksəlişi və tənəzzülü (1936)
- Bolşevizmin sonu (1936)

Şəhərimizin kitab mağazalarına baş çək, Əsəd bəyin əsərlərinin hər birini al və oxu !

Rəqs

Rəqs xoşbəxtliyi artırır deyirlər.

Sənə asan gəlməsin. Elə bilirsən hamı yaxşı rəqs edir? Mən peşəkar rəqqas və rəqqasələri saymıram. Sənin çevrəndən neçə insan öz rəqsilə seçilir? Güzəl rəqs etmək xüsusi bir qabiliyyətdir və bunu inkişaf etdirmək lazımdır. Həm milli, həm modern rəqsləri bilməyin səni öz çevrəndə əvəzedilməz

birinə çevirəcək. İnsanlar əyləncəyə daha çox vaxt ayırmağa meyillidirlər.

Sənin bal rəqslərindən də ən az bir-iki fiqur bilməyin faydalı olacaq. Yaxud texno rəqslərdən bir şey. Xüsusən xaricdə konfrans və təlimlərə qatılarkən ax-

şam proqramlarında rəqs meydançasını qızıqdırırlar heç vaxt unudulmur. Sosial fəaliyyətdə insanları rəqslə bir yerə toplamaq əvəzolunmaz emosional mühit yaradır. Sən bu emosiya fırtınasındakı gəminin məğlubedilməz kapitanı ola bilərsən!

Rəqsi oynaya-oynaya öyrənəcəksən. Bunun üçün evdə və ya rəqs kurslarında məşq edə bilərsən. Rəqs kurslarından söz düşmüşkən, “ASAN Könüllüləri” Təşkilatının 2016-cı ilin 19-26 iyul avqust tarixində İsmayılı rayonunun Lahıc qəsəbəsində keçirilən “Həmrəylik düşərgəsində” peşəkar rəqqas, idman rəqsləri üzrə ölkə çempionu İlham Osmanov tərəfindən bir həftə müddətində könüllü olaraq, düşərgə iştirakçısı olan könüllülərə ödənişsiz əsaslarla rəqs kursları keçirilib.

İdman

İdman bütün ömrün boyu sənin həyatında olmalıdır. Fiziki sağlamlıq sənə uzun ömür bəxş etməklə yanaşı, gümrah yaşamağa, heç kimə möhtac

olmamağa, arzularını həyata keçirməyə imkan verəcək. Öz qeydinə qalmağa, özünü sevməyə etməklə başla.

Hər gün səhər gimnastika etməklə bərabər, universitet komandaları ilə maraqlan. Bəlkə sənin xoşuna gələn, azarkeşi olduğun idman növü üzrə komandanız var? Onlara qoşul, yarışlarda iştirak et. Heç olmasa, həftədə bir dəfə basketbol, futbol və ya voleybol oynamağa çalış. Peşəkar idmançı deyilsənsə, yəni idmanla bağlı böyük hədəflərin yoxdursa, məsələn, olimpiya çempionu, dünya çempionu olmaq istəmirsənsə, həvəskar səviyyədə davam et və səhətinə zərər verəcək dərəcədə ağır növlərə girişmə. Ayrı-ayrı özəl idman zalları ilə yanaşı, idman federasiyaları da həvəskar idmançılar üçün müəyyən şərait yaradır. Bu federasiyaların resurslarından çox az ödəniş etməklə və yaxud da ödəniş etmədən də istifadə etmək olar.

■ Gəncsən? Başla!

Gündəlik gəzinti

Hər gün ən azı piyada 10-12 kilometr gəz. Müasir telefonlarda bunu izləmək çox asandır. Telefon olmasa belə, öncədən maps.google.com saytında gedəcəyin yolu əvvəlcədən ölçüb məsafəni təyin edə bilərsiniz. Gəzintini dostunla bərabər etsən, müəyyən bir mövzunun müzakirəsini də həyata keçirə bilərsiniz. Gündəlik 20 dəqiqə gəzinti bütün yaş qrupları üçün ən gözəl idman növlərindən sayılır. Bu idman növü ilə səhər və ya axşam vaxtı məşğul olmaq daha yaxşıdır, yəni qızmar Günəş olmayan saatlarda. Hər gün 20-30 dəqiqə gəzintinin ümumi sağlamlığa çox böyük təsiri var.

Haykinq

Haykinq də gəzintidir. Daha çox təbiət qoynuna gəzintiləri nəzərdə tutur. Kiçik qrup şəklində və ya hər hansı bir təşkilatla birlikdə ölkəmizin dilbər guşələrini ayaqla gəzə bilərsiniz. Dağa çıxmaq, meşədə gəzmək, çay boyu uzun məsafə qət etmək sənə çox müsbət təsir edəcək.

Qaçış

Qaçış ən xərçsiz və ən gözəl idman növlərindən biridir. Bir cüt idman ayaqqabısı və bir dəst idman geyimi kifayətdir. Yaşadığın yerdən və ərazidən asılı olmayaraq hər gün, hər yerdə

qaç. Qaçmaq üçün xüsusi stadiona getməyə də ehtiyac yoxdur. Yaxınlıqdakı parkda, yaşadığın binanın ətrafında, təhlükəsizliyinə əmin olduğun yol kənarında qaça bilərsən. Hər gün minimum 2 kilometr qaç. Bu, çox da böyük məsafə deyil.

Alpinizm

Alpinizm idmanı fəaliyyət sahəsi kimi çox mürəkkəb işdir. Həm səhhətin qaydasında olmalıdır, həm də psixoloji cəhətdən hazır olmalısən. Alpinizm elə bir məşğuliyyətdir ki, çox insanın həvəsi olsa da, daha az adam yənə bilir. Passiv istirahət yerinə dağlara çıxmaq, özün üçün yeni yerlər kəşf etmək daha maraqlı deyilmi? Sosial şəbəkələrdəki səhifələrini bəzəyən yemək şəkilləri əvəzinə misilsiz təbiət gözəlliklərini paylaşmaq sənə digərlərindən fərqləndirməzmi? Dağçılıq səfərlərində sən özün kimi iradəli, güclü, əyləncəli insanlarla tanış olursan. Əsl dostluqları bu çətin keçən səfərlərdə qazanacağına əmin ol. Azərbaycan Hava və Ekstremal İdman Növ-

■ Gəncsən? Başla!

ləri Federasiyasının (FAIREX) nəzdində fəaliyyət göstərən “Dağçılıq Məktəbi” müxtəlif bölgələrə mütəmadi olaraq haykinqlər təşkil edir. Onlara qoşula bilərsən. O qədər möhtəşəm təbiətlə qarşılaşacaqsan ki, belə bir ölkədə yaşadığın üçün bir daha fəxr edəcəksən.

Azərbaycandan ilk dəfə dünyanın ən yüksək zirvəsinə 1999-cu ildə Azərbaycandan Saridan Mursaqulov qalxıb. Himalay dağ silsiləsindəki Everest (Comolunqma) dağ zirvəsini fəth etmiş digər azərbaycanlılar isə İsrafil Aşurov və İsmayıl Əsgərovdur.

Bizim məşhur dağçılarımız da az deyil. Mənə elə gəlir ki, sən onları yaxşı tanımırısan. Məsələn, Fidan Məmmədova adı sənə nəşə deyir? İndi bu qızın uğurlarını sayacağam, oxuduqlarına inanmayacaqsan. Alpinist Fidan Məmmədova 1991-ci ildə Almaniyanın Veymar şəhərində anadan olub.

Milli Aviasiya Akademiyasının Hava hərəkətinin idarə olunması ixtisası üzrə bakalavr dərəcəsinə bitirib. Dağçılığa 2009-cu ildən başlayıb. Azərbaycan Hava və Ekstremal İdman Növləri Federasiyasının təşkil etdiyi dağçılıq məktəbinin məzunudur. 2010-cu ildən Skautların sıralarına qoşulub. Qayayadırmanma üzrə Ümid yarışları və respublika çempionatlarında iştirak edib, 2012-ci ildə Ümid yarışının bolude-ring növü üzrə 1-ci pilləyə qalxmağa nail olub. 2011-ci ildə Şahdağ zirvəsinə (4243 m) qalxıb (Laza - Qarabulaq - Kabaş - Şahdağ), 2016-cı ildə bu marşrutu təkrar edib. 2011-ci ildə ilk dəfə Heydər zirvəsinə (3751 m) qalxıb. Həmin il 3-cü dərəcəli dağçı adını qazanıb. 2012-ci ildə isə 3-cü dərəcəli Qayadırmanıcısı adını qazanıb. 2011-ci ildən etibarən qayayadırmanma və buzadırmanma (rock climbing, ice climbing) üzrə hakimlik etməyə başlayıb. 04-13 iyul 2012-ci ildə Dağıstanda təşkil olunan “Ekstremal İdman Növləri üzrə Beynəlxalq Festival”da iştirak edib, Seldi və Eridağa qalxıb. 2012-ci il oktyabrın 28-i Babadağ zirvəsinə qalxıb. 2013-cü il 9-10 may tarixlərində Qızılqaya Massivi Heydər zirvəsinə təşkil olunmuş “Azərbaycan 1-ci zirvə qaçışı” (skyrunning) üzrə yarışda xanımlar arasında 1-ci yeri tutub. 2014-cü ildə Səmti Müəyyənətmə üzrə Yarışda “Open” kateqoriyasında orta məsafə üzrə 2-ci yeri tutub, 2015-ci ildə ölkə çempionatında da orta məsafə üzrə 2-ci yeri, uzun məsafə üzrə 1-ci yeri tutub. 2016-cı ildə İsveçrənin Kanderştəq şəhərində Allmenalp Via ferrata marşrutunu keçib. Hazırda dağçılıqla məşğuldur, “Climb Club” dağçılıq klubunun rəhbəridir. Və bu, Fidanın uğurlarının hələ bir hissəsidir.

Üzgüçülük

Əgər yaxınlıqda hovuz, çay, göl, yaxud dəniz varsa, mütləq üzməyi öyrən. Qədim Yunanıstanda oxumağı və üzməyi bacarmayan adamları həyata ən az uyğunlaşmış şəxslər hesab edirmişlər. Üzgüçülüklə aerobikanı birləşdirib eyni anda həyata keçirmək mümkündür. Bu idman aquaaerobic - yəni, su aerobikası adlanır. Su aerobikası oynaqların və əzələlərin inkişafına şərait yaradır, onların zədələnməsinə və yaralanmasına imkan vermir.

Tennis

Masaüstü və böyük tenis çox maraqlı idman növüdür. Bu idman növünü həvəskar səviyyədə öyrənmək belə bir zövq və mühit mədəniyyətidir. Getdiyən hər yerdə bacarıqlı tennisçi kimi ad çıxarsan, sənin öz fanat kütlən yaranacaq.

Sürücülük

Bəlkə də indi fikirləşirsən ki, metro kartının balansını güclə doldururam, bu sürücülük vəsiqəsi haradan çıxdı? Unutma ki, şəxsi mülkiyyətə münasibət onun qanuni yollarını bildikdə daha da düzgün formalaşır. Gələcəkdə alacağın avtomobil sənin şəxsi mülkiyyətin olacaq. Bu şəxsi mülkiyyətə sahib olmaq üçün motivasiyalardan biri isə sürücülük vəsiqəsidir. Sürücülük vəsiqəsinin olması sənin bu şəxsi mülkiyyətə doğru getmək həvəsini gücləndirəcək və eyni zamanda, şəxsi inkişaf üzrə reseptinə yeniliklər gətirəcək. Məsələn, avtomobil almağın hədəflərinin siyahısına daxil edəcəksən. İstər qız, istərsə də oğlan üçün sürücülük kurslarında iştirak və sürücülük vəsiqəsi əldə etmək çox mühümdür. Bu, həyatın boyu lazım olacaq bir bacarıqdır.

Sürücülük vəsiqəsini necə əldə etmək olar? www.avtosfer.az saytının baş redaktoru Elməddin Muradlı sənin üçün izah edir: “Sürücülük imtahanı iki hissədən ibarətdir: nəzəri imtahan və təcrübi imtahan. Əvvəlcə nəzəri imtahan qəbul olunur və yalnız bu imtahandan uğurla keçənlər təcrübi imtahana buraxılır. Nəzəri imtahan kompüter vasitəsilə qəbul olunur. Hər şəxsə 10 test verilir və bu testlərdən ən azı 9-na düzgün cavab verən şəxs təcrübi imtahana buraxılır. Təcrübi imtahanda sürücülüyə namizədin iddia etdiyi kateqoriyaya uyğun nəqliyyat vasitəsində sürmə vərdişləri yoxlanılır. Bunun üçün nəqliyyat vasitəsilə konkret manevrlər icra olunur və xüsusi yol şəraitində sürmə həyata keçirilir. Təcrübi imtahan təlimatçının iştirakı ilə qəbul edilir. Amma onun qapalı avtomobil yolda keçirilən birinci mərhələsinə nəzarət kameralarının

qeydi əsasında qiymət verilir. Sürücülüyə namizəd konkret maneərlərin yerinə yetirilməsi zamanı kobud qayda pozuntularına yol verdikdə və imtahan götürən təlimatçının müdaxilə etməsinə səbəb olan qəza şəraiti yaratdıqda imtahandan qeyri-məqbul qiymət alır”.

İmtahana hazırlaşmaq üçün sürücülük məktəblərindən birinə yazılmağı, eyni zamanda, Ə.Talibovun yol hərəkəti qaydaları ilə bağlı müvafiq kitablarını, bu müəllifin test kitabçalarını, eləcə də “Yol hərəkəti haqqında” qanunu oxumağı tövsiyə edirəm. Daha zəngin məlumatla www.talibov.az saytında tanış ola bilərsiniz.

Səyahət

Macəra axtarışın indi olduğun yaşda daha güclüdür. Amma oturduğun yerdə macəra yaşaya bilməzsən ki, bunun üçün ayağa qalxmalı və səyahətə çıxmalısən!

Təcrübəli səyahətçi Elman Əsgərovla bu barədə maraqlı söhbət etdik. O əmindir ki, gəzmək istəyənə maliyyənin, vaxtın, dəstəyin olmaması, sadəcə, bəhanədir. Minimal xərclərlə səyahət etmək mümkündür. Elə hitchhiking (avtostop) və couchsurfing yetər. Avtostop maraqlı olduğu qədər bəzi ərazilərdə təhlükəli də ola bilər. Buna görə də, adətən böyük şəhərlər arasında bu vasitədən istifadə etmək məsləhətdir. İstər ölkə daxilində, istərsə də xaricdə. Bu üsul səni müxtəlif insanlarla tanış edəcək, maraqlı əhvalatların şahidi olacaqsan.

Couchsurfing heç tanımadığın bir adamdan dəstək almaqdır. İnanılmaz bir macərədir. Bu, dünyanın müxtəlif yerlərində insanların bir-birinə etibar etməsi, inanmasıdır. Bu, insanlararası münasibətlərin möhkəmlənməsidir. Daha çox xarici səfərlərdə istifadə olunsa da, ölkə içində də niyə başqa-başqa şəhərlərdə, kəndlərdə dostların olmasın? Bu qonaqpərvərlik şəbəkəsi getdiyiniz hər yerdə bir mədəniyyəti kəşf etmənin ən yaxşı yoludur. Yerli insanlarla qalacaqsan, onların həyat təzlərini görmək, müşahidə və hətta yaşamaq fürsətin olacaq. Elman Əsgərov qətiyyətlə bildirir ki, çox təsirlənəcəyin insanlarla tanış olacaqsan!

Hərbi xidmət

Gəldik çıxdıq əsas məsələlərdən birinə. Hərbi xidmət. Bu dövr insanın xarakterinin formalaşmasında əhəmiyyətli rol oynayır. Ali təhsillilər 1 il, ali təhsili olmayanlar 1 il 6 ay hərbi xidmət keçməsinə baxmayaraq, bu dövrün xatirələrini ömür boyu danışmaq olur. Hərbi xidmətdə olmuş bir insan kimi bunu təsdiqləyə bilərəm. Bu 1 il sonrakı illərdə işə yarayacaq çoxlu təcrübə qazandırdı mənə.

Hərbi-siyasi icmalçı Ramil Məmmədlinin hərbi xidmətə gedəcək gənclərə tövsiyələrini oxuyaq. O xatırladır ki, bəzi fəaliyyət sahələri yalnız hərbi xidmət keçdikdən sonra işləməyə imkan verir. Məsələn, hüquq-mühafizə orqanları. Buna görə də, mütləq bu mərhələni keçməli olursan. Unutma-yaq ki, hərbi xidmət təkcə karyera ilə bağlı məsələ deyil, bu, həm də vətən sevgisidir. Vətəndaşı olduğun dövlət qarşısında borcundur. Əlbəttə, uzun müddət ciddi rejimdə yaşamaq adama cansıxıcı gəlir. Eyni saatda oyan, eyni vaxtda ye, həm də anana sifariş verdiyin kimi yemək sifariş edə bilmədən, icazə ilə müəyyənləşdirilmiş ərazidən kənara çıxma, poliqon şəraitində hərbi təlimlərdə iştirak et, ailəni ildə 1-2 dəfə gör... Digər

tərəfdən də yarımçıq qalmış arzular, səni gözləyən hədəflərin. Sənə elə gəlir ki, çox gecikəcəksən. Bir il uzaq düşsən, bir daha özünü toplaya bilməyəcəksən və arzular əlindən quş kimi uçub gedəcək. Amma belə olmadığını bilməlisən. Bu 1 il səni həm fiziki, həm də mənəvi cəhətdən möhkəmləndirəcək. Sən özünü və dostlarını ağır şəraitdə sınamış olacaqsan. Öz gücünün sərhədlərini də müəyyənləşdirə biləcəksən. Müxtəlif silahlardan istifadəni, topoqrafiyanı, sürücülüyü öyrənəcək, gələcəkdə lazım ola biləcək xeyli bacarıqlara yiyələnəcəksən. Odur ki, bu 1 ili gözündə böyüdüb, boşuna getmiş vaxt hesab etmə. Möhkəm ol. Sən hər şəraitdə yeni bir şey öyrənməyi qarşısına məqsəd qoymuş bir gəncsən. Səni heç bir çətinlik qorxudub yolundan sapdıra bilməz.

Valideynlərə sözüm var

Gənc dostum, indi sən bir az dincəl, mən valideynlərinlə bir az söhbət edim.

Hörmətli valideynlər! Tələbə valideyni olmaq böyük uğur olmaqla bərabər, həm də böyük bir qürurdur. Bu kitabı övladınızla bərabər sizin də oxumağınız çox yaxşı olardı. “Bu kitabdakı tövsiyələrə necə əməl etmək olar?” mövzusunda övladınızla müzakirələr aparın. Övladınızın ruh yüksəkliyi, həvəs və motivasiyası sizin ona müsbət təsirinizdən çox asılıdır. Sizin dəstəyiniz onun bacarıqlı bir tələbə olmasında böyük bir rol oynayacaq.

Beynəlxalq sertifikatlı kouç təlimçi Sənan Nəcəfov valideynlərə ABŞ prezidenti Abraam Linkolnun oğlunun müəlliminə yazdığı məktubunu oxumağı tövsiyə edir. Gəlin birlikdə oxuyuq:

“Hörmətli müəllim,

Oğlumu sizə əmanət edəcəyimə görə bu məktubu sizə yazmağı vacib bildim.

Ona öyrədin ki, hamı dürüst və ədalətli deyil. Amma hər alçağa qarşı bir qəhrəman, şəxsi mənafeyini güdən siyasətçiyə qarşı isə özünü ölkəsinə fəda etmiş bir lider mütləq var. Hər düşmənin əvəzinə bir dost mütləq var. Vaxtınızı alacaq, bilirəm, amma im-

kan olsa, ona öyrədin ki, qazanılan bir dollar, tapılan 5 dollardan daha dəyərlidir. İtirməyi də öyrədin ona, həm də qazanmaqdan həzz almağı. Onu qısqanlıqdan uzaq durmağa yönəldin.

Ona səssiz gülüşün sirlərini öyrədin. Qoyun, zorakılığın zahirən qalib olduğunu öyrənsin. Əgər bacara bilsəniz, ona kitabların möcüzəli bir şey olduğunu öyrədin. Ona səssizlikdə göydəki quşların, günəşdəki arıların, çəmənlikdəki güllərin daxili sehrinə enməyi öyrədin.

Öyrənsin ki, məktəbdə səhv etmək hiylə gəlməkdən daha şərəflidir. Hamı onun səhv olduğunu desə də, öz fikirlərinə inanmağı, nəzakətli insanlara qarşı nəzakətli, kobudlara qarşı kobud olmamağı öyrədin. Hamı bir-birindən yapışılıb gedəndə, kütləyə qoşulmayıb öz yolu ilə getmə gücü verin oğluma.

Bütün insanlara qulaq asmağı, qulaq asdıqlarını həqiqət ələyindən keçirib, ancaq yaxşılıarı özünə götürməyi, bacarsanız, kədərlənəndə belə necə gülə biləcəyini öyrədin ona. Ağlamağın utandırıcı bir şey olmadığını, gücünü və beynini ən yüksək qiymət təklif edəne satmağı, ancaq ürəyinə və ruhuna qiymət etiketi qoymamağı, ulayan insan kütləsinə qulaqlarını tıxamağı və əgər özünün haqlı olduğuna inanırsa, dimdik dayanıb mübarizə aparmağı öyrədin ona.

Ona qarşı mehriban olun, amma qucaqlamayın. Çünki ancaq odun qığılcımı poladı saflaşdırır.

Qoyun, səbirsiz olacaq qədər cəsəətə sahib olsun.

Qoyun, cəsur olacaq qədər səbri olsun. Ona həmişə özünə inanmağı öyrədin. Beləcə, bəşəriyyətə də inamı daim olacaq.

Bu, böyük tələbdir, özünüz baxın, nə qədərini bacararsınız.

Hörmətlə, Avraam Linkoln”

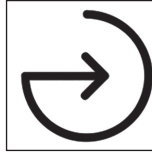
Linkolnla razılaşmamaq olarmı? O öz övladının gələcəyini möhtəşəm təsvir edir. İki yüz il sonra da övladlardan gözlənilən nəticə dəyişməyib. Siz xəyallarınızdakı nəticə üçün mütləq övladınızı düzgün yola yönləndirməlisiniz.

Övladınızın müxtəlif kurslarda, seminarlarda iştirakına bacardığınız dəstəyi verin. Xüsusilə də xarici dil öyrənməsi üçün onu həvəsləndirin. Mühafizəkar dünyagörüşünüze söykənərək, müasir trendləri izləməsinə mane olmayın. Sizə mənasız görünən bir məşğuliyyət – könüllülük, sosial işlərdə iştirak – onun gələcək inkişafı, təcrübə toplaması, özünə normal çevrə tapması üçün olduqca əhəmiyyətlidir. Odur ki, gəncliyin tələblərinə uyğunlaşmağa çalışın. Psixoloq Ülviyə Hümətova qeyd edir ki, valideynlər övladlarının müsbət keyfiyyət, bacarıq, xüsusiyyətlərinin aşkarlanmasında, düzgün istiqamətləndirilməsində və uğurlu gələcəyə köklənməsində müsbət rol oynayır və ilk obraz olaraq da uşaqlar məhz onların obrazını seçir.

Gördüyünüz kimi, mütəxəssislər valideynin xarakterini, davranışını uşaq üçün nə qədər əhəmiyyətli olduğunu vurğulayır. Siz davranışlarınızla ona nümunəsiniz. Elə ona dəstək verməyiniz, sizə əlçatmaz xəyal kimi görünən arzularının arxasınca getməyə həvəsləndirməyiniz sizi bir daha onun gözündə yüksəldəcək. Övladınızı qorumaq üçün onu səyahətlərdən, işdən, yeni adamlarla tanışlıqlardan çəkəndirmək onunla münasibətlərinizi zədələyə bilər. Əlbəttə, siz onun yeni dostluq çevrələrinə nəzarət etməlisiniz. Amma bu, qonşuların eşidə biləcəyi emosional tərzdə böyük etiraz aksiyaları ilə müşayiət olunmamalıdır.

Bilirəm, sizin gəncliyinizdən qalma, reallaşmamış arzularınız var. Onları övladlarınızın həyata keçirməsini istəyirsiniz, bəzən də bunu etmələri üçün psixoloji təzyiqli göstərirsiniz. Bu cür yanaşma övladlarınızın da sizin kimi öz arzularına çatmaması demək olacaq, bilirsinizmi? Axı, niyə onlar da sizinlə eyni taleyi paylaşmalıdırlar? Onların öz hədəflərinə çatmasında sizin rolunuz çox böyükdür. Və lütfən, həqiqətən uzaqgörən bir böyük kimi davranın. Ona kömək edin. Bu kitabda tələbələrə təklif olunan vaxt və iş bölgüsü, asudə vaxtdan səmərəli istifadə kimi işlərin təşkilində öz təcrübənizi əsirgəməyin, bu planlaşdırmanı onunla bərabər aparın. Maddi və mənəvi dəstəyiniz evinizdəki tələbəyə hava-su kimi vacibdir. Onun ağıllı bir yölgöstərəne ehtiyacı var.

Əlbəttə ki, İvan Turqenev demiş, “Atalar və oğullar” problemi qaçılmazdır. Nəsillərarası konfliktləri, sadəcə, danışmaq, müzakirə etməklə yoluna qoymaq olar. Bu prosesdə baş rolda olduğunuzu unutmayın. Könüllü gənclərlə söhbətlərdə məlum olur ki, sosial işlərdə iştirak etdikləri üçün ən çox valideynləri və tələbə yoldaşları tərəfindən qınağa tuş gəlirlər. Amma əksinə olmalıdır, deyilmi? Övladınızı həvəsləndirmək üçün onun tədbirlərində iştirak etməyi, aldığı sertifikatları, mükafatları evin gözəgəlimli yerindən asmağı unutmayın. Onun fəaliyyətini təqdir etdiyinizi həmişə özünə deyin. Bəzən siz bu fikirləri gizli saxlayırsınız. Amma əmin olun ki, həyat yolunda ilk müstəqil addımlarını atmağa çalışan övladınız düz yolda olduğunu daha çox sizdən eşitmək istəyir.

Bu, hələ son deyil

Gənc dostum!

Əvvəlcə sənə təşəkkür etmək istəyirəm. Qiymətli vaxtımdan ayıraraq bu kitabı oxuduğun və mənim dostlarımdan sayını bir nəfər də artırdığın üçün.

Budur, sənə qısa söhbətimizin sonuna gəldik. Amma bu, sənə həyatının ilk uzun söhbəti oldu yəqin ki. Ümid edirəm, sənə üçün faydalı bir kitab ərsəyə gətirə bilmişik. Əlbəttə ki, sən daha çox, daha ətraflı məlumat almaq istəyirsən. Bunun üçün daim oxumalı, axtarışda olmalısən. Kitablarla kifayətlənməməli, İnternetin imkanlarından gen-bol istifadə etməlisən. Öz enerjini düzgün yönləndirib faydalı nəticələrə çatmağın yeganə yolu fasiləsiz fəaliyyətdən keçir.

Bu kitab bəlkə də şəxsi inkişafında ilk bələdçi olacaq, sənə yol göstərəcək. Düzgün yolda getdiyinə əmin ola bilərsən. Böyüdükcə daha böyük bələdçilərlə — qalın-qalın kitablarla yola çıxacaqsan. Onlar da sənə çox şey öyrədəcək və bir gün sən özün gənclər üçün kitab yazacaqsan. Toplanan təcrübəni gənclərlə paylaşmağın zövqünü yaşayacaqsan. Nəsil-dən-nəslə ötürülən təcrübə bizim mənəviyyatımızı zəngin-

ləşdirib, bir-birimizə inanmağın, hörmət etməyin, bir-birimizi sevməyin yollarını öyrədəcək.

Gənc dostum!

Mən səninlə qürur duyuram! Sən bu gözəl vətənin misilsiz övladısan. Sən ölkəmizi daha gözəl günlərə aparacaq lokomotivsən. Sənin uğurun bu ölkənin uğuru olacaq. Ona görə də, sənin həmişə uğur qazanmağın, zirvələrdə olmağın, adını tarixə yazmağın arzulayıram. Yaxşı mütəxəssis, vicdanlı vətəndaş, xeyirxah insan kimi yetişməyində bu kitabımın da rolu olarsa, bundan ancaq sevinə bilərəm.

Kitabı oxuduqdan sonra sosial şəbəkələrdəki dostlarını #gencsenbasla həştəqi ilə məlumatlandır. Sənin bu yoldakı şəxsi inkişaf təcrübən onların da şəxsi inkişaf və dövlətçilik yolundakı addımlarına nümunə olsun.

İndi isə sağollaşmalıyıq, dostum. Yeni kitablarda yeni mövzularla görüşənədək.

**GƏNCSƏN?
BAŞLA!**

Korrektorlar:
Zeynəb Əmirəliyeva
İrisma Mirzəliyeva

Dizayner:
Əlizamin Ələskərov

ISBN: 978-9952-8328-2-2

Yığma verilib: 09.09.2017

Çapa imzalanıb: 19.09.2017

Format: 60x84, 16/1, 47,5 çap vərəqi
“Kreopak” MMC tərəfindən çap edilib.

Tiraj: 1500

